

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER DERSİ 6. VE 7. SINIFLAR ÖĞRETİM
PROGRAMINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ (BALIKESİR İLİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dilara DOĞAN

Balıkesir, 2016

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER DERSİ 6. VE 7. SINIFLAR ÖĞRETİM
PROGRAMINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ (BALIKESİR İLİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dilara DOĞAN

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Ahmet AKGÜN

Balıkesir, 2016

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün İlköğretim Anabilim Dalı'nda 201312521002 numaralı Dilara Doğan'ın hazırladığı "Sosyal Bilgiler Dersi 6. ve 7. Sınıflar Öğretim Programlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Balıkesir İli Örneği)" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 27.05.2016 tarihinde yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

Başkan Yrd. Doç. Dr. ÇAMURCU

Üye Yrd. Doç. Dr. Ahmet AKGÜN (Danışman)

Üye Yrd. Doç. Dr. Hakan ÖNAL

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylım.

23./06./2016

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Son yıllarda bilgi ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, eğitim hayatında meydana gelen değişiklikler öğretim programlarını da derinden etkilemiştir.2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren öğretim programları da bu değişiklikler göz önüne alınarak yenilenmiştir.

Bu araştırma da 2006-2007 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulan 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programını değerlendirmeyi amaçlamıştır. Program hakkında değerlendirme yapabilmek için programın uygulayıcıları olan öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Bu araştırmadan elde edilen sonuçların, ders programının geliştirme çalışmalarına katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Bu tezin hazırlanmasında bana yardımcı olan danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Ahmet AKGÜN'e ve yüksek lisans eğitimim süresince benden desteklerini esirgemeyen, her zaman yanımda hissettiğim hocam Sayın Doç. Dr. Kamile GÜLÜM'e ve çalışmaya önerileriyle katkıda bulunan hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Hasan Hüseyin ŞAHAN'a teşekkürü borç bilirim.

Son olarak beni bugünlere getiren, maddi ve manevi destekleriyle her zaman yanımda olan anneme ve babama, tez yazımında karşılaştığım bütün sorunlarda bana yardımcı olan kardeşim Mustafa Safa'ya en kalbi duygularıyla teşekkür ederim.

Dilara DOĞAN

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER DERSİ 6. VE 7. SINIFLAR ÖĞRETİM PROGRAMINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ (BALIKESİR İLİ ÖRNEĞİ)

DOĞAN, Dilara

Yüksek Lisans, İlköğretim Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ahmet AKGÜN

2016, 109 Sayfa

Bu araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler dersi 6. ve 7. sınıf öğretim programının kazanım, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme boyutlarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmektir. Tarama modelinin kullanıldığı araştırmanın evrenini Balıkesir ilinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Balıkesir ili, Altıeylül ve Karesi merkez ilçeleri ile, Dursunbey, Bandırma, İvrindi ilçelerindeki devlet okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlere, kişisel bilgilerini belirlemeyi amaçlayan 2 soru ve araştırmanın alt problemlerine yönelik 40 soru olmak üzere toplamda 42 sorudan oluşan 5'li likert tipi bir anket uygulanmıştır. Anket formunun öğretmenlere uygulanması sonucu elde edilen verilerin analizinde SPSS 22.00 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda öğretmenler, kazanımların konu alanının özellikleri ile paralellik taşıdığı, açık ve anlaşılabilir nitelikte olduğu ancak kazanımlar oluşturulurken öğrencilerin ihtiyaçları ve hazırbulunuşluk seviyelerinin yeterince dikkate alınmadığını belirtmişlerdir. Öğretmenler içeriğin güncel ve geçerli olduğunu ama öğrencilerin gelişim özelliklerine yeterince uygun olmadığını ifade etmişlerdir. Öğretme-öğrenme süreci boyutunda ise öğrencilerin aktif olacakları etkinliklerin

düzenlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin değerlendirme boyutuna ilişkin genel olarak olumlu görüşe sahip oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Program Değerlendirme, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Öğretmen Görüşleri.

ABSTRACT

THE EVALUATION OF TEACHER VALUES ABOUT SOCIAL SCIENCES LESSON OF 6. AND 7. CLASSES TEACHING PROGRAMME (BALIKESIR PROVINCE SAMPLE)

DOĞAN, Dilara

Masters, Primary School Department

Thesis Assistant Assistant : Prof Dr. Ahmet AKGUN

2016, 109 Pages

The purpose of this research is to evaluate the social sciences 6. and 7. classes teaching programme in view of the acquisition, content, training situations and evaluation dimensions in the scope of the teacher values. The universe of the research where the scanning module was used is composed of the social sciences teacher working in the province of Balikesir. The sample of the research is the Balikesir province, Altieylul and Karesi towns and the teachers working in Dursunbey, Bandirma and Ivrindi towns. A survey has been applied to teachers taking part in the research aiming to determine their personal informations 2 questions and 40 questions for the sub problems of the research totally 42 questions in 5 cards type. In the analysis of the data of the application of the survey form to the teachers SPSS 22.00 package programme has been used. Number, percentage, average and standard deviation has been used as the determining statistical methods in the analysis of the data.

As a result of the research the teachers have determined that the acquisitions have parallels with the topic field, clear and comprehensible but the needs and the preparedness of the students have not been adequately taken into consideration. The teachers have stated that the content has been actual and valid but not adequately suitable to the teachers' developmental characteristics. In the dimension training situations the result has been reached that the activities in which the students will be

active has been arranged. In general about the evaluation dimension of the teachers it has been determined that they have positive views.

Key Words: Programme evaluation, Social Sciences Teaching Programme, Teacher Views.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
1 GİRİŞ.....	1
1.1 Problem	1
1.2 Problem Cümlesi, Alt Problemler ve Amaç	2
1.3 Araştırmanın Önemi	3
1.4 Varsayımlar	3
1.5 Sınırlılıklar.....	4
1.6 Tanımlar	4
2 İLGİLİ ALANYAZIN	6
2.1 Kuramsal Çerçeve	6
2.1.1 Eğitim ve Program	6
2.1.2 Eğitimde Program Tasarımı	7
2.1.3 Programın Öğeleri.....	8
2.1.4 Program Tasarım Modelleri	11
2.1.5 Eğitimde Program Geliştirme	13
2.1.6 Türkiye’de Uygulanan Program Geliştirme Modelleri	18
2.1.7 Eğitim Programının Uygulanması.....	19
2.1.8 Program Değerlendirme	20
2.1.9 Değerlendirme Çeşitleri	21
2.1.10 Program Değerlendirme Yaklaşım ve Modelleri	22
2.1.11 Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgilerin Ortaya Çıkışları	25
2.1.12 Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Önemi	26
2.1.13 Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Gelişimi	27
2.1.14 Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.....	29
2.1.15 Programın Vizyonu	30
2.1.16 Programın Temel Yaklaşımı	30
2.1.17 Programın Yapısı	31

2.1.18	Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Amaçları.....	36
2.1.19	Sosyal Bilgiler Öğretim Programında İçerik	39
2.1.20	Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Öğretme-Öğrenme Süreci	39
2.1.21	Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Belli Başlı Yöntem ve Teknikler.....	40
2.1.22	Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Araç – Gereç ve Materyaller.....	46
2.1.23	Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Ölçme ve Değerlendirme	51
2.2	İlgili Araştırmalar	58
3	YÖNTEM	66
3.1	Araştırmanın Modeli	66
3.2	Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	66
3.3	Verilerin Toplama Araçları ve Teknikleri.....	66
3.3.1	Veri Toplama Aracında Güvenirlilik ve Geçerlik.....	67
3.4	Verileri Toplama Süreci	70
3.5	Verilerin Analizi.....	71
4	BULGULAR VE YORUMLAR	72
4.1	Katılımcıların Kişisel Özellikleri	72
4.2	Öğretmenlerin Öğretim Programına Yönelik Tutum Düzeyi.....	73
5	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	97
5.1	Sonuçlar.....	97
5.2	Öneriler.....	99
	KAYNAKÇA.....	100
	EKLER.....	106

ÇİZELGELER LİSTESİ

	Sayfa Nu.
Çizelge 1 Program Tasarım Modelleri	11
Çizelge 2 Altıncı Sınıfta Doğrudan Verilecek Beceriler	33
Çizelge 3 Yedinci Sınıfta Doğrudan Verilecek Beceriler	33
Çizelge 4 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Kavramlardan Bazıları	34
Çizelge 5 Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Ünitelere Göre Kazandırılacak Değerler	34
Çizelge 6 Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Ünitelere Göre Kazandırılacak Değerler	35
Çizelge 7 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Genel Amaçlarına İlişkin Betimsel Veriler	38
Çizelge 8 Öğretim Programı Değerlendirme Ölçeği Faktör Yapısı	68
Çizelge 9 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Tanımlayıcı Özellikleri	72
Çizelge 10 Öğretmenlerin Öğretim Programına Yönelik Tutum Düzeyi	73
Çizelge 11 Öğretmenlerin Öğretim Programına Yönelik Tutum İle İlgili İfadelere Verdiği Cevapların Dağılımları	73
Çizelge 12 Öğretim Programına Yönelik Tutumların Mesleki Kıdeme Göre Ortalamaları	87
Çizelge 13 Öğretim Programına Yönelik Tutumların Cinsiyete Göre Ortalamaları	93

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa Nu.
Şekil 1 Program Geliştirmede Tyler Modeli	14
Şekil 2 Program Geliştirmede Taba Modeli	16
Şekil 3 Taba-Tyler Modeli	17
Şekil 4 Sistem Yaklaşımına Göre Program Geliştirme Modeli	18
Şekil 5 Duyu Organlarına Göre Bilgilerin Kalıcılık Oranları	47
Şekil 6 Saçılım Grafiği	70

KISALTMALAR

Akt : Aktaran

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

N : Toplam Öğretmen Sayısı

NCSS : ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

SBDÖP: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

SPSS : Statistical Package for Social Sciences

SS : Standart Sapma

Vb. : Ve benzeri

X : Ortalama

1 GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, problem cümlesi, alt problemleri ve amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1 Problem

Toplumsal yaşama uyum sağlamak, bu yaşamı kişi, grup ve kurumlarla ahenkli bir şekilde sürdürmek oldukça zordur. Bu yaşama uyum sağlamak için de bireyin yaşadığı toplumun değerleri ve yaşayış tarzları hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Toplumsallaşma adı verilen bu süreç ilk olarak ailede başlar daha sonra arkadaş grubu, kitle iletişim araçları, okul vb. birçok kurumla kazanılır. Eğitim de bu temel toplumsal kurumlardan biridir (Erden, tarihsiz). Durkheim eğitimi “daha yaşlı kuşakların henüz toplumsal yaşama hazır duruma gelmemiş kuşaklar üzerindeki eylemi” olarak tanımlayarak bir anlamda eğitimin toplumsallaşma ile olan ilişkisini ortaya koymuştur (Tezcan, 1999:42). Eğitim, bireylerin toplumun değerlerini, kurallarını ve normlarını kazanmasını sağlar. Toplumsal uyumu ve birliği geliştirir. Tüm bunların yanı sıra eğitim kurumları çocuğun yaşadığı toplumun hayatını, tarihini, kültürünü öğrenip iyi bir vatandaş olmasını hedefler.

Ülkemizde bu hedeflere ulaşılmasında ilk ve ortaokullarımızda okutulan Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleri önemli bir rol üstlenir. Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersi 1926’da tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisiyle başlayıp, 1968’den itibaren de ‘Sosyal Bilgiler’ adıyla tek ders olarak devam etmiştir. 2004 yılına kadar ders amaç, felsefe, içerik ve öğretim yöntemleri açısından fazla bir değişikliğe uğramamıştır. Hâlbuki dünyada bilim ve teknoloji alanında yenilikler meydana gelirken eğitim ve öğretim alanında değişimler yaşanırken mevcut program bunları yansıtmakta yetersiz kalmıştır. Bu eksiklikleri gören Milli Eğitim Bakanlığı 2004 yılında eğitim sistemlerinde etkisini hissettirmeye başlayan yapılandırmacılık yaklaşımı doğrultusunda tüm ilköğretim programlarını kapsayacak şekilde yeni bir program hazırlamıştır (Bilgili, 2008, s. 45). Yenilenen program 2004-2005 öğretim yılında pilot okullarda uygulandıktan sonra 2005-2006 öğretim yılında tüm ilköğretim okullarında uygulamaya konulmuştur.

Bunların yanı sıra ilköğretim Sosyal Bilgiler öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin belirlenmesi, programın beklenen verimin sağlanmasında önemlidir. Uygulama kısmı göz önünde bulundurulmaksızın program hakkında gerçekçi bir değerlendirme yapmak mümkün değildir. Bu nedenlerden dolayı programın etkileyciliği hakkında yargıda bulunmak için programın uygulama sürecini de gözlemek ve uygulama süreci hakkında da bilgi toplamak gerekir. Bunun için de bu programın uygulayıcısı olan ve program hakkında daha fazla bilgiye sahip olduğu düşünülen öğretmenlerimizin 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programı hakkındaki görüşlerine başvuruldu.

1.2 Problem Cümlesi, Alt Problemler ve Amaç

“6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programlarına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” sorusu bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Bu problem çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1) 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programlarındaki kazanımlara ilişkin öğretmenlerin görüşleri nelerdir?

2) 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programlarındaki içeriğe ilişkin öğretmenlerin görüşleri nelerdir?

3) 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programlarındaki öğretme-öğrenme süreçlerine ilişkin öğretmenlerin görüşleri nelerdir?

4) 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programlarındaki değerlendirme boyutuna ilişkin öğretmenlerin görüşleri nelerdir?

Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler dersi 6. ve 7. sınıf öğretim programının hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci, ölçme ve değerlendirme gibi öğelerin, ders öğretmenlerinin görüşleri temel alınarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Elde edilen sonuçlara bakılarak programın daha verimli ve etkili hale gelmesi için birtakım öneriler sunulmuştur.

1.3 Araştırmanın Önemi

Eğitim, toplumun ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri ve değerleri dikkate alarak öğrencilerin topluma uyumunu sağlayacak bir şekilde gelişmesini amaçlar. Bu nedenle de eğitim programı hazırlanırken bireyin, toplumun ihtiyaçları ve sorunları göz önünde bulundurulur. Sosyal Bilgiler öğretim programı da bireylerin yaşadıkları toplumun kültür ve değer birikimini öğrenmelerini sağlayarak onların yaşadıkları topluma uyum sağlamalarına yardımcı olur. Sosyal Bilgiler programı, öğrencilerin ulusal ve kültürel değerlerin yanı sıra evrensel ve demokratik değerlerin de kazandırılmasını amaçlar. Ayrıca bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma, ekonominin temel kavramlarını anlama, bilimsel düşünme ve öğrencilerin bireysel özelliklerinin farkına varması gibi amaçların kazandırılmasını da ister (Akdağ, 2009).

Bu amaçların gerçekleşmesi ise programın iyi bir şekilde düzenlenmiş olmasına bağlıdır. Bu araştırmada da programı en iyi şekilde bilip yakından takip etme olanağına sahip olan öğretmenlerin görüşlerine yer verilerek program daha yakından incelenmiş olacaktır. Onların görüşleri çerçevesinde programa ilişkin mevcut duruma bakılarak önerilerde bulunulacaktır. Böylece kuramlar üzerinden incelemek yerine uygulamalar üzerinden gidilerek daha gerçekçi ve somut bilgiler elde edilmiş olunacaktır. Araştırma ile elde edilen veriler doğrultusunda gerekli düzenlemelerin yapılması için öneriler sunulmuştur. Ayrıca araştırmanın yapılacak yeni çalışmalara ve yeniliklere katkı sağlaması düşünülmüştür.

1.4 Varsayımlar

Araştırma sırasında şu varsayımlar kabul edilmiştir:

1. Araştırmada verilerin toplanmasında kullanılan test sorularının, ankete katılan öğretmenler tarafından objektif bir şekilde cevaplandırıldıkları varsayılr.
2. Araştırmaya katılan öğretmenlerin Sosyal Bilgiler öğretim programı hakkında yeterince bilgiye sahip oldukları varsayılr.
3. Seçilen örneklemin Balıkesir ili evrenini temsil ettiği varsayılr.

4. Kullanılan ölçme aracının araştırmanın amacına uygun olduğu varsayılır.

1.5 Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Sosyal Bilgiler dersi 6. ve 7. sınıf öğretim programına ilişkin hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci, ölçme ve değerlendirme boyutlarının öğretmen görüşleri ile;
2. Balıkesir ili, Altıeylül ve Karesi merkez ilçeleri ile, Dursunbey, Bandırma, İvrindi ilçelerindeki devlet okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile;
3. Araştırma verileri, 2014-2015 eğitim-öğretim yılı ile;
4. Ankette yer alan test sorularıyla sınırlıdır.

1.6 Tanımlar

Eğitim: “Eğitim bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerlerdeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır” (Tezcan, 1999:3).

Öğretim: “Öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde; amaçlı, planlı, düzenli ve kontrollü olarak okullarda gerçekleştirilen öğrenme faaliyetlerinin tümüdür” (Türer, 2011:7).

Program: “Belli bir amaca ulaşmak için, yapılması gereken eylemlerin nelerden oluştuğunun belirlenip, aşamalı olarak sınırlanması ve bu eylemlerin ne kadar zamanda nasıl yapılacağına belirlenmesi üzerine oluşturulan bir tasarıdır” (Aşılıoğlu, 2007:50).

Öğretim Programı: Öğretim programı eğitimciler tarafından değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Öğretim programı, öğrencilere kazandırılmak istenen bilgi ve becerilerin planlı bir şekilde aktarılmasına yarayan programdır (Aşılıoğlu,

2007). En genel anlamıyla “okulun kontrolü ve rehberliği altındaki bir öğrencinin düzenlenmiş deneyimlerini/yaşantılarını içeren bir bütün olarak” tanımlanmaktadır (Gutek, 2011:6).

Bir öğretim programı dört temel öğeden oluşmaktadır, bunlar;

1. Kazanımlar (hedef davranışlar): Öğrenciye kazandırılmak üzere seçilen istendik özelliklerdir (Aşılıoğlu, 2007).

2. İçerik: “Bir dersin içeriğinin düzenlenmesiyle anlatılmak istenen; kazanımların öğrencilere kazandıracak biçimde ünite ve konuların düzenlenmesidir” (Aşılıoğlu, 2007:54).

3. Öğretme-Öğrenme Süreci (Eğitim Durumları): “Öğrenci ve öğretmenin öğretim öğrenme sürecinde gerçekleştirdiği tüm etkinlikleri kapsar” (Aşılıoğlu, 2007:55).

4. Ölçme ve Değerlendirme: “Öğrencide görmek istediğimiz davranışların kazanılıp kazanılmadığı hakkında yargıya varma işidir” (Aşılıoğlu, 2007:57).

Sosyal Bilgiler: “Sosyal bilimlerin bulgularını entegre edip öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren, bunları kullanarak, öğrencilere sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir vatandaşlık eğitim programı” (Bilgili, 2008:5).

2 İLGİLİ ALANYAZIN

2.1 Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde araştırmanın konusunun dayandığı kuramsal temellere yer verilmiştir.

2.1.1 Eğitim ve Program

Eğitim kavramının belirgin, değişmez bir tanımı bulunmamaktadır. Şimdiye kadar birçok araştırmacı kendi görüşlerine dayanarak eğitim kavramına değişik yorumlar getirmişlerdir. Ülkemizde ortak bir tanıma ulaşmak için pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların sonucu olarak ortaya konan ürünler, daha önce de var olan idealizm, realizm ve pragmatizme dayalı tanımlar ile bunlar arasındaki farklılıklardan yola çıkılarak oluşturulan tartışmalara dayanır (Ertürk, 1988). Eğitim ile ilgili bazı tanımlar şunlardır:

“Eğitim bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerlerdeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır” (Tezcan, 1999:3).

Varış’a (1981) göre eğitim, kişinin toplumsal yeteneklerinin ve optimum kişisel gelişmesinin sağlanması için, seçkin ve kontrollü bir çevreyi ve okul etkinliklerini içine alan sosyal bir süreçtir (Çoban, 2011:3).

Kişinin zihni, bedenî, duygusal, toplumsal yeteneklerinin, davranışlarının en uygun şekilde ya da istenilen bir doğrultuda geliştirilmesi, ona bir takım amaçlara dönük yeni yetenekler, davranışlar, bilgiler kazandırılması yolundaki çalışmaların tümüdür (Akyüz, 2014:2).

Buna rağmen yapılan tanımların ortak noktalarından yararlanılarak eğitim hakkında genel bir kanaate varılabilir. Dolayısıyla eğitimi, “bireyin davranışlarında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişiklik meydana getirme süreci” olarak tanımlayabiliriz (Ertürk, 1988:13). Ertürk’ün yaptığı bu tanımda eğitim şu şekilde özetlenebilir: Eğitim bir süreçtir ve bu süreçte öğrencinin davranışlarının istenilen yönde değiştirilmesi planlanmaktadır. Bu değişim rastlantısal değil, amaçlı ve programlı olmalıdır. Verimli ve sürdürülebilir olması için plan ve programa ihtiyaç vardır (Türer, 2011).

Program geliştirme alanında önemli çalışmaları bulunan Tyler da, eğitimi "bireylerin davranış biçimlerini değiştirme süreci" olarak tanımlamıştır. Eğitimin davranış değiştirme süreci olarak tanımlanması bize eğitim programlarının dinamik ve sürekli yaşantılar biçimi olduğunu göstermektedir (Fidan, 2012:2).

Eğitim resmi anlamda kişilere değer, yetenek ve bilgi bakımından eğitildiği kurumlar olan okullarda yapılmaktadır. Okullarda ise hangi davranışların ne şekilde kazandırılacağı eğitim programlarında yer alır.

Eğitim programı ise, bireyde gözlenmesi istenen özellikleri, bunların gerçekleşmesi için düzenlenecek eğitim-öğretim durumlarını ve hedeflerin ne derecede gerçekleştiğini saptamak amacıyla düzenlenecek sınav durumlarını önceden belirlemeye çalışan bir plandır (Türer, 2011).

Demirel'e göre eğitim programı "öğrenene okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir" (Demirel, 2000:9). Eğitim programı kavramı geniş bir kapsama sahiptir. Bu nedenle de bu kavramın içinde öğretim ve ders programlarının yanında eğitici kol çalışmaları, kurslar, geziler, toplantılar, belirli gün ve haftalarla ilgili çalışmalar da girmektedir (Aşılıoğlu, 2007). Öğretim programı; "eğitim programı içinde yer alan bu kısım, genel olarak belli bilgi kategorilerinden oluşan ve bir kısım okullarda beceri ve uygulamaya ağırlık veren, bilgi ve becerilerin amaçları doğrultusunda ve planlı bir şekilde kazandırılmasına yönelik bir programdır" (Korkmaz, 2007:4). Ders programı ise: "bir ders süresi içinde planlanan hedeflerin bireye nasıl kazandırılacağını gösteren tüm etkinliklerin yer aldığı bir plandır" (Korkmaz, 2007:4).

2.1.2 Eğitimde Program Tasarımı

Program, bir amaca ulaşmak için, yapılması gereken faaliyetlerin nelerden oluşması gerektiğinin belirlenmesi, aşamalı olarak sınırlandırılması, her bir faaliyetin alacağı zamanı, nasıl yapılacağı ve yapılan işlerin uygunluğunun belirlenmesini içeren bir tasarıdır (Aşılıoğlu, 2007).

Eğitim program tasarımı ise bir programın hangi öğelerden oluşacağını belirleme sürecidir. Bir eğitim programı planlanırken ilk olarak programın nasıl olacağını tasarlamakla başlanır. Program geliştirme uzmanı, program geliştirme

çalışmalarına başlamadan önce tasarımı hazırlamalıdır (Demirel, 2007). Bir eğitim programında hedef, içerik, öğrenme yaşantıları ve değerlendirme olmak üzere dört öğe vardır. Eğitim programı tasarımıyla programın ana çerçevesi büyük oranda ortaya konulmaya çalışılmakta ve şu dört soruya cevap aranmaktadır (Demirel, 2007:50):

1. Ne yapılmalı?
2. Konu alanı neleri içermektedir?
3. Hangi öğrenme stratejileri, kaynak ve etkinlikleri kullanılmalıdır?
4. Sonuçları değerlendirmek için hangi ölçme teknikleri ve araçlar kullanılmalıdır?

Program tasarımlarının bu dört öğeyi de barındırması gerekmektedir.

2.1.3 Programın Öğeleri

Eğitim programında dört temel öğe bulunmaktadır: hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci, ölçme ve değerlendirme.

2.1.3.1 Hedef

Programın birinci boyutu olan hedefleri Demirel (2000) “bir öğrencinin planlanmış ve tertiplenmiş yaşantılar sayesinde kazanması kararlaştırılan ve davranış değişikliği ya da davranış olarak ifade edilmeye elverişli olan özellik” olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle hedeflerin davranış cinsinden belirtilmesi gerekmektedir.

Eğitimde hedefler üç düzeyde belirtilmektedir. Bunlar: uzak hedefler, genel hedefler ve özel hedeflerdir.

Uzak hedefler bir eğitim sisteminin yetiştirmeyi amaçladığı ideal insan tipini belirler. Eğitim sistemin ulaşmayı amaçladığı insan nitelikleri bu hedefler içerisinde yer alır (Çelik, 2006).

1739 Sayılı Türk Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinin son fıkrasında Türk Milli Eğitiminin “uzak hedefi” şöyle belirtilmektedir:

Bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu arttırarak öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk ulusunun çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı seçkin bir ortağı yapmaktır (Çelik, 2006:10).

Bu manada böyle bir toplumsal düzende yaşamını sürdürecektir olan bireyler kendi potansiyellerini gerçekleştirerek eğitimin genel hedeflerine ulaşmış olacaklardır.

Genel hedefler, ulaşılması zor olan uzak hedeflerin daha somut ve uygulanabilir hale gelmesine yardımcı olur. Uzak hedeflere göre bu tür hedefte yetiştirilecek bireylerdeki özellikler daha belirgin ve somut bir hale getirilmiştir. Genel hedefler, bir eğitim düzeyinin ya da okulun hedefleridir. Bu anlamda bir okuldaki (ilkokul, ortaokul, orta öğretim, yükseköğretim) hangi konu alanı ve derslerde ne tür hedeflerin gerçekleştirileceği öngörülen hedeflerin neler olacağı bilinmesi önemlidir.

Belli bir ders ya da kurs yoluyla öğrencinin yetiştirilmesi amacıyla belirlenen hedefler ise özel hedefler grubuna girer (Çelik, 2006). Özel hedefler belli bir bilgi alanında öğrencilere kazandırılmak istenen özelliklerdir. Örneğin; Sosyal Bilgiler dersinin özel amaçları, Türkçe dersinin özel amaçları gibi (Sözer, 1998).

2.1.3.2 İçerik

Programın ikinci boyutu olan içerikte, hedeflere ulaşabilmek için “ne öğretilim?” sorusuna cevap aranır (Demirel, 2000). Bir dersin içeriğinin düzenlenmesiyle ifade edilmek istenen ise; “hedef davranışların öğrencilere kazandıracak bir biçimde ünite ve konuların düzenlenmesidir” (Aşılıoğlu, 2007).

İçerik seçiminde dikkat edilecek en önemli kısım, programda yer alan hedeflerle içeriğin tutarlı olmasıdır. İçeriğin düzenlenmesinde somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora, yakın çevreden uzağa doğru bir sıra izlenir (Demirel, 2000). İçerik seçimi ile ilgili aşağıdaki sorulara yanıt aranmalıdır:

1. İçerik doğrudan doğruya hedefle ilişkili mi?
2. İçerikte sunulan bilgi bilimsel açıdan doğru mu?
3. İçerik özel bir alanla ilgili ve güncel mi?
4. Sunulan içerik iyi organize edilmiş ve sistematik mi?
5. Sunulan içerik öğrencilerin önceki öğrenmeleriyle kaynaşıklık sağlıyor mu?
6. Öğrenciler sunulan bilgiyi uygulayabilir ya da kullanabilir mi?
7. Konunun temel ayrıntıları etkili bir şekilde gösteriliyor mu?
8. İçerikte önemli görülen hususların tekrarı yapılıyor mu? (Demirel, 2000:35).

2.1.3.3 Öğretme- Öğrenme Süreci

Dersin kazanımları saptanıp, doğrudan gözlenebilir veya dolaylı ölçülebilir öğrenci davranışları olarak belirlendikten sonra, ortaya konulan kazanımlara nasıl ulaşılabileceği sorunu ortaya çıkar. Bu kısımda kazanımlara ulaştırıcı içeriğin sunuş biçimi, uygun araç gereç ve tekniklerin belirlenmesi gerekir. Öğretme-öğrenme sürecinde öğrenmede, bireyin kendi yaşantıları ve içsel süreçleri etkili olduğu kadar bireyi etkileme gücüne sahip dış şartların da öğrenmede önemli etkisi vardır. Bu dış şartlara da “eğitim durumu” denilmektedir. Eğitim durumu, öğretme-öğrenme sürecinde uygulanan tüm etkinliklerini kapsar (Aşılıoğlu, 2007). Okulda öğretme ve öğrenme sürecinin gerçekleşmesinde etkili olan içsel ve dışsal etmenler vardır. Bunlar aşağıda sıralanmıştır:

- Öğrencinin öğrenmesini etkileyen yaşı, bedensel ve zihinsel gelişim düzeyi, genel yeteneği, sağlık durumu, sosyo-kültürel koşulları gibi bireysel özellikleri,
- Öğrencinin yeni öğrenmelerini kolaylaştıran ya da olanaklı kılan bilişsel nitelikli ön öğrenmelerinin düzeyi,
- Öğrencinin öğrenmesini önemli derecede etkileyen öğrenme amacı ve gereksinimi, öğrenme güdüsü, öğrenmeye ilgi duyma, önem verme, dikkat etme, öğrenmeyle ilgili özgüveni gibi duyuşsal özelliklerinin olumluluk derecesi,
- Öğrenme-öğrenme sürecinde neyin, niçin, nasıl ve ne kadar öğrenileceğini ileten ipuçlarının (işaret ve açıklamaların) tüm öğrenciler için yeterli, açık, anlaşılır, uygun, çeşitli, dengeli ve uygun sıklıkta olması,
- Öğrenme-öğrenme sürecinde öğrenilecek içeriğin ve bu içeriğin sunulma biçiminin öğrencinin beklentilerine, amaçlarına ve niteliklerine uygun ve öğrencilerin dikkatlerini ve algılarını yönlendirici nitelikte ve çeşitlilikte olması,
- Öğrenme-öğretme sürecinde beklenen veya beklenene yakın davranışı gösteren öğrencilere pekiştirici uyarıcıların yerinde, zamanında, çeşit ve sıklık yönünden dengeli ve öğrenci niteliklerine uygun olarak verilmesi,
- Öğrenciye öğrenmesiyle ilgili zamanında ve yeterli düzeyde dönüt verilmesi ve öğrenme eksiklerini giderici yeterli ve uygun ek öğretme önlemlerinin zamanında alınması ve uygulanmasıdır (Sağlam, 2005:92).

Öğretme-öğrenme süreci düzenlenirken uyulması gereken bazı ilkeler vardır.

Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- 1.Eğitim durumları kazanımlarla ilgili olmalıdır.
- 2.Eğitim durumları öğrencilerin düzeyine uygun olmalıdır.
- 3.Eğitim durumları ekonomik olmalıdır (Aşılıoğlu, 2007:55).

2.1.3.4 Ölçme ve Değerlendirme

Programın son boyutu ölçme ve değerlendirmedir. Bu boyutta öğrencide görmek istediğimiz davranışların kazanılıp kazanılmadığı hakkında bir yargıya varılır.

Burada en önemli kısım öğretim programlarında yer alan hedef ve davranışların en az bir soru ile sınanmasıdır. Bu sayede öğrenciye kazandırılması amaçlanan her davranışın ölçülmesi sağlanır (Demirel, 2000).

2.1.4 Program Tasarım Modelleri

Eğitim programlarının tasarlanmasında ilk soru programın temelini neye göre oluşturulacağıdır. Program öğrenciyi mi konuyu mu yoksa problemi mi temel alarak tasarlanmalı sorusu önemli bir yer tutar. Genel olarak program tasarımları oluşturulma durumlarına göre üç gruba ayrılmış olup bunlar da kendi içinde farklılaşmaktadır (Korkmaz, 2010).

Çizelge 1. Program Tasarım Modelleri

Konu Merkezli	Öğrenen Merkezli	Sorun Merkezli
✓ Konu Alanı	✓ Çocuk merkezli	✓ Yaşam Koşullu
✓ Disiplin	✓ Yaşantı merkezli	✓ Çekirdek
✓ Geniş Alanlı	✓ Romantik (Radikal)	✓ (Core) Tasarım
✓ İlişkili	✓ İnsancıl (Hümanist)	✓ Yeniden Yapılandırmacı
✓ Süreç		

Kaynak: Ornstein, A.C ve Hunkins, F.P.1993; Korkmaz, 2010.

2.1.4.1 Konu Merkezli Program Tasarımları

Eğitim programlarında en çok kullanılan tasarımıdır. Programın her bir ögesi bir bütün olarak görülmektedir. Özellikle ortaöğretim konularının düzenlenmesinde bu tasarımlardan yararlanır. Bu tasarımda, bilgi disiplinler şeklinde düzenlenmiş olup, bu disiplinler içinde düzenlenen konular ise eğitim programının ana yapısını oluşturmaktadır (Saylor ve Ark., 1981, akt: Baş, 2013).

Konu merkezli bir programda öğretmen konunun öğretilmesinde ve içeriğin aktarılmasında uzman bir otoritedir. Öğrenci de bilgi kazanabilmek amacıyla okula

gelen uzmanlaşmamış bir kişidir. Böyle bir öğretim programında öğretmen-öğrenci ilişkisi konu merkezli bir öğretime dayanır (Guttek, 2011).

Konu alanını merkeze alan tasarımların idealizm ve klasik realizme dayandığı eğitim felsefesi açısından da daimicilik ve esasicilik görüşünde oldukları söylenir. Eğitim programı her bir konu alanının kendine has yapısı içinde ele alınmalıdır. Konu alanında öğrencinin sadece bilgiyi öğrenmesi yeterli görülmektedir (Demirel, 2007).

2.1.4.2 Öğrenen Merkezli Program Tasarımları

Öğrenen merkezli tasarımlarının genel amacı, çocuğun kendisini bir bütün olarak görmesine yardımcı olmaktır. Bu tasarım yaklaşımlarında öğrenmenin ancak öğrenenin öğrenmeye katılımıyla sağlanabileceği düşüncesi hakimdir (Baş, 2013).

Öğrenen merkezli tasarımların felsefi temellerinin pragmatizmin oluşturduğu ve ilerlemecilik eğitim felsefesine dayandığı ifade edilmektedir. Öğrenci kendi gözlem ve deneyimlerini kullanarak öğrenmeye çalışmaktadır. Öğrenci sürece başladıktan sonra ilgi ve ihtiyaçlarına göre öğrenme etkinlikleri oluşturulur (Demirel, 2007).

2.1.4.3 Sorun Merkezli Program Tasarımları

Sorun merkezli tasarımlar, bireyin ve toplumun sorunlarını ele alan yaklaşımdır. İçinde yaşanan toplumun kültürünü ve ihtiyaçlarını önemseyen sorun merkezli tasarımlar önceden planlanırlar. Bu tasarımın en önemli kısmı; “toplumsal hayatın devamlılığı, çağdaş problemler ve toplumu yeniden yapılandırma” olarak görülmektedir (Korkmaz, 2010:27).

Sorun merkezli program tasarımı konu alanı ve öğrenen merkezli tasarımların yetersizliklerini ortadan kaldırma amacına yönelik olarak ortaya çıkmıştır. Sorun çözme yöntemini temele almıştır. Bu nedenle de toplumun ve bireylerin sorunlarını çözmek amacıyla eğitim programlarının geliştirilmesi istenir. Eğitim programları hazırlanmadan önce toplumsal sorunlara yer verilmesi gerektiğine inanılır (Demirel, 2007).

2.1.5 Eğitimde Program Geliştirme

Eğitim programı okullardaki beklentiler, eğitimcilerin felsefi bakış açıları gibi nedenlerden dolayı değişiklik göstermesine karşın program geliştirme süreci kavramı için yapılan tanımlar çok değişmemektedir.

Variş (1976 :21)'a göre program geliştirme gerek okul içinde gerek okul dışında, Milli Eğitimin ve okulun amaçlarına uygun etkinlikler geliştirmek ve gerçekleştirmek üzere düzenlenen içerik ve etkinliklerin, uygun yöntem, teknik, araç ve gereçler geliştirilmesine yönelmiş koordine çalışmaların tümüdür (Demirel, 2000:28).

Bu görüşe göre, eğitimde program geliştirme; programın öğeleri olan hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirme boyutları arasındaki ilişkiler bütünüdür. Programdaki öğelerin birinde olan değişim sistemde yer alan öğeleri de etkiler. Örneğin; programın içerik boyutunda kitapların değişmesi sistemin bütünü de belli bir oranda etkilemektedir (Demirel, 2000).

Thomas Bripigs 1926 yılında program geliştirme sürecine yön verecek soruları şöyle sıralamıştır:

1. Eğitim sonunda neler beklenmelidir?
2. İyi bir hayat ne demektir?
3. Eğitim vatandaşların gelecekteki karakter ve davranışları üzerinde ne kadar etkili değişiklikler yapmalıdır?
4. Hangi davranışların kazandırılmasından okullar sorumludur?
5. İstenilen toplumsal ve bireysel sonuçlarını hangi konu alanlarıyla sağlayabiliriz?
6. Bu konu alanlarının düzenlenmesinde neler yapılmalıdır?
7. Materyaller nasıl düzenlenmelidir?
8. Her bir okulun seviyesine uygun öğretim sorumluluğu ne olmalıdır?
9. Programdaki konu alanlarının önem durumları nedir?
10. Her bir konu alanına ne kadar zaman ayırmalıyız?
11. Zorunlu eğitimin süresi ne kadar olmalıdır?
12. Günde ne kadar ders olmalı ve yılda kaç gün olmalı?
13. Her bir öğrencinin en fazla yapacağı çalışma ne kadar olmalıdır?
14. Öğrenciler gelecekte en fazla hangi davranış ve beceriye sahip olma ihtiyacı duyacaktır (Korkmaz, 2010:5).

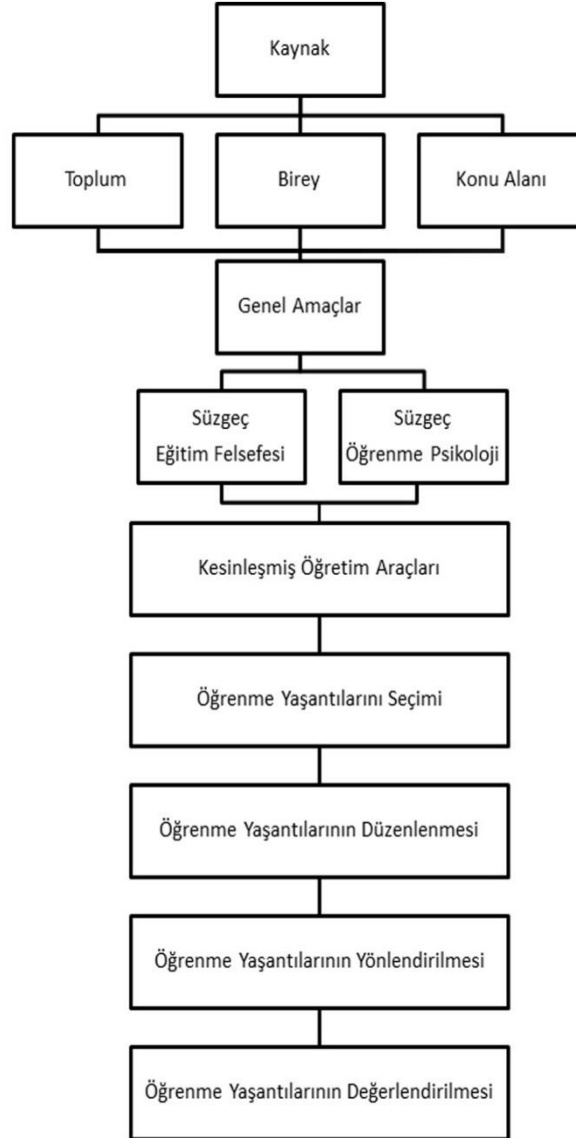
2.1.5.1 Eğitimde Program Geliştirme Modelleri

Bu kısımda belli başlı program geliştirme modellerine yer verilmiştir.

2.1.5.1.1 Tyler Modeli

Günümüzde en çok bilinen program geliştirme modeli Ralph Tyler tarafından geliştirilmiş olup neredeyse bütün program geliştirme modelleri geliştirilirken bu

model örnek alınmıştır. Tyler modelinde ilk olarak hedefler belirlenir, ancak hedefler belirlenirken ilk olarak bireyin, toplumun ve konu alanının beklentileri dikkate alınır ve buna göre amaçlar belirlenir. Belirlenen aday amaçlar felsefe ve psikoloji süzgecinden geçirilerek öğretim amaçları kesinleştirilir. Daha sonra bu amaçları gerçekleştirmek için gerekli olan öğrenme yaşantıları belirlenir, bunlar düzenlenir ve yönlendirilir. Son aşama ise değerlendirmedir (Erişen, 1998).

Şekil 1. Program Geliştirmede Tyler Modeli.
Kaynak: Demirel, 1992.

2.1.5.1.2 Taba Modeli

Hida Taba programla ilgili olan herkesin program geliştirme faaliyetlerine katılmasını ve programın uygulayıcıları tarafından geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Taba'nın modelindeki adımlar Tyler'ın modeli ile benzerlik göstermekte olup yedi aşamadan oluşmaktadır. İlk adımda program tasarımcıları öğrencilerin ihtiyaçlarını belirler. İkinci aşamada ihtiyaçlar belirlendikten sonra amaçlar belirlenir. Amaçlar okulun genel amaçlarından öğrencilere kazandırılması gereken davranışların belirlenmesine doğru bir sıra izler. Üçüncü aşamada amaçlara göre içerik seçilir. Daha sonraki aşamada içerik öğrencilerin ilgilerine ve akademik başarılarına göre düzenlenir. Beşinci aşamada Taba öğrenme metodlarını seçer. Altıncı aşamada; Taba içeriğe uygun öğrenme etkinlikleri ve bunların düzenlenmesi gerektiğini savunur. Son aşamada değerlendirme yer alır ve öğretmenler belirlenen amaçların ne oranda gerçekleştiğini tespit ederler (Erişen, 1998).

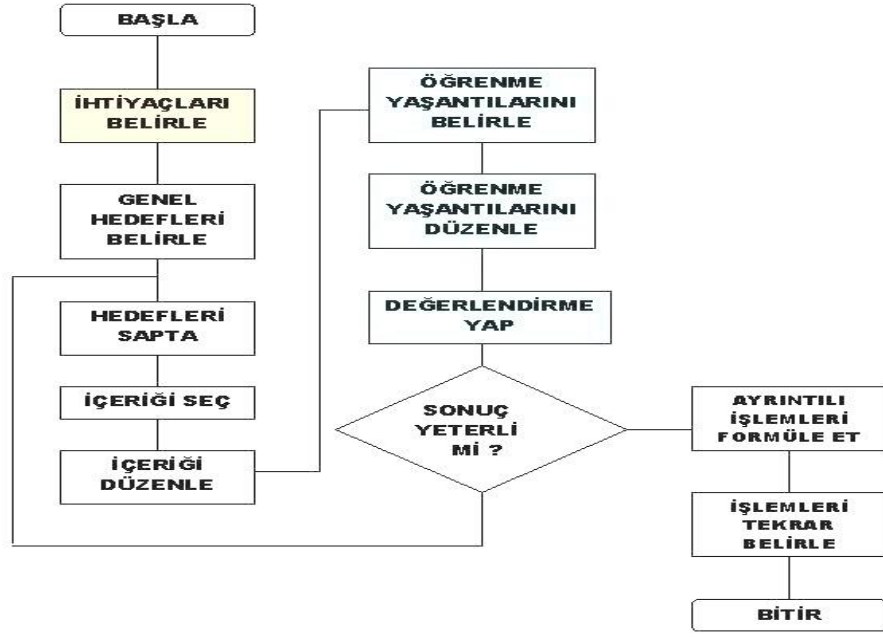

Şekil 2. Program Geliştirme Taba Modeli
Kaynak: Oliva, 1988:165; Demirel, 1992:32.

2.1.5.1.3 Taba-Tyler Modeli

Rasyonel planlama olarak da adlandırılan bu model Taba-Tyler modellerinin ortak yönleri ele alınarak geliştirilmiştir. Taba- Tyler modeli, Taba ve Tyler'ın ortak bir sentezidir. Türk eğitim sisteminde program geliştirme modeli olarak bu yaklaşıma uygun bir model önerisi ortaya sunulmuştur. Demirel'in yönetiminde uzmanlar tarafından oluşturulan araştırma sonuçları şu şekildedir:

Uzmanlar modelin ilk boyutunu amaçlar olarak belirlemişler ve amaçların davranışa dönüştürülmesi konusunda uzmanlaşmışlardır. Ayrıca, amaçların içerik ile ilişkilerinin iki boyutlu bir matriks üzerinde gösterilmesini önermişlerdir. Modelin ikinci boyutunda içeriğe yer verilmiş olup öğretme-öğrenme süreçlerinde öğrencinin merkezde olması gerektiğini ve süreçteki değişkenlerin pekiştirici, ipucu, dönüt düzeltme, motivasyon; hazırbulunuşluk, öğrenme yöntem ve teknikleri ile araç-gereç ve zamanlama olduğu ifade edilmiştir. Programın son aşaması olan değerlendirmenin programa girişte, süreçte ve çıkışta yapılmasının uygun olacağı belirtilmektedir (Demirel, 1992).

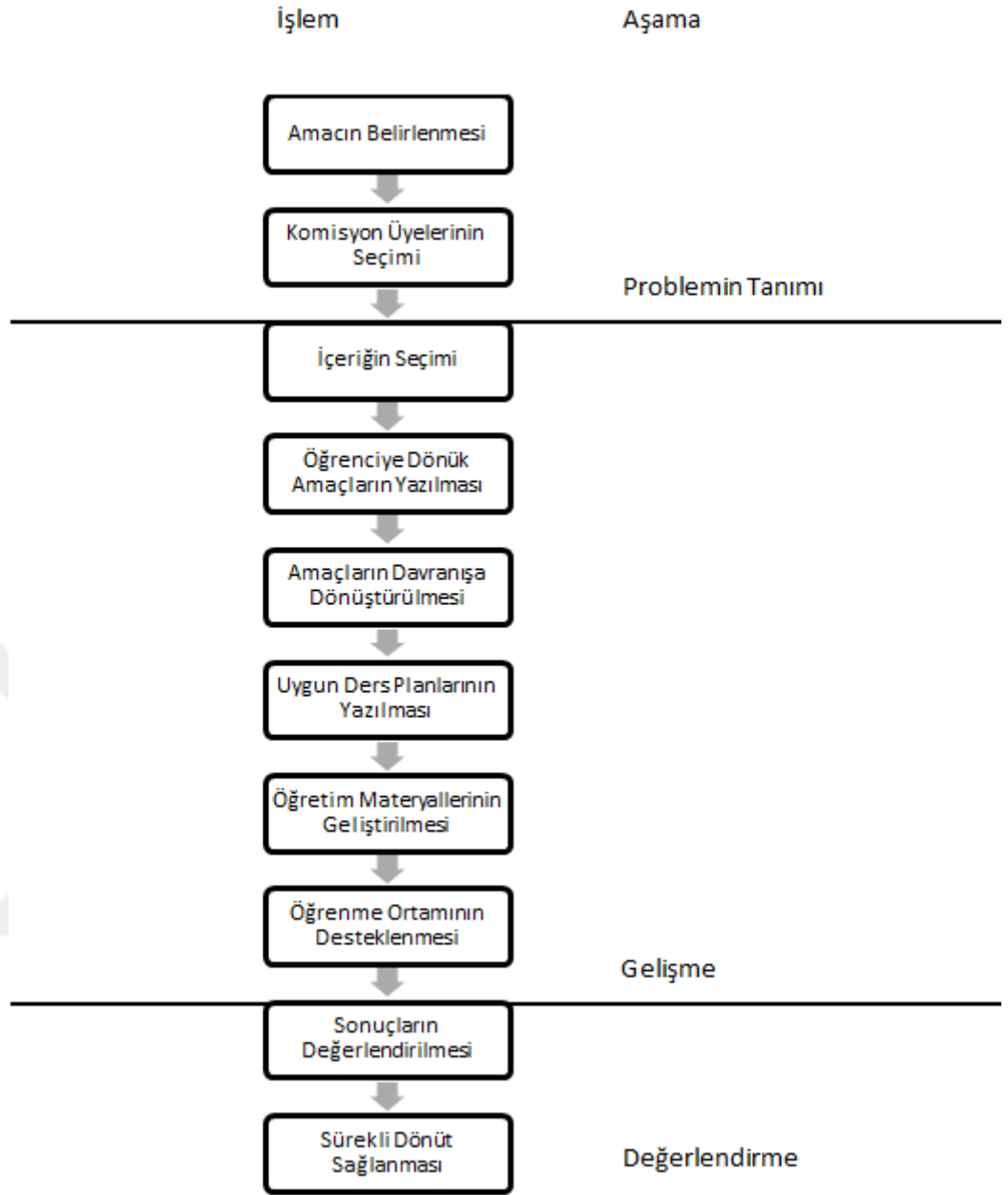

Şekil 3. Taba-Tyler Modeli

Kaynak: White, 1988:26; Demirel, 1992:34.

2.1.5.2 Sistem Yaklaşımı Modeli

Sistem yaklaşımına göre oluşturulan program geliştirme modeli, üç aşamada ele alınmaktadır. Birinci aşamada problemin tanımlanması yapılırken komisyon üyelerinin belirlediği ihtiyaçlar ile program içeriği arasındaki ilişki önemli görülüp ihtiyaç değerlendirmesi yapılmaktadır. Modelin ikinci aşamasında içerik boyutu ele alınmaktadır. İçerik belirlendikten sonra öğrenciye dönük amaçların saptanmasına geçilir. Daha sonra öğrenme ortamları belirlenmekte olup en son değerlendirme ve dönüt sistemi aşamasına yer verilmektedir (Demirel, 1992).

Şekil 4. Sistem Yaklaşımına Göre Program Geliştirme Modeli

Kaynak: Demirel, 1992.

2.1.6 Türkiye’de Uygulanan Program Geliştirme Modelleri

Özgen ve Gönenç (1988) tarafından program geliştirme modeli üzerine yapılan araştırmada uzmanların görüşlerine başvurularak bir model önerisi ortaya konmuştur. Araştırma sonucunda Taban- Tyler yaklaşımına benzer bir model ortaya çıkmıştır.

Araştırmada uzmanların büyük bir kısmı, programın temel öğelerinin hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme boyutlarından oluştuğu konusunda ortak bir karara varmışlardır. Uzmanlar modelin ilk boyutunun hedefler olmasını önermişler ayrıca hedeflerin içerikle ilişkisini iki boyutlu bir matriks ile gösterilmesini istemişler. İçerik, programın bir diğer önemli boyutu olarak gösterilmiş ancak bu kısmın anlamsal bakımdan konular listesinden davranış boyutlarına kadar farklı şekillerde algılandığı görülmüştür. Programın öğretme-öğrenme süreci kısmında ise öğrencinin merkeze alınması gerektiği üzerinde karara varılmıştır. Programın son boyutu olan değerlendirmenin programın giriş, süreç ve çıkış aşamalarında yapılmasının uygun olacağı belirtilmiştir. Bu sonuçlara bakıldığında Türkiye’de program geliştirme çalışmaları Taba-Tyler modelinin etkisi altında kalmıştır (Demirel, 2007).

2004 yılında hazırlanan Milli Eğitim Bakanlığının program geliştirme modeli ilk olarak ihtiyaçların belirlenmesiyle başlamaktadır. Daha sonra “hedeflerin belirlenmesi, alanla ilgili kazanımların belirlenmesi, ünitelerin belirlenmesi ve gerekli materyallerin geliştirilmesi, programın onaya sunulması, programın uygulanması ve değerlendirilmesi” süreçlerini kapsamaktadır. Program değerlendirildikten ve eksik yönleri düzeltildikten sonra tekrar işe koyulacaktır (Korucuk, 2010).

2.1.7 Eğitim Programının Uygulanması

Eğitim programının tasarısı program hazırlama ilkelerine uygun hazırlandıkları ölçüde uygulamada işlerlik kazanır. Program geliştirme ve değerlendirme faaliyetlerinin asıl noktasını tasarı oluştursa da uygulamaya bakılmadan değerlendirme yapmak sağlıklı bir sonuç oluşturmayacaktır. Programın uygulayıcıları da öğretmenler ve okul yöneticileridir. Uygulama sırasında bazı olumsuzluklarla karşılaşılması programın istenildiği şekilde uygulanmasını engelleyebilir. Bu nedenlerden dolayı programın etkililiği hakkında bir kanıya varabilmek için programın uygulanma sürecini de gözlemlemek gerekir (Erden, 2009).

2.1.8 Program Değerlendirme

Eğitim programlarının iyi tasarlanıp uygulanması nasıl önemliyse programın uygun bir şekilde değerlendirilip sonuçlarının program tasarısına aktarılması da o derece önemlidir.

Program değerlendirme, program etkililiği hakkında karar verme süreci olarak ifade edilmektedir. Program değerlendirme, programın hedeflere ulaşma seviyesinin ve etkililiğinin belirlenmesi, programdaki sorunların hangi öğelerden kaynaklandığının anlaşılması ve düzeltme çalışmalarının yapılması işlemlerini kapsayan basamaklardan oluşmaktadır (Güven ve İleri, 2006).

Program değerlendirme, programa dayalı eğitim kaynaklarını kabul etme, değiştirme ya da ortadan kaldırma kararlarının verilebileceği bilgileri içermektedir. Program değerlendirme sonuçları program geliştirme uzmanlarına programa devam, gözden geçirme ya da yeni bir aşamaya geçme konusunda bilgiler sunmaktadır (Demirel, 2007).

Eğitim sürecinde değerlendirme genellikle iki amaca yönelik olarak yapılır (Erden, 2009:9):

1. Öğrencilerin başarısını değerlendirerek bir dersin hangi öğrenciler tarafından tekrar edilmesi gerektiğine karar vermek
2. Eğitim programlarının etkililiği hakkında yargıda bulunmak ve programdaki aksaklıkların, programın hangi öge ya da öğelerinden kaynaklandığını belirleyerek gerekli düzeltmelerin yapılmasına olanak sağlamak

Bir eğitim programının başarılı olabilmesi için tüm öğrencilerin programdaki hedeflere ulaşması gerekir ama bu her zaman mümkün olmayabilir. Bu nedenle programın uygulanması sonucunda, eksik kalan ya da aksayan yönlerin olup olmadığı, varsa bu sorunların hangi öğelerden kaynaklandığını belirlemek ve gerekli düzenlemeleri yapmak amacıyla değerlendirmesi gerekir. Bu anlamda değerlendirme eğitim programının etkililiği hakkında; *“1.veri toplama, 2.verileri ölçütlerle karşılaştırıp yorumlama, 3.etkililik hakkında karar verme”* basamaklarından oluştuğu ifade edilmektedir (Demirel, 2007:184). Eğitim programı değerlendirilirken programın tüm öğelerine bakmak gerekir. Bu görüşten hareketle program değerlendirme konusunda farklı yaklaşımlara yer verildiği görülmektedir.

2.1.9 Değerlendirme Çeşitleri

Değerlendirme amaca göre yapıldığında üçe ayrılmaktadır. Bu ölçüte göre;

1. Programa girişte yapılan değerlendirme, tanılayıcı değerlendirme
2. Program sürecinde yapılan değerlendirme, biçimlendirici değerlendirme
3. Programın çıkışında yapılan değerlendirme, düzey belirleyici değerlendirmedir (Demirel, 2007:184).

2.1.9.1 Tanılayıcı Değerlendirme (Diagnostic Evaluation)

Öğrencilerin programa başlamadan önce ön koşul niteliğindeki bilişsel davranış, duyuşsal özellik ve devinişsel becerilerini tanılamak için yapılan değerlendirmedir. (Demirel, 2000).

Öğretmen yeni davranışların önkoşulu olan davranışlarla ilgili bir ölçme aracını öğrencilere uygulayarak öğrencilerin sahip olması gereken giriş davranışlarından hangilerine sahip olup olmadığını belirler. Böylece öğretmen öğrencilerin hangi davranışları kazanamamışsa konuya başlamadan önce bu davranışları kazandırma olanağı bulunur (Can, 2005).

2.1.9.2 Biçimlendirici Değerlendirme (Formative Evaluation)

Öğrencilerin bir programa girdikten sonra süreç içinde sürekli değerlendirmeleri gerekir. “Bu süreç içinde öğrencilerin öğrenme güçlüklerini ortaya çıkarmak ve gerekli düzeltmeleri yapmak için yapılan değerlendirmeye biçimlendirici değerlendirme” denir (Demirel, 2000:239). Bu değerlendirme türü öğrencileri yaptıkları öğrenme hataları hakkında bilgilendirirken öğretmenlere de öğretimi zenginleştirmek amacıyla dönüt sağlar. Değerlendirmenin amacı eğitimde kaliteyi artırmak olup öğrenciye not verilmez (Yılmaz, 2012).

2.1.9.3 Tamamlayıcı/Düzy Belirleyici Değerlendirme (Summative Evaluation)

Düzy belirleme amacıyla yapılan değerlendirme biręok amaç için yapılabilir. Bunlar; öğretim sürecinin verimli olup olmadığının belirlenmesi, dersin sonunda ders amaçlarının geręekleşme düzeyinin saptanması ve ders-sınıf geçmeye yönelik öğrencilere verilecek notlarla ilgili olabilir (Can, 2005). Yükseköğretim kurumu bu değerlendirme türü için ‘tamamlayıcı’ kelimesini kullanırken diğer eğitimciler ‘düzy belirleyici, özetleyici’ vb. kavramlar kullanmaktadır (Yılmaz, 2012).

2.1.10 Program Değerlendirme Yaklaşım ve Modelleri

Eğitim programlarının değerlendirilmesine ilişkin farklı yaklaşımlar vardır. Ertürk (1975:114) değerlendirmeyi; “1) yetişek tasarısına bakarak, 2) ortama bakarak, 3) başarıya bakarak, 4) erişiyeye bakarak, 5) öğrenmeye bakarak, 6) ürüne bakarak” adı altında altı grupta toplamıştır (Demirel, 2007:185).

Program değerlendirmede farklı yaklaşımlara ek olarak son yıllarda farklı problem değerlendirme modelleri de ortaya çıkarılmıştır.

2.1.10.1 Hedefe Dayalı Değerlendirme Modeli

1933-1941 yılları arasında program değerlendirme çalışmalarını yürüten R. Tyler tarafından ortaya atılan hedefe dayalı değerlendirme modeli kendinden sonra geliştirilen program değerlendirme modellerine dayanak olmuştur. Tyler’ın hedefe dayalı program değerlendirme modelinin ilk aşamasında geniş kapsamlı hedeflerin belirlenmesi yer almaktadır. İkinci aşamada hedeflerin sınırlandırılmasına yer verilirken, üçüncü aşamada davranışsal terimlerle hedeflerin tanımlanması yapılmaktadır. Dördüncü aşamada hedefe ulaşıp ulaşılmadığını gösteren durumların bulunması, beşinci aşamada ölçme araçlarının seçimi ve altıncı aşamada öğrenci performansları ile ilgili verilerin toplanması yer almaktadır. Son olarak ise elde edilen verilerin davranışsal olarak belirtilmiş hedeflerle karşılaştırılmasına yer verilmiştir (Güven ve İleri, 2006).

Tyler'ın değerlendirme modelinde niceliksel verilerden yararlanılmaktadır. Tyler, öğrenci davranışlarının öğretimin başında ve sonunda olmak üzere iki kez ölçülerek hedeflere ulaşma derecesinin ölçülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Buna ek olarak davranışların kalıcılığını kontrol etmek için programın bitiminden belli bir süre sonra da değerlendirme yapılmasının önemli olduğunu belirtmektedir (Demirel, 2007).

2.1.10.2 Metfessel-Michael Değerlendirme Modeli

Tyler'ın hedefe dayalı değerlendirme modelinden başka bir diğer hedefe dayalı değerlendirme modeli Metfessel-Michael tarafından geliştirilen modeldir. Model sekiz aşamadan oluşmaktadır. Bunlar (Popham, 1988):

1. Tüm toplum üyelerinin katılımı
2. Genel amaçların ve özel hedeflerin düzenlenmesi
3. Özel hedeflerin ifade edilebilir ve öğrenmeyi kolaylaştırılabilir formlara dönüştürülmesi
5. Ölçme araçlarının geliştirilmesi
6. Periyodik ölçümlerin gerçekleştirilmesi
7. Verilerin analiz edilmesi
8. Analiz edilen verilerin yorumlanması
9. Program değişikliği ve hedeflerin düzeltilmesi için önerilerin formüle edilmesidir (Özdemir, 2009:135).

2.1.10.3 Provus'un Farklar Yaklaşımı Modeli

Malcolm Provus tarafından geliştirilen bu model sistem yönetimi kuramına dayalı değerlendirmeyi beş evre ve dört bileşene ayırmaktadır. Bu dört öge “program standartlarının belirlenmesi, program performansının belirlenmesi, performansın standartlarla karşılaştırılması, performans ve standartlar arasında fark olup olmadığının belirlenmesi” olarak sıralanmaktadır (Güven ve İleri, 2006:146).

Bu modeldeki beş evre de şöyle açıklanmaktadır:

1. Tasarım
2. Kurma
3. Süreçler/İşlemler
4. Ürünler
5. Maliyet (Özdemir, 2009:135).

Farklarla elde edilecek bilgiler her evrede karar vermek zorunda olanlarla açıklanır. Bu durumdaki karar seçenekleri şunlardır:

- a. Bir önceki evreye gitmek
- b. Önceki evreyi yeniden kullanılacak hale getirmek
- c. Programı yeniden başlatmak
- d. Edim (performans) ve standartları yeniden düzenlemek ya da programı bitirmek (Demirel, 2007:187-188)

2.1.10.4 Stufflebeam'in Bağlam, Girdi-Süreç ve Ürün Modeli

Kapsamlı ve çok yönlü bir modeldir. Stufflebeam'e göre değerlendirmenin amacı "program hakkında karar verme yetkisine sahip olan kişilere bilgi vermektir" (Demirel, 2007:189). Program geliştirme sürecinde yetkililerin programla ilgili, dört alanda bilgi vermesi gerekir. Bunlar (Ornstein, 1998:261; akt. Demirel, 2007:189):

- a. Planlama ile ilgili kararlar
- b. Yapılandırma ile ilgili kararlar
- c. Uygulama ile ilgili kararlar
- d. Yeniden düzenleme ile ilgili kararlar

Bu kararlara dayanak olacak bilgilerin toplanması için de bağlam, süreç ve ürün değerlendirmesi gerekir.

2.1.10.5 Stake'in Uygunluk-Olasılık Modeli

Robert Stake'in bu modeli Tyler'in değerlendirme modeli üzerine kurulmuştur. Stake'a göre değerlendirme "girdiler (genel amaçlar, materyaller, öğrenci yetenekleri), işlemler (öğretmen ve öğrenci arasındaki etkileşimler) ve çıktılar (formal öğrenme, tutumlar ve değerler)" üzerinden yapılmalıdır (Özdemir, 2009:135).

Bu programın, öğretmen ve yöneticilerin değerlendirmesi gerektiği vurgulanır. Modelde tasarlanan ve gerçekleşen çıktının uygunluğuna bakılması önemlidir. Tasarlananın gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılır (Demirel, 2007).

2.1.10.6 Eisner'in Eğitsel Eleştiri Modeli

Eisner 1970'li yıllarda geliştirdiği çalışmalarında, hümanistik merkezli bir eğitsel eleştiri modeli tasarlamıştır. Eisner eğitsel eleştiri modelinin işlemlerini uygulamak için değerlendirmecilerin şu sorulara cevap araması gerektiğini belirtmiştir:

1. Öğretim yılı süresince okulda uygulanan programın sonucunda neler gerçekleşti?
2. Önemli olaylar ya da durumlar nelerdi?
3. Bu durumlar nasıl oluştu?
4. Öğretmen ve öğrenciler bu durumlara nasıl tepkiler verdiler? vb. (Özdemir, 2009:137)

Eisner (1985),’in değerlendirme süreci “betimleme, yorumlama, değerlendirme ve temalaştırma” olmak üzere dört adımdan oluşmaktadır (Kumral ve Saracaloğlu, 2011:32).

2.1.11 Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgilerin Ortaya Çıkışları

Latince “Socius” kelimesi, “ortak hizmetlerde üzüntü ve neşeyi paylaşan silah ya da meslek arkadaşı” olarak tanımlanmış olup, buna yakın anlamlarda olan “Societes” ya da “Socii” kelimeleri de “birlikte yaşayan insan grupları” anlamına gelmektedir (Pektaş, 1991:459).

Sosyal bilimlerin ilk çıkışına bakacak olursak tarihin en eski dönemlerine kadar götürebiliriz. İnsanların yaşamlarının ilk dönemlerinden itibaren çeşitli sorunlarla karşılaşması ve bu sorunlara çözüm yolları araması Sosyal bilimlerin doğmasına neden olmuştur. İnsanların çevresinde yer alan kişi ve kurumlarla olan ilişkisi onu birtakım karmaşık problemlerle karşı karşıya bırakmış, işte bu durumda Sosyal bilimler sorunlara çözüm üretme görevini üstlenmiştir. Bu nedenle de Sosyal bilimlere “sorun çözücü bilim” denmiştir (Bilgili, 2008).

İnsanların ve toplumların ekonomik ve toplumsal açıdan sürekli iyiye gitmesi, Sosyal bilimlerin önemini iyice arttırmaktadır. Bireyleri ve toplumları bilimsel açıdan inceleyen Sosyal bilimler, bireylerin ve toplumsal olayların çözümlenmesine yardımcı olarak bizlere önemli yararlar sağlamaktadır. Sosyal bilimlerin bize sunduğu bilgi ve

becerilerle hem kendimizi hem de toplumu daha yakından tanıma olanağına sahip olmaktayız (Demircioğlu, 2004).

Özellikle sanayileşme ve şehirleşme sonucu toplumsal hayatta pek çok değişiklik olmuş, insanlar bu değişiklik ve ortaya çıkan problemlerle baş etmekte zorlanmaya başlamıştır. İşte bu durumda bireylerin nasıl yetiştirileceği sorunu gündeme gelmiştir.

19. yy sonlarında ABD’de meydana gelen sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlara ilişkin sorunların çözümünde Sosyal bilimlerin çözüm önerilerinin vatandaşa aktarılma yolu olarak Sosyal Bilgiler dersleri gündeme gelmiştir. Amerikan toplum liderleri, kültürleri homojenleştirip, bir arada yaşama bilinci geliştirmek için ve “yeni Amerikan toplumu” yaratmak için eğitimi bir araç olarak kullanmışlardır (Bilgili, 2008).

2.1.12 Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Önemi

“Sosyal Bilgiler nedir?” sorusuna yıllardır birbirinden farklı pek çok cevap verilmiştir. Ders olarak okutulması devam etse de Sosyal Bilgiler öğretiminin amaç, içerik ve yöntem konusunda ne olduğu ya da ne olması gerektiği hakkında uzun bir süre mutabakata varılamamıştır. İlk olarak 1970’de Barth ve Shermis tarafından bir tanımı yapılsa da sonraki yıllarda yeni tanımlar yapılmaya devam edilmiştir (Öztürk, 2012).

Bugüne kadar yapılan tanımlamalardan bazıları şunlardır:

Barr, Barth ve Shermis’e (1977:69) göre Sosyal Bilgiler “vatandaşlık eğitimi amacıyla insan ilişkileriyle ilgili bilgi ve deneyimlerin birleştirilmesidir” (Doğanay, 2008:79).

Barth’a göre (1991:7); “Sosyal bilgiler, kritik sosyal konularda vatandaşlık becerilerinin uygulanması amacıyla, sosyal ve beşeri bilimler kavramlarının disiplinler arası bir yaklaşımla kaynaştırılmasıdır” (Akt: Öztürk, 2012:3).

Sosyal bilimlerin bulgularını entegre edip öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren, bunları kullanarak, öğrencilere sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara

çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir vatandaşlık eğitim programı (Bilgili, 2008:5).

Buna benzer birçok tanımlama yapıldıktan sonra ABD'deki sosyal bilimcilerin üyesi olduğu Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi [NCSS], 1992 yılında tartışmalara son vermek için geniş bir tanımlama yaptı. Üzerinde uzlaşılan tanım ise şöyledir:

Sosyal Bilgiler, sosyal ve beşeri bilimleri, vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır (Savage ve Armstrong, 1996:9, akt: Öztürk, 2012:4).

NCSS tarafından ortaya konulan bu tanım günümüzde de hala önemi korumakta olup, birçok eğitimci tarafından temel alınmaktadır.

Ülkemizde 2005 yılında uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler programında ise, Sosyal Bilgilerin tanımı şu şekilde verilmiştir:

Sosyal Bilgiler, bireyin, toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite veya tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (MEB, 2005).

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere Sosyal Bilgiler, Sosyal bilimlerin oluşturduğu pek çok farklı disiplinin bir araya gelmesiyle oluşan, öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumu ve dünyayı tanıyıp, hayatla ilgili çeşitli bilgi, beceri ve değerlerin kazandırıldığı bir ders programıdır. Ayrıca Sosyal Bilgiler, öğrencilerin öğrendiği bilgilerle etkili bir vatandaş olmalarını hedefleyerek yaşadıkları topluma uymalarını sağlayan bir derstir.

2.1.13 Türkiye'de Sosyal Bilgilerin Gelişimi

Ülkemizde Sosyal Bilgiler öğretiminin temelini, Türklerin ilk zamanına kadar dayandırabiliriz. Türkler İslamiyeti kabul edinceye kadar çocuklarına yaşadıkları toplumun bilgilerini, geleneklerini ve göreneklerini öğretmeye çalışmışlardır.

İslamiyetin kabulüyle birlikte İslam dininin esaslarına göre eğitimi yeniden düzenlemişlerdir (Akpınar ve Kaymakçı, 2012).

Selçuklu dönemine baktığımızda ise Nizamiye medreselerinin kurulmasından itibaren medreselerde tarih dersi (İslam Tarihi) okutulduğunu görüyoruz. Osmanlı döneminde Fatih Sahn-ı Semaniye ve Süleymaniye (Sahn-ı Süleymaniye) medreselerinde de tarih ve coğrafya dersleri verilmiştir. Coğrafya dersi heyet (sema ve arz), tarih dersi de edebiyat dersi içinde okutulmuştur. Başlangıçtan beri olan darü't-talim, mektep, sıbyan mektebi adı verilen ilkokul düzeyindeki okullarda Kur'an öğretilmekle birlikte tarih dersine de yer verilmiştir (Bilgili, 2008).

Akpınar ve Kaymakçı 2012 yılında yayınladıkları çalışmalarında, Tanzimat Dönemi'nde 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile (Kamu Eğitim Tüzüğü) Sosyal Bilgiler kapsamında gösterilen derslerin tüm sıbyan mekteplerinde ve iptidailerde (günümüzdeki anlamıyla ilköğretim okullarında) okutulması kararlaştırıldığı ve ilk defa Sultan II. Abdülhamit zamanında Maarif Nezareti'ne bağlı yeni yöntemlere (usul-i cedid) uygun eğitim yapan iptidailerde Muhtasar Tarih-i Osmani ve Muhtasar Coğrafya dersleri okutulmaya başlandığı bilgisine yer vermiştir. Yine aynı çalışmada, II. Meşrutiyet Dönemi'nde artan toprak kayıpları ve devletin içinde bulunduğu kötü duruma bağlı olarak "devletine bağlı yurttaş kimliği oluşturma düşüncesi ve okulun ideolojik bir araç olarak kullanılması gibi gerekçelerle" iptidailerde Malumat-ı Medeniye ve Ahlakiye ile İktisadiye gibi derslerin de okutulmaya başlandığından bahsedilmiştir. Bu açıklamalara bakarak bu dönemde Sosyal Bilgilerin okutulduğu derslerin sayısının arttığını, tarih ve coğrafya derslerinin yanı sıra ekonomi, din ve vatandaşlık derslerine de yer verildiğini söyleyebiliriz.

Cumhuriyetin ilanından 1968 ilkokul programının yürürlüğe girmesine kadar tek disiplinli ders anlayışı devam etmiştir. Bu anlamda tarih, coğrafya ve kimi zaman yurt bilgisi dersleri 1926, 1936 ve 1948 ilkokul programlarında ayrı dersler olarak okutulmuştur. Bu dersler hem cumhuriyetin dayandığı ilkelere hem de ABD'de etkili olan eğitim akımlarına göre düzenlenmiştir. Örneğin; Atatürk zamanında Türk eğitim sistemi John Dewey'in öncüsü olduğu ilerlemecilik akımının etkisinde kalınarak tekrar yapılandırılmış, Sosyal Bilgiler dersleri de doğal olarak bu yapılandırmalardan etkilenmiştir (Öztürk, 2012).

1962 yılında “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi dersleri birleştirilse de bu derslerin kitapları basılmamış, öğretmenler kendi çabaları ile dersleri anlatmışlardır. Ülkemizde “Sosyal Bilgiler” adı zaman zaman kullanılsa da programda “Sosyal Bilgiler” adına ilk defa 1968’deki programda yer verilmiştir. 1968’deki Sosyal Bilgiler programında tarih, coğrafya, vatandaşlık dersleri tek çatı altında toplanmıştır. Program 1968 yılından itibaren bütün ilkokullarda, 1975 yılından itibaren de bütün ortaokullarda okutulmaya başlanmıştır (Kan, 2010).

1985 yılında ortaokullarda okutulan Sosyal Bilgiler dersi kaldırılarak, yerine Mili Coğrafya ve Milli Tarih dersleri konulmuştur. 1997 yılında zorunlu eğitim süresinin sekiz yıla çıkarılması ile birlikte, bu dersler kaldırılarak 1998 yılında 4-7. sınıfları kapsayacak şekilde yeni Sosyal Bilgiler dersi programı kabul edilmiştir. 1998 yılındaki program, 2000 yılında yeniden gözden geçirilmiş ve bazı pilot okullarda uygulamaya konmuştur. 2004-2005 yılında ise, 4. ve 5. sınıflar için pilot okullarda ve 6. ve 7. sınıflar içinde 2005-2006 yılında uygulanmaya başlayan yeni bir ilköğretim programı hazırlanmıştır (Kan, 2010).

2.1.14 Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

2005- 2006 yılında tüm ilköğretim okullarında uygulamaya giren Sosyal Bilgiler ilköğretim programının eski programdan en önemli farkı, davranışçı eğitim anlayışını terk ederek yapılandırmacı eğitim anlayışını benimsemiş olmasıdır. Yenilenen Sosyal Bilgiler programı bireyin deneyimlerini dikkate alarak yaşama katılımını sağlayan, karar verme ve sorun çözme becerilerinin gelişimini temele alan yapılandırmacı anlayışı benimseyerek dersin “öğrenci etkinlik merkezli” işlenmesini sağlamıştır (Bilgili, 2008).

Kaymakçı 2009 yılında yaptığı çalışmasında, yeni Sosyal Bilgiler öğretim programının yetiştirmeyi hedeflediği öğrenci tipi açısından yeni bir değişimi meydana getirdiğini belirtmişlerdir. Ona göre,

Sosyal Bilgiler; çağın gerektirdiği temel bilgi, beceri ve değerlerle donanmış, sosyal bilimlere ait kavram ve yöntemleri kullanan, etkin, üretken, hak ve sorumluluklarını bilen ve kullanan Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları yetiştirmeyi amaçlamıştır.

Bunları yaparken de Sosyal Bilgiler dersinin üç geleneğini birleştirerek kullanmıştır. Barr, Barth ve Shermis'in Sosyal Bilgiler öğretimine ilişkin ortaya koydukları bu gelenekler üç kategori altında toplanmıştır. Bunlar:

- a) Kültürel mirasın aktarımı olarak Sosyal Bilgiler öğretimi
- b) Sosyal bilimler olarak Sosyal Bilgiler öğretimi
- c) Yansıtıcı araştırma olarak Sosyal Bilgiler öğretimi (Barr ve diğ., 1978; akt: Öztürk, 2012:5)

2.1.15 Programın Vizyonu

Yeni Sosyal Bilgiler öğretim programının vizyonu şöyle ifade edilmektedir:

Sosyal Bilgiler Öğretim Programının vizyonu; 21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir (MEB, 2005).

2.1.16 Programın Temel Yaklaşımı

Sosyal Bilgiler programının temel yaklaşımı, “bilgiyi üretmek ve kullanmak için gerekli beceri, kavram ve değerlerle öğrenciyi donatarak etkin bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmektir.” 2005 yılında yenilenen Sosyal Bilgiler programında dersin tanımında bir değişikliğe gidildiğini görüyoruz. Programa hukuk, felsefe, psikoloji, sosyoloji gibi dersler eklenmiş ve bunları yansıtan öğrenme alanları oluşturulmuştur. Böylece Sosyal Bilgiler dersinin “toplular öğretimi anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi” olduğu belirtilmiştir. Sosyal Bilgiler programı “yansıtıcı düşünme, sosyal bilimler ve vatandaşlık aktarımı” olarak Sosyal Bilgiler eğitimi yaklaşımlarını yansıtmaktadır (Öztürk, 2012).

2.1.17 Programın Yapısı

Öztürk (2012) 'e göre Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı, ülkemizde 1940'lı yıllarda etkili olan ünite anlayışını sürdürmektedir. Diğer yandan da Sosyal Bilgiler dersini bir tarih, bir coğrafya ünitesi olmaktan çıkarmaya çalışmakta ve yeni bir Sosyal Bilgiler ünitesi yaratmaya çalışılmaktadır. Öğrencilerin ilgi ve meraklarına göre psikolojik bir düzen esas alınmaya çalışılmıştır.

Program kazanım, öğrenme alanı, beceri, kavram ve değer öğretimi, etkinlik, ilişkilendirme, ara disiplinler gibi pek çok yeni terimler içermektedir.

2005 programında hedeflere ulaşıldığının göstergesi olan davranışlar yerine öğrencilerden doğrudan-dolaylı olarak kazanılması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerler şeklinde kazanımlar oluşturulmuştur. Programda kazanım kavramı "öğrenme süreci içerisinde, planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla öğrencinin kazanması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerler" olarak tanımlanmıştır (Özdemir, 2012:36). Program incelendiğinde altıncı sınıfta 42, yedinci sınıfta 45 kazanıma yer verildiği görülmektedir.

Program insanların etkinlik alanlarını bütüncül bir şekilde işlemek için tarih, coğrafya, psikoloji, ekonomi vb. bilimleri aynı çatı altında birleştirecek olan öğrenme alanlarına yer vermiştir. Öğrenme alanı; "birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak örülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapıdır" (Bilgili, 2008:24).

Sosyal Bilgiler dersi de dokuz öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır. Bunlar şu şekilde sıralandırılmıştır:

- 1.Birey ve Toplum
- 2.Kültür ve Miras
- 3.İnsanlar, Yerler ve Çevreler
- 4.Üretim, Dağıtım ve Tüketim
- 5.Zaman, Süreklilik ve Değişim
- 6.Bilim, Teknoloji ve Toplum
- 7.Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
- 8.Güç, Yönetim ve Toplum
- 9.Küresel Bağlantılar (Bilgili, 2008:24-25)

Öğrenme alanları, bir ya da birden fazla sosyal bilimler disiplininin oluşmaktadır. 2005’de MEB’in yayınladığı kılavuzda bu konuyla ilgili şu bilgilere yer verilmiştir:

Örneğin; “Birey ve Toplum,” psikoloji ve vatandaşlık bilgisini; “Kültür ve Miras”, antropoloji, tarih ve vatandaşlık bilgisini; “İnsanlar, Yerler ve Çevreler,” coğrafya’yı; “üretim, tüketim ve dağıtım” ekonomi’yi; “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” ve “Güç, Yönetim ve Toplum” sosyoloji’yi; vatandaşlık bilgisini, hukuku içermektedir. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ve “Küresel Bağlantılar” disiplinler arası alanlardır.

Programda bilgi öğretiminin yanı sıra beceri öğretimine de yer verilmektedir. Öztürk (2012: 38)’e göre beceri “öğrencilerde öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan, bir işi yapabilmek veya bir konuyu işleyebilmek için gereken yatkınlık” olarak tanımlanır. Sosyal Bilgiler öğretim programı diğer derslerle ortak olan ilk dokuz beceriyi kazandırmanın yanı sıra kendine özgü diğer altı beceriyi kazandırmayı da amaçlamaktadır. Aşağıda tüm derslerde geliştirilmesi planlanan dokuz beceriye yer verilmektedir. Bunlar:

1. Eleştirel Düşünme Becerisi
2. Yaratıcı Düşünme Becerisi
3. İletişim Becerisi
5. Araştırma Becerisi
6. Problem Çözme Becerisi
7. Karar Verme Becerisi
8. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi
9. Girişimcilik Becerisi
10. Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi (MEB, 2005)

Sosyal Bilgiler dersine özgü olan diğer altı beceri ise şunlardır:

1. Gözlem
2. Sosyal Katılım
3. Empati
4. Mekânı Algılama
5. Değişim ve Sürekliliği Algılama
6. Zaman ve Kronolojiyi Algılama (Öztürk, 2012:38)

Altıncı ve yedinci sınıf Sosyal Bilgiler programında ünitelere göre doğrudan kazandırılacak becerilere aşağıdaki tablolarda yer verilmiştir.

Çizelge 2. Altıncı Sınıfta Doğrudan Verilecek Beceriler

6. SINIF	
ÜNİTELER	DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİ
1. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRENİYORUM	Bilimsel genelleme yapma
2. YERYÜZÜNDE YAŞAM	Harita okuma ve atlas kullanma
3. İPEK YOLU'NDA TÜRKLER	Çıkarımda bulunma
4. ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI	Girişimcilik
5. ÜLKEMİZ VE DÜNYA	Araştırma
6. DEMOKRASİNİN SERÜVENİ	Sosyal katılım
7. ELEKTRONİK YÜZYIL	Yaratıcılık

Kaynak: MEB, 2005.

Çizelge 3. Yedinci Sınıfta Doğrudan Verilecek Beceriler

7. SINIF	
ÜNİTELER	DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİ
1. İLETİŞİM VE İNSAN İLİŞKİLERİ	İletişim
2. ÜLKEMİZDE NÜFUS	Grafik hazırlama
3. TÜRK TARİHİNDE YOLCULUK	Tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme
4. EKONOMİ VE SOSYAL HAYAT	Tarihsel empati
5. ZAMAN İÇİNDE BİLİM	Zaman ve kronolojiyi algılama
6. YAŞAYAN DEMOKRASİ	Karar verme
7. ÜLKELER ARASI KÖPRÜLER	Kalıp yargıları fark etme

Kaynak: MEB, 2005.

Sosyal Bilgiler programında yaklaşık 160 kavrama yer verilmiştir. Bu kavramlara sosyal bilim disiplinlerinin programa yansımaları oranında yer verilmiştir. Bu kavramların birçoğu soyuttur, bu nedenle kavramları olabildiğince somutlaştırarak yer vermek gerekir. Bu amaçla kavram öğretiminde kullanılacak grafik materyaller geliştirilmiştir. Anlam çözümleme tabloları, kavram ağları, kavram haritaları gibi materyallere yer verilerek öğrenmeyi kolaylaştırmaya yarayan bazı materyallerdir. Yeni programda kavram öğretimi, “giriş düzeyi”, “geliştirme düzeyi” ve “pekiştirme düzeyi” olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilmiştir (Bilgili, 2008).

Çizelge 4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Kavramlardan Bazıları

Afet	Aile	Akrabalık	Anayasa
Bağımsızlık	Barış	Dağıtım	Dayanışma
Değer	Demokrasi	Devlet	Din
Duygu	Ekonomi	İhracat	İklim
İletişim	İsraf	İşsizlik	İthalat
Kamu	Kamuoyu	Kanıt	Kâşif
Kaynak	Kentleşme	Kimlik	Kronoloji
Kültür	Laiklik	Liderlik	Milli egemenlik

Kaynak: MEB, 2005.

Sosyal Bilgiler programının öğelerinden bir diğeri de değerlerdir. Programda değerler şöyle tanımlanmıştır:

Değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlâkî ilke ya da inançlardır (MEB, 2005).

Değerlerin özellikleri aşağıda sıralanmıştır:

1. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
4. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
5. Değerlerin normlardan farkı, daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değerler, normları da içerir (MEB, 2005).

Sosyal Bilgiler programında yer alan değerler şunlardır:

Çizelge 5. Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Ünitelere Göre Kazandırılacak Değerler

6. SINIF	
ÜNİTELER	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
1. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRENİYORUM	Bilimsellik
2. YERYÜZÜNDE YAŞAM	Doğal çevreye duyarlılık
3. İPEK YOLU'NDA TÜRKLER	Kültürel mirasa duyarlılık
4. ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI	Sorumluluk

5. ÜLKEMİZ VE DÜNYA	Yardımsverlik
6. DEMOKRASİNİN SERÜVENİ	Hak ve özgürlüklere saygı
7. ELEKTRONİK YÜZYIL	Çalışkanlık

Kaynak: MEB, 2005.

Çizelge 6. Yedinci Sınıfta Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Ünitelere Göre Kazandırılacak Değerler

7. SINIF	
ÜNİTELER	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
1. İLETİŞİM VE İNSAN İLİŞKİLERİ	Farklılıklara saygı
2. ÜLKEMİZDE NÜFUS	Vatanseverlik
3. TÜRK TARİHİ'NDE YOLCULUK	Estetik
4. EKONOMİ VE SOSYAL HAYAT	Dürüstlük
5. ZAMAN İÇİNDE BİLİM	Bilimsellik
6. YAŞAYAN DEMOKRASİ	Adil olma
7. ÜLKELER ARASI KÖPRÜLER	Barış

Kaynak: MEB, 2005.

“Atatürkçülük ile ilgili konular” ile ilgili ilişkilendirmeler Sosyal Bilgiler programının ünite şemasında en sağ sütundaki açıklamalar kısmında yer verilmiş, programın sonunda da konuların Sosyal Bilgiler kazanımları ile eşleştirilmesi ve dağılımı ayrıntılı olarak yer almıştır (Öztürk, 2012).

Eski programda Atatürkçülük ile ilgili konular 4 ve 5. sınıflarda daha yoğun, 6. ve 7. sınıflarda ise daha az olarak yer verilirken, yeni programda Atatürkçülük konularının bütün kademelerde yatay ve dikey dağılımının öğrenci düzeyine ve konulara göre düzenlendiği görülmektedir (Kaymakçı, 2009).

Yeni programın önemli bir boyutunu da ilişkilendirmeler oluşturmaktadır. Programın ünite şemasının en sağ sütununda açıklamalara yer verilmekte olup burada 1) üniteler arası, 2) dersler arası, 3) ara disiplinlerle ilgili ilişkilendirmeler ve ölçme değerlendirme yöntem ve tekniklerine yer verilmektedir. Programda Matematik, Fen ve Teknoloji, Türkçe eğitim programları ile ilgili ilişkilendirmeler yapılmıştır. Bu programda, sivil toplum örgütlerinin katılımıyla ara disiplinler belirlenmiştir. Bunlar;

1. Afetten korunma ve güvenli yaşam
2. Girişimcilik
3. İnsan hakları ve vatandaşlık
4. Özel eğitim
5. Rehberlik ve psikolojik danışma
6. Kariyer bilinci geliştirme
7. Sağlık kültürü
8. Spor kültürü ve olimpiik eğitimidir.

Sosyal Bilgiler kazanımları gerçekleştirildiğinde, ara disiplin kazanımlarına da ulaşılmış olunacaktır (Öztürk, 2012).

Sosyal Bilgiler programın orta sütununda etkinlik örneklerine yer verilmektedir. Her bir ünite için kazanımları yerleştirmeye yönelik öğretmene kolaylık sağlamak amacıyla etkinlik örnekleri verilmiştir. Mevcut Sosyal Bilgiler öğretim programı, ders kitabı merkezli etkinliklere son verip yerini öğrenci merkezli etkinliklere bırakmıştır. Hem de öğrencilerin eğlenerek öğrenmesini sağlayacak ortamlara zemin hazırlamıştır. Programda önerilen etkinlikler farklı öğrenme tarzlarını ve öğrencilerde yaratıcılığı ortaya çıkarma amacını göz önüne alarak oluşturulmuştur. Etkinlikler sınıf-okul içi etkinlikler, okul dışı etkinlikler ve inceleme gezisi olarak sınıflara ayrılmaktadır (Öztürk, 2012).

2.1.18 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Amaçları

NCSS 1970 yılında yayınladığı öğretim kılavuzunda Sosyal Bilgiler dersi için şu amaçları kazandırmayı önermiştir:

- 1.İnsanın geçmiş, bugün ve gelecekteki durumu hakkında bilgi edinme becerisini geliştirme
- 2.Bilgiyi işleme için gerekli becerileri kazandırma
- 3.İnanç ve değerleri yorumlama becerisini geliştirme
- 4.Vatandaş olarak aktif sosyal katılım için bilgiyi uygulama (Barth, 1991:8; Akt: Öztürk, 2012:8)

Bu amaçlar bütün ülkelerin eğitimlerine uygulanabilirliklerinden dolayı “evrensel amaçlar” da denilebilir. Bu amaçları kullanmak isteyen ülkelerde doğal olarak kendi toplumlarına uygun bir şekilde programlarına yansıtacaklardır (Öztürk, 2012).

Sosyal Bilgiler öğretiminin ulusal amaçları da ülkemizin eğitim politikalarını belirleyen ilke ve amaçlara göre belirlenmiştir. 1973 yılında oluşturulan Milli Eğitim

Temel Kanununa göre yapılandırılmıştır. Bu anlamda çıkarılan bütün öğretim programları da bu yasaya uygun olmak zorundadır (Öztürk, 2012). Nitekim bu yasada yer alan genel amaçlar, 2005 Sosyal Bilgiler 6-7. sınıf programında aynen alınmıştır. Bu amaçlara şöyle yer verilmektedir:

Madde 2.

Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; insan haklarına saygılı; kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır (MEB, 2005).

Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarının yanı sıra programda Sosyal Bilgiler dersinin kendine özgü 17 genel amacı ve buna ek olarak 6. sınıfta 43, 7. sınıfta 39 adet kazanım bulunmaktadır. Söz konusu 17 genel kazanım şu şekilde ifade edilmiştir:

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
3. Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.

8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlâkı gözetir.
13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.
14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.
16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.
17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir (MEB, 2005).

Çizelge 7. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Genel Amaçlarına İlişkin Betimsel Veriler

Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Vatandaşlık	7	41,18
Vatandaşlık ve Tarih	4	23,54
Tarih	2	11,76
Coğrafya	2	11,76
Bilimsel Süreç Becerileri	2	11,76
Toplam	17	100

Kaynak: Akpınar ve Kaymakçı, 2012:614.

2005 Sosyal Bilgiler öğretim programının genel amaçlarına ilişkin betimsel verilere Çizelge7’de yer verilmiştir. Bu verilere göre amaçların %41.18’inin vatandaşlık, %23.54’ünün vatandaşlık ve tarih, %11.76’sının tarih, %11.76’sının coğrafya ve %11.76’sının ise bilimsel süreç becerileriyle ilişkili olduğu görülmektedir. Tabloya bakarak en çok vatandaşlık temasına (7 madde) yer verildiği görülmektedir. Vatandaşlık ve tarih konuları da (4 madde) önemli bir yer tutmaktadır. Diğer temalara

bakıldığında ise (coğrafya, tarih, bilimsel süreç becerileri) %11,76'lık bir oranla aynı seviyede yer almaktadırlar (Akpınar ve Kaymakçı, 2012).

2.1.19 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında İçerik

2005 Sosyal Bilgiler öğretim programında içeriğin yapılandırmacı anlayış çerçevesinde tematik ve disiplinler arası bir yaklaşımla düzenlendiği görülür. Programda farklı sosyal ve beşeri bilimlerden oluşturulan içerik, bilgi, beceri ve değerlerin birlikte işlendiği öğrenme alanları şeklinde verildiği görülmektedir. Programdaki öğrenme alanları NCSS (1994) tarafından önerilen Sosyal Bilgiler programının standartlarıyla uyumaktadır. NCSS'nin önerdiği on standardın dokuzu öğrenme alanı olarak programa aynen alınmıştır (Özdemir, 2012).

Programda yer alan öğrenme etkinlikleri ve üniteler öğrencilerin dikkatini ve merakını çekecek şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca bilgiler güncel yaşama uygun biçimde düzenlenmiş ve yakından uzağa doğru bir şekilde tasarlanmıştır. Programın içeriği önceki programlarda olduğu gibi sadece tarih, coğrafya değil, bu konuların yanı sıra psikoloji, sosyoloji, ekonomi, antropoloji gibi farklı sosyal bilim disiplinlerinden oluşturulmuştur. Böylece programın içeriği çok disiplinli bir yaklaşımla oluşturularak, öğrencilerin kavram, bilgi, beceri ve değerleri geniş bir çerçevede etkili bir şekilde kazanmaları istenilmiştir (Özdemir, 2012).

2.1.20 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Öğretme-Öğrenme Süreci

2004 yılında hazırlanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, öğrenci merkezli ve öğretmen rehberliğine dayalı etkinliklere uygun olarak düzenlenmiştir. Bilgi, beceri ve değerlerin öğrencilere doğrudan aktarılması yerine etkinlikler aracılığıyla kazandırılması hedeflenmektedir. Programda kavram, beceri ve değerlerin öğretimiyle ilgili açıklamalar yapılmış ve örnek etkinlikler verilmiştir. Her bir etkinlikte dersin, sınıfın adı, dersin süresi, öğrenme alanı, temel beceriler ve materyaller verilmiştir. Programda sunulan etkinlikler öğrenci merkezli ve yaşamın içinden seçilmiş konulardan oluşmaktadır (Özdemir, 2012).

2.1.21 Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Belli Başlı Yöntem ve Teknikler

Yöntem, hedeflere ulaşmak için önceden belirlenen en kısa yoldur. Eğitimde yöntem ise öğrencilere yeni davranışları kazandırma işleminin nasıl gerçekleşeceği konusudur. Eğitimde hedeflerin gerçekleşmesi ancak uygun bir yöntemin seçilmesiyle olur. Bu nedenle de bir derste tek bir yöntem değil birçok yöntem kullanılması söz konusudur (Demirel, 2000).

Teknik ise “herhangi bir sanat, üretim ve öğretim etkinliği için başvurulması gereken beceri, işlem ya da yol” olarak tanımlanmaktadır (Sözer, 1998:80).

Sosyal Bilgiler öğretiminde de çeşitli yöntem ve tekniklerden yararlanılmaktadır. Bu derste kullanılan belli başlı yöntem ve teknikler şöyle sıralanabilir:

- Anlatım Yöntemi
- Soru-Cevap Yöntemi
- Tartışma Yöntemi
- Gösteri Tekniği
- Gözlem Gezisi Yöntemi
- Beyin Fırtınası Tekniği
- Drama Tekniği
- Sözlü Tarih Etkinliği
- Küme Çalışması ve Bireysel Çalışma

2.1.21.1 Anlatım Yöntemi

Anlatım yöntemi, öğretmen merkezli bir yöntem olup, öğretmenin bilgiyi öğrencilere aktardığı süreci içermektedir. Anlatma yöntemi, sözlü anlatıma dayanan geleneksel bir öğretim yöntemidir. Özellikle Sosyal Bilgiler derslerinde ağırlıklı olarak kullanılmaktadır (Demirel, 2000). Bu yöntemde öğretmen sınıfın ve tüm öğrenme etkinliklerinin merkez noktasını oluşturur. Çünkü bu yöntemde anlatma, açıklama ve konuşma önemli bir yer tutar. Öğretim sürecinin niteliği de bunu gerektirir (Öztürk, 2012).

Anlatım yönteminde dikkat edilmesi gereken bazı unsurlar vardır. Bunlar:

1. Öğretmen derse iyi hazırlanmalıdır.
2. İçerik iyi belirlenmelidir.
3. Kuram ve uygulama birlikte ele alınmalıdır.
4. Sınıfın tümünü görebileceğimiz bir oturma düzeni olmalıdır.
5. Öğrencinin ilgisini dağıtan uyarıcıların oluşmasına meydan verilmemelidir.
6. Sürekli anlatmaktan kaçınılmalıdır.
7. İlgili öğrenci katılımı sağlanarak canlı tutulmalıdır.
8. Anlatım öğrencinin düzeyine uygun olmalıdır.
9. Öğrencilere adlarıyla hitap edilmelidir.
10. Duyu organlarına hitap eden araç-gereç kullanılmalıdır.
11. Öğrencilere konuşma fırsatı verilmelidir.
12. Öğretmen sınıf yönetimi konusunda yeterli olmalıdır.
13. Zamanı iyi kullanmalıdır.
14. Beden dilini (jest, mimik ve hareketler) çok iyi kullanmalıdır (Erdem, 2006).

2.1.21.2 Soru Cevap Yöntemi

Soru-cevap yöntemi öğretmen tarafından dersin amaçlarına uygun olarak hazırlanan soruların öğrencilere sorulması ve alınan cevapların değerlendirilmesi şeklindedir. Öğretmen hazırladığı sorularla öğrencilerinin konu hakkında ne bildiğini ne kadar öğrendiğini ortaya çıkarma imkânına sahip olduğu gibi öğrencilerinin de kendilerini ifade etmelerine imkân sağlar. Derste yönlendirilen sorularla öğrenciler düşünmeye sevk edilir ve yeni fikirlerin üretilmesine yardımcı olunur. Soru-cevap yöntemi; öğretmenin öğrencileri tanımaya ve öğrencinin derste etkin olmasına katkı sağladığı gibi öğrencilerin derse olan ilgisini de artırır (Öztürk, 2012).

Öğretmenler soracakları sorularda bazı unsurlara dikkat etmelidirler. Bunlar:

1. Bütün sınıfı ilgilendiren sorular, tüm sınıfa sorulmalı ve aynı anda herkes cevabı bulmak için düşündürülmeli daha sonra da soruyu cevaplandırarak kişi belirlenmelidir. Bu belirleme cevap vermeye gönüllü öğrencilere öncelik verilmeli, kolay sorular gruba göre öğrenmesi yavaş olan öğrencilere sorulmalıdır. Yanlış cevap

veren öğrenciler azarlanmamalı ve sınıf içinde küçük düşürücü davranışlardan kaçınılmalıdır.

2.Doğru cevaplar anında pekiştirilmelidir. Yanlış cevaplar doğrusu tekrar ettirilerek düzeltilmelidir. Doğru cevapların verilmesi için ipuçları kullanılmalı ya da yan sorular sorulmalıdır.

3.Sınıfa değil de öğrencilere tek tek sorular yöneltiliyorsa oturma sırası numara sırası gibi belli bir sıraya göre değil de seçkisiz (random) yolla sorulmasında yarar vardır. Böylece tüm sınıfın dikkatli ve ilgili olması sağlanmış olur (Demirel, 2000:94-95).

2.1.21.3 Tartışma Yöntemi

Tartışma, herhangi bir konu üzerinde öğrencileri düşünmeye sevk etmek, iyi anlaşılmayan noktalara açıklık getirmek ve verilen bilgileri pekiştirmek amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem bir konunun kavranmasında, bir probleme çözüm yollarını aranmasında kullanılır. Bu açıdan buluş yolu stratejisi kullanımında ve kavrama düzeyindeki davranışların kazandırılmasında etkilidir (Demirel, 2000). Sosyal Bilgiler öğretiminde sıklıkla kullanılan tartışma yönteminin büyük grup tartışması, panel, münazara, seminer, forum gibi değişik türleri bulunmaktadır (Öztürk, 2012).

2.1.21.4 Gösteri

Gösteri diğer adıyla demonstrasyon öğrencilerin karşısında bir davranışın nasıl gerçekleştiğini göstermek ya da bir beceriyi açıklamak için başvurulan bir öğretim tekniğidir. Bu teknik Sosyal Bilgiler dersinde ilke ve yasaların anlatılmasında, bazı beceri ve özelliklerin sergilenmesinde kullanılır. Bu tarz becerilerin aktarımında sözel tekniklere göre daha başarılıdır. Özellikle soyut bilgilerin ve kavramların öğretilmesinde gösteri tekniği öğrencilerin daha somut ve kalıcı öğrenmeler kazanmasına yardımcı olur. Ancak öğretmen tekniği uygularken öğrencileri pasif durumda bırakmamalı, gösterinin uygulanmasını öğrenciden de istemelidir. Buna karşın etkinlikte yer almak istemeyen öğrencileri zorlamamalıdır (Sözer, 1998).

2.1.21.5 Gözlem Gezisi Yöntemi

Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan etkili yöntemlerden biri de gözlem gezisi yöntemidir. Gözlem gezisi okuldaki ve sınıftaki öğretme etkinlikleri yardımcı olmak amacıyla düzenlenen planlı bir gezidir. Öğrenciler bu yöntem sayesinde dersin konusu ile alakalı olan nesne, olgu ve olayları gerçek ortamlarda incelemektedir. Sosyal Bilgiler dersindeki gözlem gezileri, pazar yerlerine, resmi dairelere, arkeolojik kazılara, müzelere, tarihi yerlere yapılabilir. Gözlem gezisi ile öğrenciler ilk elden bilgi edinmekte olup, gerçek yaşamı ve çevrelerini daha yakından tanıma olanağına sahip olmakla beraber gözlem yeteneklerini de geliştirirler (Yaşar ve Gültekin, 2012).

2.1.21.6 Beyin Fırtınası Tekniği

Beyin fırtınası, “bir konuya çözüm getirmek, karar vermek ve hayal yoluyla düşünce ve fikir üretmek amacıyla kullanılan yaratıcı bir tekniktir” (Demirel, 2000:91). Beyin fırtınası tekniğinde öğrencilerin bir konu, olay ya da problem karşısında çok sayıda fikir geliştirmeleri istenir. Beyin fırtınası tekniği, büyük ya da küçük gruplarda uygulanabilir (Öztürk, 2012).

Beyin fırtınasındaki oturumun başarılı olabilmesi için öğrencilerin yaratıcılıklarının önündeki engeller kaldırılmalıdır. Bu engeller şöyle sıralandırılabilir (Şahin, 2005:444):

- 1.Fazla hızlı değerlendirme
- 2.Komik, çok kötü, aptal vb. gözükmeme korkusu
- 3.Öğretmenlerin koyduğu davranış kalıplarına uyma zorunluluğu hissi
- 4.Açıkça gözüken olguları sorgulamama
- 5.Kalıplar ya da tek bir geçerli sonuç bulma zorunluluğu hissi
- 6.Öğrencilerin kişiliğinden kaynaklanan ve kendi kendilerine koydukları engeller

Bu sayılan güçlüklerin kaldırılması beyin fırtınası yönteminin uygulanmasını daha da kolaylaştırmaktadır. Başarılı bir şekilde uygulanan beyin fırtınası sınıfın ortamını daha canlı ve zevkli bir hale getirip öğrencileri güdüler. Öğrencilerin kısa

sürede çok sayıda fikir üretmesi sağlanarak yaratıcılıkları geliştirmelerine katkı sağlar (Öztürk, 2012).

2.1.21.7 Drama Tekniği

Drama, öğrencilerin kendilerini özgür hissettikleri bir ortamda, belirli bir konunun öğrenilmesine yönelik olarak kendi yaratıcı buluşları, özgün düşünceleri, deneyimleri ve bilgilerine dayalı olarak oluşturdukları doğaçlamalardır (Yaşar ve Gültekin, 2012:101). İhtiyaç duyulduğunda hazırlık yapmadan bu teknikten yararlanılabilir. Bu tekniği kullanan öğrenciler herhangi bir sınırlama getirilmeksizin oyunlarını istedikleri şekilde oynarlar. Özellikle Sosyal Bilgiler dersinin içeriği toplumsal hayat oluşturduğu için öğretimde kolaylıkla uygulanabilir. Örneğin; göç, hızlı nüfus artışı, çevre kirliliği gibi konularda drama kullanılabilir (Yaşar ve Gültekin, 2012).

Drama tekniğinin eğitsel anlamda birçok yararı vardır. Öğrenciler bu teknik sayesinde; “dil ve düşüncede gelişme, güven duygusunu kazanma, benlik kavramlarında pekişme, kendini gerçekleştirme, empati kurma, yardımseverlik ve işbirliği ruhunu geliştirebilme” gibi özellikler kazanırlar (Karakaya, 2007:109).

2.1.21.8 Sözlü Tarih Etkinliği

Sözlü tarih, tarihi kişiler ya da olaylar hakkında ilk elden bilgilerin elde edilebileceği kişilerle görüşme yoluyla sağlanan bilgileri bir sistem dâhilinde değerlendirmektir. Sözlü tarih çalışmaları, belli bir dönem ya da olaya ilişkin kişisel tanıklık ve yaşantıların ortaya çıkarılarak toplumların tarihini oluşturmasına yardımcı olur. Sözlü tarih, Sosyal Bilgiler öğretiminin gerçekleştirilmesi önemli bir yere sahiptir. Sözlü tarih sayesinde dersler kaynak ders kitabına bağılıktan kurtulup öğrencinin doğrudan birincil kaynaklar ile temasa geçmesini sağlar. Bu nedenle de dersler öğrenciler için daha ilgi çekici ve merak uyandırıcı hale gelir (Yaşar ve Gültekin, 2012).

Sözlü tarih etkinliği, öğrencilerin tarih ile kendileri arasında bir bağ kurmalarını sağlar. Bu bağ öğrencilerin derse motive olmalarını sağlar ve başarılı çalışmalar yapmalarına yardımcı olur. Öğrenciler kendilerini görüşme yaptığı kişiyle özdeşleştirir ve tarih daha somutlaşmış olur (Akçalı ve Aslan, 2012).

Sözlü tarihin eğitime getirisi çok fazladır. Ama bu etkinliği uygularken bazı ilkeler göz önünde bulundurulmalıdır. Bunlar şu şekilde sıralandırılmaktadır:

1. Sözlü tarih aktivitesi özellikle alt sınıflarda idare edilebilir bir konu üzerinde odaklanmalıdır.
2. Görüşme dikkatlice hazırlanmalıdır. Öğrencilere konu hakkında yardımcı olabilecek vasiyetname, günlük gibi kaynaklar da aktivitede kullanılabilir. Diğer taraftan öğrencilerin heveslerini kırarak derecede hazırlık yapılması sakıncalıdır.
3. Görüşmede kullanılan araçlar arasında eski fotoğraflar, resimler ve mutlaka bir ses kaydedici cihaz olmalıdır.
4. Görüşmeler için yapılan atamalar resmî kaynaklar yoluyla yapılmalıdır. Böylece öğrenciler bütün projenin açıklanması gibi bir yükümlülüğün altına itilmemelidir. Görüşme bir saat ya da daha az bir zamanla sınırlandırılmalıdır.
5. Öğrenciler görüşmelere iki ya da üçlü gruplar halinde gönderilmelidir.
6. Yazılı metinlerin Word programına aktarılması için bilgisayar öğretmenlerinin yardımlarına başvurulabilir (Welton ve Mallan, 1999:109; Sarı, 2006:119).

2.1.21.9 Küme Çalışması ve Bireysel Çalışma

Belirli bir sayıda öğrencinin belirli bir konuda ortak amaçlar doğrultusunda ve işbirliği içerisinde beraber yürüttükleri çalışmalara küme çalışması denir. Çalışmaların yapılması için sınıf 6-7 kişiden oluşan gruplara ayrılır. Her küme önceden verilmiş belirli bir konu üzerinde hazırlık ve çalışma yapar. Grup içinde bir başkan, bir yazıcı ve bir sekreter görevlendirilir. Küme çalışması Sosyal Bilgiler dersinde sıkça yer verilen öğrencilerin sosyo-kültürel açıdan gelişmesine imkân sağlayan bir tekniktir (Sözer, 1998).

Bireysel çalışma, öğrencinin bir konuyu kendi başına öğrenmek istediğinde kullandığı bir yöntemdir. Öğrenci konuyu yaparak ve yaşayarak öğrenir. Öğrenci kendi ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına göre öğrenmesini düzenler (Demirel, 2000). Bireysel çalışma yapılırken amaç iyi belirlenmeli, zamandan olabildiğince faydalanmalı ve etkili bir planlama yapılmalıdır. Bu teknikte öğretmenlerin

öğrencisini iyi tanması gerekir. Ayrıca öğrenciye kaynak, araç-gereç sağlamada yardımcı olmalıdır. Sınıf içinde bireysel çalışmalara yer verilmesi öğrenci açısından güdüleyici bir etkiye sahiptir (Sözer, 1998).

Sosyal Bilgiler dersinde hem küme çalışmasına hem de bireysel çalışmalara sık sık yer verilmektedir. Bu iki tekniğin kullanmanın en büyük sıkıntısı büyük sınıflarda kullanılmasının zor olmasıdır. (Sözer, 1998).

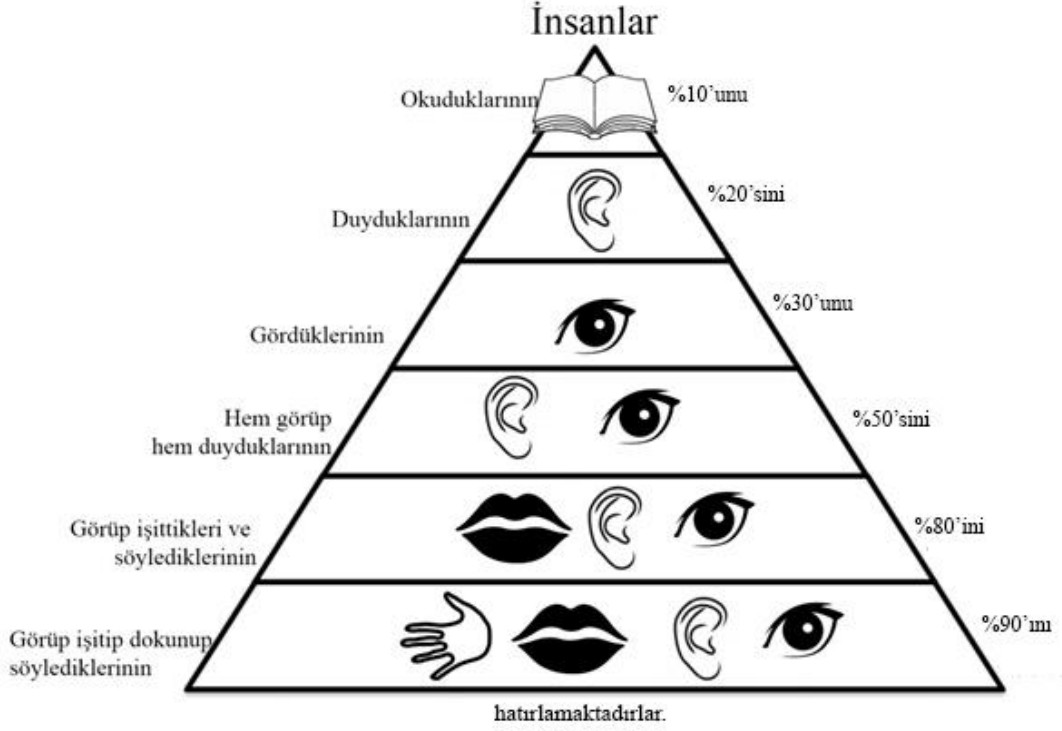
2.1.22 Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Araç – Gereç ve Materyaller

Öğretme-öğrenme süreçlerinin en önemli öğelerinden biri de araç-gereçlerdir. Araç-gereç kullanmanın en büyük avantajı öğretme-öğrenme sürecini etkili ve işlevsel hale getirmesidir. Bu sürecin başarılı olması öğretim amaçlarına ve konularına uygun yaklaşım, yöntem ve tekniklerin kullanılması ile uygun araç-gereçlerin seçilmesine bağlıdır. Öğretim sürecinde araç-gereç kullanmanın yararları şöyle sıralanabilir (Yalın, 2000; Demirel, Seferoğlu ve Yağcı, 2003; Yaşar, 2005; Yaşar ve Gültekin, 2012:313):

- Öğrencilerin güdülenme düzeyini artırarak onların öğrenmeye etkin katılımını sağlar.
- Öğretme-öğrenme ortamına çeşitlilik ve zenginlik katar.
- Öğrenme sürecinde öğrencilerin ilgilerini canlı tutarak onlarda yeni ilgilerin oluşmasını sağlar.
- Öğrenme zamanında tasarruf sağlar.
- Güvenli gözlem yapma olanağı sunar.
- İçeriğin düzenli bir biçimde sunulmasını sağlar.
- Öğretimin bireyselleştirilmesine olanak sağlar.
- Öğretimi verimli ve zevkli kılar.
- İçeriği somutlaştırarak anlaşılmasını kolaylaştırır.
- Öğrenilen bilginin hatırlanma düzeyini artırır.
- Öğrenilecek konular üzerinde daha etkili alıştırma ve uygulama yapma olanağı sağlar.

Eğitimde görsel ve işitsel araçlarının kullanılması öğrenmenin kalıcı olmasını sağlamaktadır. Bir öğretme-öğrenme sürecinde ne kadar çok duyu organına hitap edecek araç-gereç kullanılırsa o oranda öğrenme olayı daha iyi ve kalıcı olmaktadır (Demirel, 2000). Materyal kullanmanın hatırlama düzeyine etkisi üzerine yapılan bir araştırmada “insanların okuduklarının %10’unu, duyduklarının %20’sini, gördüklerinin %30’unu, hem gördüklerinin hem duyduklarının %50’sini, görüp işittiklerinin ve

söylediklerinin %80'ini, görüp işitip dokunup söylediklerinin %90'ını hatırladıkları” belirtilmiştir (Zembat, 2005:144).

Şekil 5. Duyu Organlarına Göre Bilgilerin Kalıcılık Oranları

Öğrencilerin öğrendiklerini daha kolay hatırlayabilmeleri için sınıfta çok ortamlı (multimedya) öğretme ortamlarının düzenlenmesi önemlidir. Geçmişte eğitimin temelini öğretmen ve ders kitabı oluştururken günümüzde teknolojinin artmasıyla beraber bu ikilinin yanı sıra çeşitli kaynaklar kullanılarak çok ortamlı öğretim olanakları sağlanmaktadır. Bu kaynaklar genel olarak görsel işitsel araçlardır. Öğretmen sınıf içinde bu kaynaklara ne kadar çok yer verirse öğrencilerin güdülenme düzeyi o derecede artacaktır. Ancak öğretmen kullanacağı bu kaynakları derse girmeden önce hazırlamalı ve bu araçları nerede ve nasıl kullanacağını planlamalıdır (Demirel, 2000).

Sosyal Bilgiler dersinde kullanabilecek çok sayıda araç-gereç bulunmaktadır. Öğretmenlerin kullanabileceği bu araç-gereçler aşağıda başlıklar halinde sıralanmıştır (Sözer, 1998; Sönmez, 1996; Yaşar ve Gültekin, 2012:314):

- Gerçek eşya, giysi ve kalıntılar, anıtlar, süs eşyaları, silahlar, paralar vb.
- Yeryüzü şekilleri
- Çevredeki bitki ve orman örtüsü yağışlar sıcaklık
- Çevredeki kurum ve kuruluşlar, görevli, yetkili ve ilgili kişiler
- Üç boyutlu modeller, güneş sisteminin basit modeli, maketler
- Bilgisayarlar ve internet
- Televizyon, video, sinema, radyo, kasetçalar, ses bantları
- Tepegöz, epidiyoskop, projektör
- Kum masası, elektrikli dilsiz haritalar, plastik ya da kâğıttan maketler oyuncaklar, bebekler, mankenler, küre
- Pusula, termometre, barometre, rüzgâr fırılacağı ve oku, saat, takvim
- Tarih ve coğrafya şeridi
- Haritalar, atlaslar, resimler, fotoğraflar, krokiler, planlar, grafikler, levhalar
- Kuklalar, birbirini izleyen resim seti, çizgi resimler, afişleri, kitaplar, ansiklopediler, dergiler, gazete kupürleri, broşürler
- Karatahta, pazen tahta, manyetik tahta, bülten tahtası, cam ve beyaz tahta

Yukarıda verilen araçlar Sosyal Bilgiler dersinde kullanabilecek görsel-işitsel eğitim ortamlarını oluşturmaktadır. Bu araçların kullanımı öğrencilerin konuyu etkili bir şekilde öğrenmesini kolaylaştırmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinde özellikle soyut konuların öğretilmesinde öğretim araçları büyük bir öneme sahiptir. Öğretmenler bu derste geçen özgürlük, empati, demokrasi, insan hakları gibi soyut kavramları öğretmede bu araç-gereçlerden faydalanarak öğrencilerin daha kolay ve etkili bir şekilde öğrenmesini sağlamaktadır (Yaşar ve Gültekin, 2012).

Sosyal Bilgiler dersinde kullanabilecek araç-gereçler kullanım özelliklerine göre sınıflara ayrılmaktadır. Ancak bu araç-gereçleri sınıflandırmada ölçüt bakımından görüş birliği sağlanamamıştır. Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersinde kullanabilecek araç-gereçler sınıflandırılmadan tanıtılacaktır.

Resimler, Sosyal Bilgiler dersinde çok sık kullanılan ve ucuz olan bir öğretim aracıdır. Bu nedenle öğretmen üniteleri işlemeden önce konuyla ilgili resimleri toplayıp dosyalamalıdır. Resim öğrencilerin ilgisini çekmede ve gözlem becerilerinin gelişmesinde yararlıdır.

Afişler; bir temel düşünceyi yansıtabilecek bir şekilde düzenlenmiş olan resim, yazı ve şeklin bir bütünlük içerisinde verilmesidir. Düşüncenin dersin amaçlarına uygun olarak hazırlanması gerekir. Aynı zamanda afiş anlaşılabilir ve uygun büyüklükte tasarlanmalıdır (Sözer, 1998). Sosyal Bilgiler dersinde özel gün ve haftaların işlenmesinde yararlanılır (Nalçacı ve Ercoşkun, 2005).

Posterler ise resim, çizgi, renk ve yazılı metnin bir araya getirilmesinden oluşmaktadır. Mesajların öğrenciye hızlı bir şekilde iletilmesini sağlar. Sosyal Bilgiler dersinde kullanımı çok uygundur (Yaşar ve Gültekin, 2012).

Sosyal Bilgiler dersinin en önemli amaçlardan biri de öğrencilere zaman ve kronoloji kavramlarının kazandırılmasıdır. Zaman ve tarih şeridi, zaman kavramının öğrencilere öğretilmesinde kullanılan önemli araçlardır. Zaman şeridi, mevsimler ve önemli olayların tarihlerini öğretmede tarih şeridi ise insanlığın geçirdiği evrimi göstermek için kullanılır (Yaşar ve Gültekin, 2012).

Öğrencilerde tarih ve zaman kavramlarını kavrayabilmek ve derslerde tarih şeridini etkili bir şekilde kullanmak için öğretmenler, öğrencilerden kendi hayatları ile ilgili önemli olgu ve olayları içeren bir tarih şeridi hazırlamalarını isteyebilir. Ayrıca Sosyal Bilgiler dersinde Tarih konuları ile ilgili üniteler işlenirken önemli gün, hafta ve olayları resimlerden de faydalanarak bir tarih şeridi üzerinde gösterilirse öğrenciler zaman, olgu ve olaylar arasındaki ilişkileri kolaylıkla kurabilirler (Sözer, 1998).

Sosyal Bilgiler dersinde en çok kullanılan araçlardan birisi de haritalardır. Bu derste ülkemiz, komşu ülkeler, uzak ülkeler ile diğer özel amaçlı (nüfus, iklim, bitki örtüsü vb.) fiziksel ve siyasi haritalar kullanılmaktadır. Ayrıca tarih öğretiminde de haritalardan yararlanılmaktadır. Öğrenciye yakın ve uzak çevresiyle ilgili bilgi veren bu haritalar her okulda kolaylıkla bulunabilir. Haritalar, Sosyal Bilgiler dersinde tarih ve coğrafya ile ilgili hedeflerin kazandırılmasında etkili bir işleve sahiptir ve bu aracın etkinliklerde kullanılması öğrencilerin dersten zevk almasını sağlar (Sözer, 1998).

Küre ise, Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya ilgili hedeflerin kazandırılmasında kullanılan, bilgilerin somutlaşmasını sağlayarak öğretme-öğrenme sürecini kolaylaştıran bir öğretim aracıdır. Dünyanın biçimi, ekseni, paraleller, meridyenler, dönenceler, kutup noktaları ve okyanuslar vb. gibi konuların öğretilmesinde sıkça yararlanır. Öğretmenler kürenin kullanılmasında öğrencilere yardımcı olmalı ve bu tür etkinliklere sıkça yer vermelidir (Yaşar ve Gültekin, 2012).

Grafikler sayısal veriler için hazırlanan görsel sunumlardır. Üniteler arasındaki ilişkileri, verilerdeki eğilimleri gösterir. Pek çok tablo grafiğe çevrilebilir. Grafikler verilerin yorumlanmasını kolaylaştırır. Grafikler tablolara göre daha ilgi çekicidir. Çizgi, sütun, alan ve daire grafikleri gibi pek çok çeşitleri vardır (Kaya, 2006).

Bilgisayar her alanda etkili olduğu gibi eğitim hayatında da yaygın olarak kullanılmakta olup okullarda bilgisayar eğitimi adı altında yer verilmektedir. Özellikle son yıllarda bilgisayar destekli öğretim uygulamalarına hız verilmiştir (Demirel, 2000). Milli Eğitim Bakanlığı da tüm okulları bilgisayarlarla donatmıştır. Öğretmen ve öğrencilerin bilgisayar okuryazarlığı da zorunlu olarak artmıştır. Fakat bilgisayar destekli öğretimin etkili olması bu konudaki yazılımların varlığına bağlıdır. Sosyal Bilgiler dersinde de bilgisayar destekli öğretimin etkili bir şekilde kullanılabilmesi için hazır yazılımlar geliştirilmelidir. Bu konuda Bakanlığın ve özel girişimcilerin çabaları oldukça fazladır (Sözer, 1998).

Bilgisayar destekli öğretim sürecinde bilgisayar öğretmenin yerine geçecek bir alternatif olmayıp eğitimi güçlendirecek bir araçtır (Demirel, 2000).

Bilgisayar destekli öğretim öğrencilerin konuları tekrarlamada; kavramları, ilkeleri, yasaları öğrenmede ve problem çözme gibi etkinliklerde kullanılabilir. Ayrıca bilgilerin öğrencilere aktarılmasında farklı bir yöntem kullanılarak küme çalışmalarına imkân sağlar (Sözer, 1998).

Bilgisayar destekli bir Sosyal Bilgiler öğretiminde, bilgisayardan etkili bir şekilde yararlanabilmek için, daha önce de belirtildiği gibi, uygun nitelikte yazılımlara ihtiyaç vardır. Bu sağlanmadan yapılan eğitimin öğretmen ve öğrencilere istenilen başarıyı getirmesi zor gözükmektedir (Sözer, 1998).

Ders kitabı öğrenmenin en temel kaynaklarıdır. Ders kitaplarına öğretme- öğrenme sürecinde yer verilmesinin sebeplerinin başında programa uygun olarak hazırlanmış olmaları gelir. Diğer bir neden ise ders kitabının bir öğretim aracı olarak kullanılmasıdır (Yaşar ve Gültekin, 2012). Öğretme- öğrenme süreçlerinde ders kitaplarından başka öğretmen kitabı ve alıştıırma kitabı da kullanılmaktadır. Bunlardan öğretmen kitabı, öğretmenin dersi nasıl işleyeceğine yönelik bilgiler sunarken alıştıırma kitabı öğrencilerin derste ve evde yararlanabileceği kaynak kitaptır (Demirel, 2000).

2.1.23 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Ölçme ve Değerlendirme

Öğrenme, öğretim ve değerlendirme kavramları birbirine bağlı bir süreci içermekte olup aralarında döngüsel bir ilişki bulunmaktadır. Değerlendirme bu süreç içinde öğretim ve öğrenimin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilir. Başarılı ve etkili bir eğitim ancak iyi bir değerlendirmeye mümkündür (Yılmaz, 2012). İyi bir değerlendirme sistemi;

- Öğrencilerin neyi bildiğini, ne anladığını ve ne yapabildiğini keşfetmeye yardımcı olur.
- Öğrencilerin gelişim düzeylerini gösterir.
- Gelecekteki öğrenme sürecini planlamaya yardımcı olur.
- Belli bir dönemde öğrencilerin ulaşması beklenen standartları değerlendirme imkânı verir.
- Öğrencilerin nasıl daha iyi öğrenebileceği ve daha iyi yapabileceğini betimlemeye yardım eder.
- Değerlendirme sonuçlarının paylaşılması öğretmene, öğrencinin kendisine ve velilere öğrencinin öğrenme süreci hakkında bilgi sağlar.
- Öğretmenlerin ve ilgili kişilerin programın uygulama, izleme ve geliştirme süreciyle ilgili kararlar almasına yardımcı olur.
- Öğretim programlarında kullanılan yöntemler ve yaklaşımların yeterliliğini ölçerken öğretmene yardımcı olur.
- Öğrencilerin anlamakta güçlük çektiği alanları, zayıf yönlerini ve bilgi boşluklarını tespit etmede önemli bir rol oynar.
- Öğretmenin, öğrencilerin öğrenmesini geliştirecek yaklaşımlar ve öğrenme-öğretme süreçlerini tasarlamasına yardım eder (MEB, 2005).

Sosyal Bilgiler öğretiminde de öğretmenler, öğrencilerin eğitim gereksinimlerinin saptanması, hazırbulunuşluklarının belirlenmesi ve öğretme-öğrenme sürecinin hakkında bilgi almak amacı ile ölçme ve değerlendirmeden yararlanırlar (Can, 2005).

2005 Sosyal Bilgiler öğretim programında benimsenen değerlendirme yaklaşımı şu şekilde yer almaktadır (MEB, 2005):

Bu program, bireysel farklılıkları dikkate alan öğrenci merkezli öğretme ve öğrenme stratejileri benimsenmiş olduğu için, ölçme ve değerlendirmede de öğrencilerin bilgi, beceri ve tutumlarını sergilemeleri için çoklu değerlendirmeyi gerektirir. Bu nedenle sadece yazılı ve sözlü sınavlarla öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesi uygun değildir. Çocukların tarihsel ve coğrafi becerileri uygulama düzeyleri farklıdır. Bazı çocuklar geçmişteki bir karakterin kararlarının tartışıldığı sırada sebep sonuç ilişkilerini başarılı bir şekilde kullanırken, olayları kronolojik olarak yerleştiremeyebilir. Yine bazı çocuklar harita çalışmalarında, bazıları da sözlü sunumda daha iyi olabilirler. Değerlendirme teknikleri öğrencinin tüm yeteneklerini değerlendirilmesini sağlamalıdır.

Açıklamalara bakarak programın öğrencilerin sahip olduğu bilgi, beceri, tutum ve değerlerin bireysel farklılıkları göz önüne alınarak öğrenme sürecinin her aşamasında ve çok boyutlu olarak değerlendirilmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır.

Bu ölçme ve değerlendirmede çok değişik araç ve yöntemler kullanılabilir. Aşağıda bunlardan bazıları hakkında bilgiler verilmiştir.

2.1.23.1 Kısa Cevaplı Test Soruları

Kısa cevaplı testlerde öğrenciden yarım bırakılmış bir cümlenin boş kısmına kelime veya kelime grubunu, sayı, sembol bunlardan birini kullanarak tamamlaması istenir. Bu tarz sorular Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin bilgi seviyesini ölçmede kullanılır. Kısa cevaplı test sorusu hazırlarken öğretmenler cümleleri açık ve net olarak ifade etmeli, sorunun öğrenciler tarafından kolay anlaşılmasını sağlamalı ve hatasız bir şekilde puanlanmasına imkân vermelidir (Yılmaz, 2012).

Örnekler:

- Tarihte kurulan ilk Türk-İslam devleti .....dır.
- Türklerle Araplar arasında ilk defa ..... zamanında savaşlar yapmışlardır.

2.1.23.2 Doğru-Yanlış Testleri

Bir konuyla ilgili bir bölümü doğru bir bölümü yanlış olarak yapılandırılan cümlelerden oluşmaktadır. Öğrencilerin doğruları ve yanlışları birbirinden ayırt etmeleri istenmektedir. Soruların hazırlanmasının ve cevaplandırılmasının kolay olması, çok sayıda soru sorulabilmesine imkân vermesi doğru- yanlış testlerini üstün yapan özelliklerindedir. Cevabının iki seçenekli olması nedeniyle şans faktörünü arttırması, öğrencinin yanlış yapmasının nedeninin anlaşılabilmesi, öğrenmede yanlış cümleleri öne çıkarması bu testlerin olumsuz özelliklerindedir (Bayrak, 2005).

Örnekler:

- Türkiye'nin en büyük gölü Van Gölü'dür. D Y
- İlk yazıyı Babiller bulmuştur. D Y

2.1.23.3 Çoktan Seçmeli Testler

Sorulan bir sorunun cevabını verilen seçeneklerden doğru olanı bulup işaretlemeyle yapılan ölçme tekniğine tekniğe çoktan seçmeli test denir (Demirel, 1998:135). Son yıllarda eğitim sistemimizde kullanımını oldukça artmıştır.

Kısa bir sürede çok sayıda soru sorulabilmesi, puanlamanın nesnel ve kolay olması, her türlü bilişsel özellikleri ölçebilmesi çoktan seçmeli testleri üstün yapan özelliklerdendir. Test süresinin büyük bir kısmının sorunun anlaşılması için harcanması, şans faktörünün olması, yaratıcılığı engellemesi gibi nedenler bu tip soruların olumsuz özelliklerindedir (Bayrak, 2005).

Örnekler:

1. Aşağıdakilerden hangisi İlk İslam halifesidir?

- A) Hz. Ömer B) Hz. Ebubekir C) Hz. Ali D) Hz. Osman

2. Aşağıdaki dağlardan hangisi Marmara Bölgesinde yer alır?

- A) Tahtalı Dağları B) Hasan Dağı C) Allahuekber Dağları D) Yıldız Dağları

2.1.23.4 Yazılı Yoklamalar

Öğrencilere yazılı olarak verilen soruların yine yazılı olarak cevaplarının istenmesiyle oluşan sınavlara yazılı yoklamalar denir. Hazırlanmasının kolay olması nedeniyle çok tercih edilmektedir. Yazılı yoklamalarda öğrenciler soruların cevabını düşünüp yazmak zorundalardır. Bu nedenle şans faktörü belirleyici değildir. Yazılı yoklamaların en iyi özelliklerinden biri de üst düzey davranışların ölçülmesine imkân sağlamasıdır. Puanlanmasının uzun zaman gerektirmesi ve zor olması, soru sayısının

az olması sebebiyle kapsam geçerliğinin düşük olması yazılı yoklamaların olumsuz özelliklerindedir (Gelbal, 2013).

Örnekler:

1. Anadolu’da yaşayan ilk uygarlıklara örnek veriniz.
2. İklimlerin insan yaşamı üzerindeki etkisi nelerdir?

2.1.23.5 Sözlü Yoklamalar

Sözlü yoklama “Öğrencilerin sözlü anlatım becerilerini geliştirmek ve bu becerilerin ne kadarına sahip olduklarını belirlemek amacıyla oluşturulan ölçme tekniğidir” (Demirel, 2000:218). Bu ölçme tekniğinde sorular ve cevaplar sözlü olarak verilir. Öğretmen ve öğrenci arasında karşılıklı etkileşim vardır.

Sözlü sınavlar bireysel olup her öğrenciye farklı sorular sorularak yapılır. Bu nedenle de soruların zorlukları farklı olabilir. Öğrenci cevapları düşünmeden cevaplayabilir. Puanlama genel durumuna göre yapılır. Puanlamaya öğrencinin kıyafeti, konuşma şekli gibi konuyla ilgisiz etmenler karışarak ölçmenin geçerliği düşebilir. Öğretmenler sözlü yoklama yaparken soruları derse gelmeden önce hazırlamalı, öğrenciye net ve anlaşılabilir bir şekilde aktarmalı ve puanlama anahtarı kullanmalıdır (Gelbal, 2013).

2.1.23.6 Eşleştirme Soruları

Bu tür sorularda birbirine paralel iki sütun bulunur. Sütunların birinde kelime, kelime grubu veya cümle bulunurken diğer grupta eşleştirilecek kelime ya da sayı-sembol yer alır. İlk sütunda soruların köklerine diğer sütunda ise sorunların cevaplarına yer verilir. Eşleştirmede kökteki kelime veya cümlelerin benzer türden olmasına dikkat edilir. Öğrencilerin şans başarısını azaltmak için sorunun cevabına yakın seçeneklere de yer verilir. Mutlaka sorunun nasıl yapılması gerektiğine dair bir yönerge hazırlanmalıdır. Bu tip soruların en büyük avantajı kısa zamanda çok sayıda

bilginin ölçülmesine imkân vermesidir. En önemli sınırlılığı ise ezbere dayalı bilgi ölçümü yapmasıdır (Yılmaz, 2012).

Örnekler:

1. Aşağıdaki A Sütununda yer alan ıslahat ve yenilikleri B Sütunundaki padişahlarla eşleştiriniz. Padişah isimleri bir kez, birkaç kez kullanılabilir veya hiç kullanılmayabilir.

Sütun A

1. Yeniçeri ocağının kaldırılması
2. Nizam-ı Cedid ordusunun kurulması
3. İlköğretimin zorunlu hale getirilmesi
4. Posta ve polis teşkilatının kurulması
5. Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesi
6. Kanun-i Esasi'nin (ilk Anayasa) ilan edilmesi

Sütun B

- A. II. Mahmut
- B. IV. Mustafa
- C. II. Selim
- D. III. Ahmet
- E. II. Abdülhamid
- F. I. Mahmut
- G. IV. Murat
- H. I. Abdülmecid
- J. IV. Mehmet

Kaynak: (Yılmaz, 2012:452)

Sosyal Bilgiler dersinde sadece bilgiyi ölçmeye dayanan geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemlerini kullanmak yeterli değildir. Bilgiye yönelik davranışlarının dışında öğrenciyi yakından tanımak, öğrencilerin ilgilerini ve yeteneklerini de fark edebilmek gerekir. Bu nedenle geleneksel ölçme ve değerlendirme teknikleri dışında alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini de kullanmak gerekir (Şimşek, 2011).

Alternatif değerlendirme, otantik ve performans değerlendirme bazı kaynaklarda birbirinin yerine kullanılsa da aslında aralarında bazı farklar bulunmaktadır. Alternatif değerlendirme geniş kapsama sahip olup geleneksel değerlendirme yöntemleri dışında kalan tüm değerlendirme türlerini içerir. Otantik

değerlendirme öğrencilerin bilgilerini gerçek hayattaymış gibi kullanabilmelerine yoğunlaşır. Performans değerlendirme ise öğrencilerden bir iş veya görev yapmalarını ister (Yılmaz, 2012).

Yapılan literatür taramasına göre aşağıda Sosyal Bilgilerde kullanılabilen alternatif değerlendirme tekniklerine yer verilecektir.

2.1.23.7 Performans Değerlendirme

Performans değerlendirme öğrencilerin bireysel özelliklerini dikkate alarak, bilgi ve becerilerin hayata geçirebilmesini sağlayacak durum ve ödevler aracılığıyla yapılan bir değerlendirme tekniğidir. Performans değerlendirme, öğrencinin günlük hayatındaki sorunları nasıl çözeceğini ve bu sorunları çözerken bilgi ve becerileri nasıl kullanacağını göstermesini ister (MEB, 2005).

Performans değerlendirme öğrencilere neler öğrendiklerini gösterme olanağı vermektedir. Performans değerlendirme izlenebilen bir performans ya da ürünle sonuçlanır. Öğrencilerin iletişim kurma becerilerini geliştirmede, devinışsel ve duyuşsal becerileri kazanmasında performans değerlendirme kullanılabilir (Çiftçi, 2010).

Performans değerlendirmede öğretmenler hem öğrenme sürecini hem de süreç sonucu oluşan ürünü değerlendirir. Bu değerlendirme tekniğinde kullanılacak en uygun ölçme aracı rubriktir. Rubrik öğrencilerin performans kriterlerinin öğrencilerin cevap ve performanslarına nasıl uyarlanacağını gösteren kılavuzdur. Puanlamada öğrencilerin performans düzeylerini çok iyi, iyi, orta, kötü, yetersiz türünden gösteren açıklamalar bulunur (Yılmaz, 2012).

Öğretmenler performans görevleriyle birlikte önceden hazırlamış olduğu rubrikleri öğrencilerine vermelidir. Bu şekilde öğrenciler kendilerinden beklenen görevleri bilerek daha bilinçli bir şekilde çalışmalarını düzenleyeceklerdir. Ayrıca öğretmenlerin değerlendirme sırasında tarafsız davranmalarına yardımcı olacaktır (Çiftçi, 2010).

2.1.23.8 Bireysel Gelişim Dosyası (Portfolyo)

Bireysel gelişim dosyası, öğrencinin seçmiş olduğu bir derste yaptığı bütün çalışmalarını içeren bir dosyadır. Bu dosya öğrencinin güçlü ve geliştirilmesi gereken yanlarının bilinebilmesi açısından fayda sağlar. Bireysel gelişim dosyasında öğrencinin hangi özelliklerine ilişkin bilginin bulunacağı dosyanın oluşturulmasında önem arz eder. Öğrencinin geçmişteki eğitim yaşantısına dair bilgiler, bedensel ve zihinsel özellikleri, sosyal özellikleri, eğitimle ilgili varsa özel durumlarının dosyada bulunması öğrencinin tanınması açısından kolaylık sağlar (Gelbal, 2013).

Bireysel gelişim dosyası oluşturma kılavuzunda dosyanın hangi amaçlarla kullanılacağı, kimlerin bu çalışmalara erişebileceği, en fazla kaç çalışma bulunacağı, çalışmalar oluşturulurken öğrencinin başkasından yardım alıp alamayacağı, çalışmaların hangi ölçütlere göre değerlendirileceği vb. özellikler öğrenciye anlaşılır bir şekilde bildirilmelidir (Linn ve Gronlund, akt: Yılmaz, 2012).

Bireysel gelişim dosyası oluşturulmasında aşağıdaki basamaklara yer verilmektedir:

- a. Portfolyo kullanmanın gerekçesi
- b. Portfolyo içeriğinin planlanması
- c. Portfolyonun uygulanması
- d. Portfolyo analizinin düzenlenmesi
- e. Bilgilerin doğruluk derecesini saptamak için yöntem belirlenmesi
- f. Değerlendirmenin yapılması (Çetin, 2005:178)

Bireysel gelişim dosyası değerlendirmesinin eğitim üzerinde pek çok olumlu etkisi gözlenmektedir. Öğrencilerin eğitim ile ilgili ihtiyaçlarının belirlenmesinde bu değerlendirmeden elde edilen bilgilere başvurulmaktadır. Bireysel gelişim dosyası değerlendirmesi sayesinde öğretmenler, öğrenciler, veliler bireyin neler bilmesi gerektiği konusunda ortak bir görüşe varmaktadır. Bireysel gelişim dosyası değerlendirmesi öğrencilerin içerikle ilgili bilgi, yetenek ve sürece ait bütün gözlenebilir özelliklerini ortaya çıkarır. Bireysel gelişim dosyası yaşam boyu öğrenme için gereken bilgi ve becerilerin öğrencilere kazandırılmasında etkili olmaktadır (Kan, 2007).

Bireysel gelişim dosyası kullanmanın bütün bu olumlu yönlerine rağmen olumsuz kısımları da bulunmaktadır. Bu teknikte öğretmen daha çok emek ve zaman harcar. Materyaller için daha büyük sınıflara ve daha çok paraya ihtiyaç vardır. Yeni

bir teknik olduğu için öğretmenler bu değerlendirmeyi kullanırken rehberlik hizmetlerine ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca veliler de geleneksel yöntemlerin kullanılmasını istemektedir (Bümen, 2002).

2.2 İlgili Araştırmalar

Bu bölümde literatür taraması sonucu ulaşılan Sosyal Bilgiler ders programı ile ilgili yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından geliştirilen Sosyal Bilgiler öğretim programı, 2005-2006 döneminden itibaren 9 ilde 120 okulda pilot uygulama olarak başlatılmıştır. Pilot uygulamaların değerlendirilmesi için uzmanlar tarafından bilgi toplama araçları geliştirilmiştir. Bilgi toplama araçları 9 ilde 120 okulda 6.sınıf branş öğretmenleri, okul yöneticileri, veliler vb. kişilere uygulanmıştır. Elde edilen bilgiler SPSS programı ile yorumlanmıştır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu programın temel yaklaşımını, yapısını, temel öğelerini, dersin genel amaçlarını açık ve anlaşılabilir bulmuştur. Ankete katılan öğretmenler, programın yapılandırmacı anlayış doğrultusunda oluşturulduğunu, bir ünite de öğrenilen bilgilerle diğer derslerde öğrenilen bilgilerin bütünlük taşıdığını belirtmişlerdir. Ancak çalışmaya katılan öğretmenlerin kazanımların tümünün gerçekleştirilmesi için yeterince zamanın olmadığı, programdaki ölçme ve değerlendirme sisteminin karmaşık olduğu, bunların yeterince ayrıntılı anlatılmadığı konusunda yakınmaları dikkat çekicidir. Buradan hareketle öğretmenlerin hizmet içi eğitim alması gerektiği söylenebilir (MEB, 2006).

Coşkun (2007), “İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Hakkında Öğretmen Görüşlerine İlişkin Nitel Bir Çalışma (Ankara İli Örneği)” adlı araştırma, 4. ve 5. sınıf yeni Sosyal Bilgiler dersi öğretim programıyla ilgili öğretmenlerin görüşlerini ortaya çıkarmak için yapılmıştır. Çalışmada 11 ilköğretim okulunda görev yapan 45 öğretmenle yüz yüze görüşmeler yapılmış ve bu görüşmelerde her öğretmene 26 adet açık uçlu soru sorularak veriler toplanmıştır.

Araştırma sonucunda yeni Sosyal Bilgiler dersi programı, öğrencilerin derse aktif katılımını sağladığı için öğretmenler tarafından olumlu bulunmaktadır. Ancak,

uygulamada derslerin çok fazla oyun şeklinde geçtiği ve bunun sonucu olarak etkinliklerde otorite kaybı sorununun yaşandığı belirtilmiştir. Katılımcılar uygulamada yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerilerinde, sunuların grup olarak yapılması, sınıf mevcutlarının azaltılması ve ölçme sisteminin eğitim sistemimizle uyumlu olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Ece (2007), “İlköğretim Birinci Kademe 2005 Sosyal Bilgiler Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Afyonkarahisar İli Örneği)” adlı yüksek lisans çalışması 2006-2007 öğretim yılında, Afyonkarahisar il merkezindeki 44 ilköğretim okulunda dördüncü ve beşinci sınıfta görev yapan öğretmenler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Öğretmen görüşleri anket yoluyla elde edilmiştir. Veriler, cinsiyet, sınıf, kıdem, mezun olunan okul, sınıf mevcudu ve öğrencilerin sosyo-ekonomik durum değişkenleri açısından analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, araştırmaya katılan öğretmenler genel olarak programı desteklemiştir. Ayrıca, Sosyal Bilgiler Programının kazanım, içerik, öğretme-öğrenme süreci, değerlendirme ve geleceğe yönelik öneri boyutlarına ilişkin öğretmen görüşlerinde deneklerin cinsiyet, sınıf, öğrencilerin sosyo-ekonomik durumu arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Kalaycıoğlu (2007), “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans çalışmasında 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programının genel amaçlar-kazanımlar, içerik, öğretme-öğrenme durumları (araç-gereç, materyal, yöntemler, işleniş) ve ölçme-değerlendirme süreçleri açısından öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Sosyal Bilgiler programının Türk milli eğitimin genel amaçları ve dersin özel amaçlarının gerçekleşmesinde kendinden beklenen fonksiyonu yerine getirebildiğini, mevcut programdaki konuları yeterli gördüklerini ama derse ayrılan sürenin yetersiz olduğunu, ölçme- değerlendirme kısmında ise kitaptaki etkinliklerden faydalandıklarını belirtmişlerdir.

Çatak (2008),’ın yaptığı “6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretimi Programındaki Öğretme-Öğrenme Süreçlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri” isimli araştırma 23 ilköğretim okulunda çalışan 39 Sosyal Bilgiler öğretmenine uygulanmıştır. Yeni programda kullanılan yöntem teknik ve stratejiler çeşitlilik ve nitelik açısından yeterli bulunmuştur, ayrıca programda yer alan etkinliklerin doğrudan verilmesi planlanan becerileri kazandırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak yeni programda yer alan

etkinliklerin planlanması ve uygulanması aşamasında öğretmenlerin zaman problemiyle karşı karşıya kaldıkları, etkinlikler için gerekli kaynak ve materyal temininde zorluklarla karşılaştıkları sonucuna yer verilmiştir.

Çetin (2007), “İlköğretim Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Öğretim Programının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi (Meram İlçesi Örneği)” adlı çalışmada 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programını öğretmen görüşlerinden yola çıkarak değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın evrenini 2005-2006 yılında Konya ilinin Meram ilçesinde görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Veriler literatür taraması ve görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Toplanan veriler betimsel analiz ve içerik analiz yöntemleri kullanarak yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin kazanımların azaltılmasını olumlu bulduklarını, programın öğrenci merkezli olduğunu, uygulama ve değerlendirme sürecinde ise birtakım problemlerle karşılaştıkları belirtilmiştir.

Demir (2014), “Yeni Eğitim Sisteminde (4+4+4) 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi İle İlgili Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri (Balıkesir Örneği)” adlı tez çalışmada 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren beşinci sınıfların ortaokul bünyesine katılması sonucu Sosyal Bilgiler dersinin branş öğretmenleri tarafından verilmesi üzerine yapılan değişiklik nedeniyle bu öğretmenlerin program hakkındaki görüşlerine başvurmuştur. Tarama modelinde olan bu çalışmada öğretmenlerin 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla 5’li likert tipi bir ölçek kullanılmıştır. Araştırmada, Balıkesir il merkezindeki ortaokullarda görev yapan 60 sosyal bilgiler öğretmenine başvurulmuştur. Uygulama sonucu elde edilen veriler SPSS programında çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 5.sınıf öğrencilerinin ortaokula bünyesine katılması ile ilgili olumlu görüşlere sahip olduğu, ancak ders kitapları, 5.sınıf öğrencilerinin ortaokula uyumu gibi bir takım sorunlar yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Kuyucu (2007), “İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Öğretim Programının Uygulanmasının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi (Selçuklu İlçesi Örneği)” adlı çalışmada 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının uygulanması ile ilgili görüş ve değerlendirmelerini ortaya koymak ve karşılaşılan güçlüklerin çözümüne yardımcı bulgular elde etmek amacıyla 2006-2007 öğretim yılı içinde Konya İli Selçuklu İlçesinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev

yapan 5. sınıf öğretmenleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre öğretmenlerin; 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde; programın temel öğeleri olan etkinlik, uygulama, öğretim programı ve değerlendirme aşamalarında çeşitli problemlerle karşılaştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Ekinci (2007), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Yapılandırmacı Yaklaşım Bağlamında Değerlendirilmesi” konulu çalışmasının amacı, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim programını öğretmen görüşlerine göre değerlendirmek ve bu programın yapılandırmacı yaklaşıma uygunluğunu incelemektir. Çalışmada veriler, 2005–2006 öğretim yılında Eskişehir il merkezi, ilçeleri ve köylerindeki 123 devlet okulunda görev yapan 4.-5. sınıfları okutan 295 öğretmenden toplanarak elde edilmiştir. Araştırmadan çıkan sonuçlara göre öğretmenler, 2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının “kazanımlar” ve “içerik” boyutunu olumlu bulmuşlar, ancak yapılandırmacı yaklaşımda öğrencilerin öğreneceklerine kendileri karar vermesi gerekirken, süreci öğretmenlerin yönettikleri sonucuna ulaşılmış ve bazı etkinliklerin öğrencilere uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

Dilmaç (2008), “Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulanabilirliği Hakkında Öğretmen Görüşleri (İstanbul, Avrupa Yakası Örneği)” adlı tez çalışmasında 2007 Sosyal Bilgiler programının uygulanabilirliği hakkında öğretmen görüşlerine başvurmuştur. Araştırma grubunu İstanbul ili, Avrupa yakasında 133 ilköğretim okulunda görev yapmakta olan 120 dördüncü Sınıf öğretmeni, 118 beşinci Sınıf öğretmeni ve 129 Sosyal Bilgiler öğretmeni olmak üzere toplamda 367 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada veriler 43 maddelik bir ölçek yardımıyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenler, programın kazanım, içerik, öğretme-öğrenme süreci boyutlarını olumlu görürken değerlendirme bölümünü daha az olumlu görmüşlerdir.

Fettahoğlu (2011), “7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi Nitel Bir Çalışma (Gümüşhane İli Örneği)” adlı çalışmasında ilköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programını öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmeyi amaçlamıştır. Veriler Gümüşhane ili Kelkit ilçesinde 16 ilköğretim okulunda görev yapan 18 Sosyal Bilgiler öğretmeninden elde edilmiştir. Öğretmen görüşlerine altı adet açık uçlu soru sorularak görüşme tekniği kullanılarak ulaşılmıştır. Program, öğrencilerin aktif olarak derse

katılmasını sağlamış olması ve kazanımların öğrenci seviyesine göre hazırlanmış olması bakımından uygun bulduklarını belirtmişlerdir. Ancak katılımcılar, içeriğin çok yoğun olması nedeni ile dersin haftalık saatinin yetersiz oluşu, ölçme ve değerlendirme sisteminin uygulama aşamasında çeşitli sıkıntıların yaşanması, gerekli araç-gereçlerin yeterince bulunmaması nedeniyle sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Kılıçoğlu (2007), “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Kars İli Örneği)” adlı çalışmasında 4 ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Araştırmada “Genel Tarama Modeli” kullanılmıştır. Araştırmaya, Kars il merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan 78 öğretmen katılmıştır. Araştırmada öğretmenlere 40 maddelik 5’li likert türü bir ölçek uygulanmıştır. Elde edilen veriler yüzde ve frekans hesaplamaları kullanılarak yorumlanmıştır.

Araştırma sonuçlarında öğretmenler program kazanımlarının toplumun ihtiyaçlarından hareketle düzenlendiğini, kazanımların açık ve anlaşılır olduğunu, birbiriyle tutarlılık gösterdiğini ancak; öğrencilerin gelişim özelliklerinin, ihtiyaçlarının ve hazırbulunuşluk düzeylerinin tam olarak yansıtılmadığını ifade etmişlerdir. Programın içerik boyutunda, bilgilerin güncel ve geçerli olduğu, öğretim ilkelerine uygun olduğu, öğretme-öğrenme süreci boyutunda ise programın genel anlamda uygulanabilir nitelikte olduğu ancak; tam olarak öğrencilerin bireysel farklılıklarının dikkate alınmadığı tespit edilmiştir.

Aydın (2007), “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Müfredatının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Trabzon İli Örneği)” konulu çalışmasında 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programını öğretmen görüşlerine göre değerlendirmeyi amaçlamıştır. Programın değerlendirilmesini yapabilmek amacıyla Trabzon il merkezi, ilçe ve köylerden seçilen okullarda toplam 86 öğretmene anket çalışması uygulanmıştır. Öğretmenlere yapılan bu çalışmada 40 soruya yer verilmiştir. Anket sonuçları SPSS programı ile yorumlanmıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında öğretmenler; programın, öğrencileri aktif hale getirdiğini, yaparak yaşayarak öğrenme modeline yönelttiğini vurgulamışlardır. Ayrıca öğrencilerin, hazırlayacakları proje ve performans ödevleriyle araştırmaya, keşfetmeye, eleştirel düşünmeye sevk edildiğini vurgulayarak programı uygun bulmuşlardır. Bunlar dışında

programın bazı olumsuz yönlerinin de bulunduğu ifade edilmiştir. Bu konuda öğretmenler yeni programın ülkemizin koşullarına yeterince hitap etmediğini ve sınıfların kalabalık olduğunu, her okulda yeterli araç gerecin özellikle internetin olmamasının uygulamada sıkıntılara sebep olduğunu belirtmişlerdir.

Uslu (2007), “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğretmen ve İdareci Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi (Şırnak İli Örneği)” konulu çalışmada öğretmenlerin ve idarecilerin görüşlerine dayanılarak, 2005-2006 öğretim yılında uygulamaya konulan 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders programının genel amaçlarının tüm yönleriyle uygulanabilirliği, uygulanmasında karşılaşılan sorunlar, gerçekleşme durumu ve gerçekleşmesi istenen durum açısından değerlendirilmesini amaçlamıştır. Araştırmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ve altı bölümden oluşan öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersi programına ilişkin görüşlerinin yer aldığı anket formu ile elde edilmiştir. Anket 2006-2007 öğretim yılında Şırnak ilinde 4. ve 5. sınıflarda görev yapan 186 sınıf öğretmeni, 44 idareci olmak üzere toplam 230 öğretmen üzerinde uygulanmıştır.

Uslu (2007), bu araştırmasında şu sonuçlara ulaşmıştır: Öğretmenlerin ve idarecilerin yeni Sosyal Bilgiler ilköğretim programının geneline ilişkin olarak, kazanım, içerik, öğretme-öğrenme süreci, ölçme değerlendirme öğelerinin yapılandırmacı yaklaşım ve temel aldığı diğer yaklaşımlara uygun olarak hazırlandığı ancak uygulamada sorun çektiklerini saptamıştır.

Öztürk (2009), “İlköğretim Okullarında Yapılandırmacı Yaklaşım Doğrultusunda Hazırlanan 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri” konulu çalışmada 6. ve 7. sınıflarda yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda okutulan Sosyal Bilgiler dersini, öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmeyi, programın olumlu ve olumsuz yönlerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada veriler, Kars ili ve ilçelerinde bulunan okullarda, 6 ve 7. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersini okutan 50 öğretmen üzerinde anket yöntemiyle elde edilmiştir. Elde edilen veriler, istatistiksel olarak değerlendirilmiş ve yorumlanarak sonuçlar ortaya konmuştur.

Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında; öğretmenler, programın kazanım ve içerik boyutunu olumlu bulduklarını bunun yanında, araç gereç yetersizliği, zamanın

kısıtlı oluşu ve sınıfların kalabalık oluşu gibi eksikliklerin programın başarısını olumsuz etkilediği görüşlerine yer vermişlerdir.

Başoğlu (2009), “Sosyal Bilgiler 6. ve 7. Sınıf Öğretim Programlarının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” konulu çalışmasında Sosyal Bilgiler öğretim programını ve öğretme-öğrenme sürecini öğretmen ve öğrenci görüşleri açısından değerlendirmeyi amaçlamıştır. Öğretim programına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerini iki farklı ölçekle almıştır. Örneklemi ise Kütahya il merkezinde bulunan ve rastgele yöntemle belirlenen 14 ilköğretim okulundan oluşturulmuştur. Belirlenen bu okulların 6. ve 7. sınıf öğrencileri ile il merkezinde görev yapan 30 Sosyal Bilgiler öğretmeni araştırmanın örnekleme alınmıştır. Verilerin analizi için SPSS kullanılmış olup veriler yüzde (%), frekans (f), Anova ve T testi ile çözümlenmiştir. Anket sonuçlarına göre, öğrencilerin Sosyal Bilgiler programına karşı olumlu tutum içerisinde olduğu ve dersin konularını beğendikleri ifade edilmiştir. Öğretmenlerin de programı ana hatlarıyla olumlu buldukları vurgulanmıştır.

Çalışkan (2014), “Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Bolu İli Örneği)” konulu yüksek lisans tez çalışmasında 2012-2013 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulan 4+4+4 eğitim sistemiyle daha önce ilkokul olan 5. sınıfın ortaokul kademesine kaydırılmasıyla programın bazı değişikliklere uğradığına değinilmiştir. Bu nedenle yeni sistemde Sosyal Bilgiler dersi uygulama aşamasında karşılaşılan sorunları programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda değerlendirmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla Bolu ilinde görev yapan 40 Sosyal Bilgiler öğretmenine yarı yapılandırılmış görüşme formları uygulanarak veriler elde edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenler programı yoğun bulmuşlardır. Genel olarak kazanım ve içerik açısından kapsamlı ve yeterli olduğu konusunda uzlaşmışlardır. Ölçme ve değerlendirme konusunda da herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Ancak bazı konuların öğrenciler için fazla soyut oldukları belirtilmiş bu nedenle öğretmenler bu konuları anlatırken somutlaştırma gereğini duyduklarını ifade etmişlerdir.

Sağlam (2014), “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle İlgili Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı tez çalışmasında beşinci sınıf Sosyal

Bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşlerini değerlendirmek amacıyla Erzincan il merkezi, ilçe ve bağlı köylerde, ortaokullarda görev yapan 101 sosyal bilgiler öğretmeninden veri toplamıştır. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formunun ve SBDÖP değerlendirme ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenler programın kazanım bölümü ile ilgili orta düzeyde, içerik bölümü ile ilgili iyi düzeyde, öğretim süreci bölümü ile ilgili orta düzeyde, ölçme ve değerlendirme bölümü ile ilgili orta düzeyde ve programın geneli ile ilgili orta düzeyde olumlu görüşte oldukları sonucuna varılmıştır. Ayrıca programa ilişkin öğretmen görüşlerinde cinsiyet, mezun olunan okul türü ve mesleki kıdem değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gözlenmediği ifade edilmiştir.

Aydemir (2011), “İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Etkinliklerinin Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi” adlı doktora tez çalışmasında 7. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programı etkinliklerinin uygulamadaki etkililiğini, resmî ve özel okullarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve 7. sınıf öğrencilerinin görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın verilerine araştırmacı tarafından geliştirilen öğretmen ve öğrenci ölçekleri ile ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin en etkili kullandıkları teknik, “soru-cevap tekniği”, strateji olarak ise “sunuş yoluyla öğretim stratejisi”ni kullandıkları görülmüştür. Öğretmenlerin en çok kullandıkları materyalin yazı tahtası olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin görüşleri ile öğrencilerin görüşleri birbirleriyle örtüşmüştür.

3 YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama aracı ve teknikleri ile verilerin uygulanması ve analiz edilmesine ilişkin süreçler yer almaktadır.

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler programının amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme öğeleri açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır.

Tarama modeli “bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalara” denir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008:16). Tarama modellerinde, grubun görüşlerini ölçen çeşitli anket teknikleri kullanılır.

3.2 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Balıkesir ilindeki devlet okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemi ise 2014-2015 öğretim yılında Balıkesir’in Altıeylül, Karesi, Dursunbey, Bandırma ve İvrindi ilçelerindeki ortaokullarda görev yapan 186 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklemi oluşturan öğretmenler, tesadüfi (random) örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Tesadüfi örnekleme yönteminde her bir örnekleme eşit seçilme olanağı verilerek seçilen birimlerin örnekleme alınması sağlanır. Bu örnekleme yönteminde evrendeki tüm birimler örnekleme alınmak için eşit ve bağımsız bir şansa sahiptir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2008).

Araştırmada Balıkesir Altıeylül, Karesi, Dursunbey, Bandırma ve İvrindi görev yapan 186 Sosyal Bilgiler öğretmenine anket uygulanmıştır. Uygulanan

anketlerin geri dönüş sayısı 146'dır. Büyüköztürk ve diğerleri (2008) sağlıklı yorum yapabilmek için anketlerin geri dönüş oranının %70-%80 aralığında olması gerektiğini belirtmiştir. Çalışmada kullanılan anketten alınan geri dönüş oranı %78'dir.

3.3 Verilerin Toplama Araçları ve Teknikleri

Veri toplama araçları kısmının içeriğinde bu araştırma için Kılıçoğlu (2007) tarafından geliştirilen ölçme aracının geliştirilme sürecine, güvenirlik ve geçerlik analizi sonuçlarına ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler programının değerlendirilmesi için öğretmenlere anket uygulaması yapılmıştır. Araştırmada Gökçe Kılıçoğlu'na ait "4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi" konulu yüksek lisans tez çalışmasında kullanılan anket soruları uzman görüşleri doğrultusunda yeniden incelenerek kullanılmıştır.

Ankete katılan öğretmenlere, kişisel bilgilerini belirlemeyi amaçlayan 2 soru ve araştırmanın alt problemlerine yönelik 40 soru olmak üzere toplamda 42 sorudan oluşan 5'li likert tipi bir anket uygulanmıştır. Anketin kazanımlarla ilgili olan bölümünde 10 soru, içerik bölümünde 10 soru, öğretme-öğrenme süreci bölümünde 15 soru, değerlendirme bölümünde 5 soru olmak üzere programa yönelik 40 soru bulunmaktadır.

Anketin birinci bölümünde öğretmenlerin cinsiyet ve mesleki kıdem yıllarını belirlemeye yönelik iki soru sorulmuştur. Anketin ikinci bölümünde bulunan programa ilişkin önermelerin öğretmenler tarafından "*Kesinlikle Katılıyorum*", "*Katılıyorum*", "*Kısmen Katılıyorum*", "*Katılmıyorum*" ve "*Kesinlikle Katılmıyorum*" seçeneklerinden birini kullanarak değerlendirilmesi istenilmiştir.

3.3.1 Veri Toplama Aracında Güvenirlik ve Geçerlik

Öğretim programı değerlendirme ölçeğindeki 40 maddenin güvenirliğini hesaplamak için iç tutarlılık katsayısı olan "Cronbach Alpha" hesaplanmıştır. Ölçeğin

genel güvenilirliği $\alpha=0.964$ olarak çok yüksek bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliliğinin ortaya koymak için açıklayıcı (açımlayıcı) faktör analizi yöntemi uygulanmıştır. Yapılan Barlett testi sonucunda ($p=0.000<0.05$) faktör analizine alınan değişkenler arasında ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan test sonucunda ($KMO=0.870>0,60$) örnek büyüklüğünün faktör analizi uygulanması için yeterli olduğu tespit edilmiştir. Faktör analizi uygulamasında varimax yöntemi seçilerek faktörler arasındaki ilişkinin yapısının aynı kalması sağlanmıştır. Faktör analizi sonucunda değişkenler toplam açıklanan varyansı %72.155 olan 8 faktör altında toplanmıştır. Güvenirliğine ilişkin bulunan alpha ve açıklanan varyans değerine göre öğretim programı değerlendirme ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir araç olduğu anlaşılmıştır. Ölçeğe ait oluşan faktör yapısı aşağıda görülmektedir (Çizelge 8).

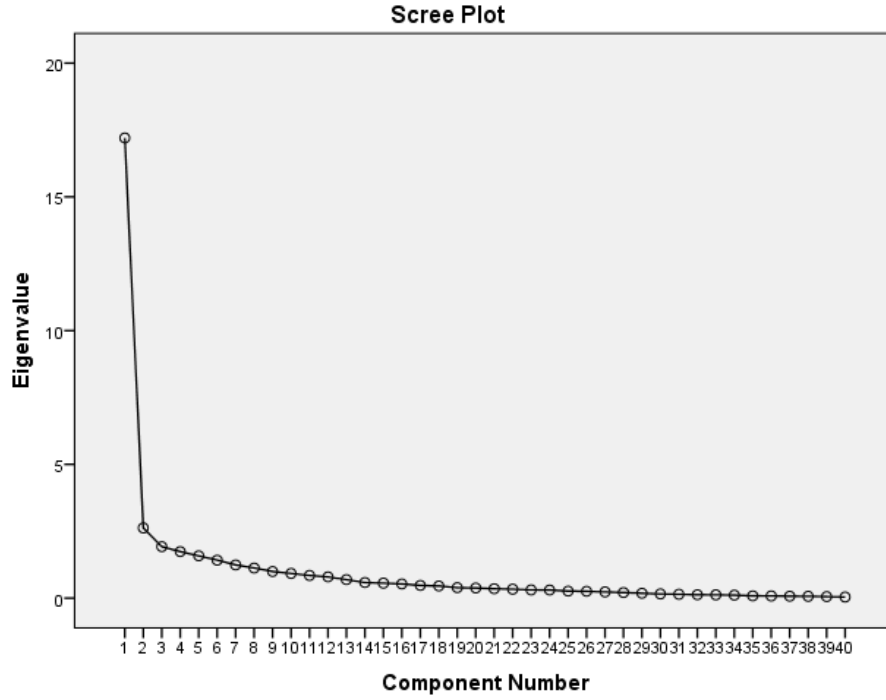
Çizelge 8. Öğretim Programı Değerlendirme Ölçeği Faktör Yapısı.

Boyut	Madde	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans	Cronbach's Alpha
F1 (Özdeğer=17.202)	Ö37	0,765	12,296	0,916
	Ö38	0,692		
	Ö39	0,638		
	Ö35	0,617		
	Ö40	0,601		
	Ö34	0,573		
	Ö33	0,514		
	Ö24	0,454		
F2 (Özdeğer=2.626)	Ö14	0,749	10,361	0,850
	Ö10	0,673		
	Ö26	0,631		
	Ö36	0,587		
	Ö13	0,480		
	Ö29	0,435		
F3 (Özdeğer=1.925)	Ö11	0,743	9,780	0,891
	Ö19	0,595		

	Ö18	0,582		
	Ö16	0,573		
	Ö30	0,496		
	Ö15	0,452		
	Ö27	0,442		
F4 (Özdeğer=1.740)	Ö32	0,714	9,046	0,828
	Ö5	0,680		
	Ö31	0,542		
	Ö6	0,503		
	Ö4	0,461		
F5 (Özdeğer=1.581)	Ö3	0,794	9,030	0,802
	Ö2	0,677		
	Ö1	0,642		
	Ö7	0,473		
F6 (Özdeğer=1.421)	Ö20	0,847	8,901	0,838
	Ö25	0,828		
	Ö28	0,553		
	Ö21	0,493		
F7 (Özdeğer=1.240)	Ö8	0,790	7,065	0,790
	Ö12	0,785		
	Ö17	0,528		
	Ö9	0,476		
F8 (Özdeğer=1.127)	Ö23	0,698	5,676	0,670
	Ö22	0,521		
Toplam Varyans %72.155				

Öğretim programı değerlendirme ölçeğinin saçılım grafiği aşağıda verilmiştir (Şekil 6). Saçılım grafiği incelendiğinde ölçeğin birinci faktörden sonra düzelmesi ölçeğin tek faktörlü bir yapıda olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda oluşan

faktörlerin isimlendirilememesi ölçeğin genel puan alınarak kullanılmasının uygun olduğunu göstermektedir.

Şekil 6. Saçılım Grafiği.

Araştırmada ölçek tek faktörlü olarak genel puanı hesaplanarak kullanılmıştır. Ölçek maddelerine verilen yanıtlar toplandıktan sonra madde sayısına bölünerek (aritmetik ortalama) faktör puanları elde edilmiştir.

3.4 Verileri Toplama Süreci

Araştırma verilerinin toplanmasını için hazırlanan ölçeğin uygulaması için, Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvurularak (Ek:1) gerekli iznin alınmasının ardından Balıkesir ilinin Altıeylül, Karesi, Dursunbey, Bandırma ve İvrindi ilçelerindeki ortaokullarda görev yapan 186 öğretmene anket uygulanmıştır. Ancak geri dönen anket sayısı 146'dır.

3.5 Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. İki bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında t-testi, ikiden fazla bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında tek yönlü (One way) Anova testi kullanılmıştır. Anova testi sonrasında farklılıkları belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analizi olarak Scheffe testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında, %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

4 BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırma probleminin çözümü için araştırmaya katılan öğretmenlerin ölçekler yoluyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak açıklama ve yorumlar yapılmıştır.

4.1 Katılımcıların Kişisel Özellikleri

Araştırmaya katılan öğretmenlerin ankette yer alan kişisel özellikleri ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar aşağıda tablolaştırılarak yorumlanmıştır (Çizelge 9).

Çizelge 9. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Tanımlayıcı Özellikleri.

Tablolar	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	76	52,1
	Erkek	70	47,9
	Toplam	146	100,0
Mesleki Kıdem	10 Yıl ve Altı	22	15,1
	11-15 Yıl	48	32,9
	16-20 Yıl	38	26,0
	21 Yıl ve üstü	38	26,0
	Toplam	146	100,0

Tablo incelendiğinde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 76'sını (%52,1) kadın, 70'ini (%47,9) erkek öğretmenler oluşturmaktadır

Öğretmenlerin 22'si (%15,1) 10 yıl ve altı, 48'i (%32,9) 11-15 yıl, 38'i (%26,0) 16-20 yıl, 38'i (%26,0) 21 yıl ve üstü mesleki kıdeme sahip olduğu görülmektedir.

4.2 Öğretmenlerin Öğretim Programına Yönelik Tutum Düzeyi

Bu bölümde, anket sorularına verilen cevaplar doğrultusunda ortaya çıkan sonuçlar incelenmiştir.

Çizelge 10. Öğretmenlerin Öğretim Programına Yönelik Tutum Düzeyi.

	N	Ort	Ss	Min.	Max.
Öğretim Programına Yönelik Tutum	146	3,426	0,567	1,880	4,750

Araştırmaya katılan öğretmenlerin “öğretim programına yönelik tutum düzeyi” yüksek ($3,426 \pm 0,567$) olarak saptanmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin öğretim programına yönelik tutumlara ilişkin ifadelerine verdiği cevapların dağılımları Çizelge 11’de görülmektedir.

Çizelge 11. Öğretmenlerin Öğretim Programına Yönelik Tutum İle İlgili İfadelerine Verdiği Cevapların Dağılımları.

		Hiç Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum		Ort	Ss
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
1	Program kazanımları toplumun ihtiyaçlarından hareket edilerek düzenlenmiştir.	8	5,5	10	6,8	70	47,9	42	28,8	16	11,0	3,330	0,955
2	Program içeriği ile kazanımlar arasında bir tutarlılık vardır.	6	4,1	12	8,2	50	34,2	72	49,3	6	4,1	3,410	0,860
3	Sosyal Bilgiler derslerinde anlatım öğretim ilkelerinden hareketle işlenmektedir.	0	0,0	10	6,8	34	23,3	86	58,9	16	11,0	3,740	0,743
4	Program kazanımları öğrencilerin gelişim özelliklerine uygundur.	4	2,7	26	17,8	60	41,1	50	34,2	6	4,1	3,190	0,873
5	Program içeriğinde yer alan bilgiler öğrenci seviyesini yansıtmaktadır.	8	5,5	30	20,5	54	37,0	44	30,1	10	6,8	3,120	0,996

6	Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin dikkati konuya ve kazandırılacak davranışlara çekilmektedir.	4	2,7	12	8,2	50	34,2	66	45,2	14	9,6	3,510	0,881
7	Program kazanımları konu alanının özellikleri ile paralellik taşımaktadır.	2	1,4	10	6,8	58	39,7	64	43,8	12	8,2	3,510	0,799
8	Program değerlendirmesinde alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımlarına ağırlık verilmektedir.	0	0,0	18	12,3	52	35,6	62	42,5	14	9,6	3,490	0,832
9	Sosyal Bilgiler dersi öğrencileri dersin kazanımlarından haberdar edilmektedir.	0	0,0	8	5,5	44	30,1	78	53,4	16	11,0	3,700	0,737
10	Program içeriği açık bir şekilde anlaşılmalıdır.	10	6,8	16	11,0	62	42,5	50	34,2	8	5,5	3,210	0,954
11	Sosyal Bilgiler derslerinde öğretime başlamak için gerekli önkoşul davranışlar belirlenmektedir.	6	4,1	12	8,2	54	37,0	64	43,8	10	6,8	3,410	0,892
12	Program kazanımları öğretmenler tarafından açık ve anlaşılabilir niteliktedir.	0	0,0	14	9,6	32	21,9	88	60,3	12	8,2	3,670	0,762
13	Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin önceden sahip oldukları davranışlarla, yeni derste kazanacakları davranışlar ilişkilendirilmektedir.	2	1,4	18	12,3	46	31,5	64	43,8	16	11,0	3,510	0,896
14	Program içeriğindeki bilgilere bakıldığında, bu bilgilerin güncel ve geçerli olduğu görülmektedir.	2	1,4	12	8,2	66	45,2	48	32,9	18	12,3	3,470	0,864
15	Sosyal Bilgiler dersi bilgiyi aktarmaktan çok öğrencilere bilgiye ulaşmaları konusunda yol göstermektedir.	6	4,1	18	12,3	54	37,0	60	41,1	8	5,5	3,320	0,908
16	Program değerlendirmesi öğretim içeriği, öğretim amaçları, öğretim materyalleri, öğretim yöntem ve teknikleri, öğretim ortamları, öğrenci performanslarını kapsamaktadır.	4	2,7	16	11,0	48	32,9	70	47,9	8	5,5	3,420	0,862

17	Program kazanımları öğrenme alanlarını genel anlamda yansıtmaktadır.	0	0,0	4	2,7	58	39,7	72	49,3	12	8,2	3,630	0,675
18	Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin konuyu kavrayabilmeleri için içerik açık, anlaşılabilir bir şekilde ifade edilmektedir.	12	8,2	16	11,0	62	42,5	42	28,8	14	9,6	3,210	1,037
19	Program içeriği öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak düzenlenmiştir.	4	2,7	30	20,5	58	39,7	42	28,8	12	8,2	3,190	0,949
20	Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenciler soru sormaya ve cevap vermeye isteklendirilip, cesaretlendirmektedir.	4	2,7	8	5,5	36	24,7	62	42,5	36	24,7	3,810	0,964
21	Program kazanımları öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde cevap vermektedir.	4	2,7	20	13,7	70	47,9	42	28,8	10	6,8	3,230	0,871
22	Sosyal Bilgiler dersi öğrenciler etkileşim içinde birbirlerinden öğrenmelerine imkân sağlamaktadır.	6	4,1	14	9,6	46	31,5	64	43,8	16	11,0	3,480	0,956
23	Program içeriğini oluşturan alt disiplinler birbirleri ile ilişkili olarak yansıtılmıştır.	2	1,4	10	6,8	66	45,2	64	43,8	4	2,7	3,400	0,719
24	Program değerlendirmelerinde objektif araçlar kullanılmaktadır.	2	1,4	4	2,7	54	37,0	80	54,8	6	4,1	3,580	0,683
25	Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerin görüşlerini açık, özgür bir şekilde ifade etmelerine fırsat verecek demokratik ortamları sağlamaktadır.	6	4,1	2	1,4	30	20,5	58	39,7	50	34,2	3,990	0,990
26	Program kazanımları kendi aralarında birbirleriyle tutarlıdır.	0	0,0	12	8,2	48	32,9	76	52,1	10	6,8	3,580	0,741
27	Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin yansıtıcı düşünmesini, yaratıcı olmasını, bireysel ve grup problemlerini çözmesini gerektirecek etkinliklere yönelik uygulamalar yapılmaktadır.	4	2,7	12	8,2	56	38,4	64	43,8	10	6,8	3,440	0,847

28	Programın içeriği dikkate alındığında günlük yaşamla ilişkilendirilebileceği görülmektedir.	2	1,4	12	8,2	52	35,6	58	39,7	22	15,1	3,590	0,892
29	Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenciler tartışma bitiminde ana temaları da belirleyerek, ortaya çıkan düşünceler konusunda genel özetler yapmaktadır.	2	1,4	16	11,0	56	38,4	62	42,5	10	6,8	3,420	0,829
30	Program kazanımları öğrencilerin hazırbuluşluk düzeylerine uygun olarak tasarlanmıştır.	4	2,7	22	15,1	68	46,6	42	28,8	10	6,8	3,220	0,883
31	Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin bireysel farklılıklarına dikkat edilmektedir.	8	5,5	18	12,3	62	42,5	42	28,8	16	11,0	3,270	1,000
32	Program değerlendirmelerinde programla ilgili tüm kişilerden (öğretmen, öğrenci, yöneticiler, veliler vb.) bilgi alınmaktadır.	14	9,6	42	28,8	38	26,0	42	28,8	10	6,8	2,950	1,113
33	Program içeriğindeki konu alanları önceki öğrenmelerle ilişki kurulabilecek niteliktedir.	2	1,4	10	6,8	70	47,9	52	35,6	12	8,2	3,420	0,795
34	Sosyal Bilgiler derslerinde iletişim bütün öğeleriyle uygulanmaktadır.	2	1,4	12	8,2	63	43,2	49	33,6	20	13,7	3,500	0,881
35	Program kazanımları okullarımızda gerçekleştirilebilecek niteliktedir.	4	2,7	14	9,6	62	42,5	60	41,1	6	4,1	3,340	0,817
36	Program içeriğinde yer alan bilgilerin sunuluş sırası öğretim ilkelerine uygun bir şekilde düzenlenmiştir.	8	5,5	30	20,5	32	21,9	62	42,5	14	9,6	3,300	1,072
37	Sosyal Bilgiler derslerinde kazanımlar öğretim ortamlarında gerçekleştirilmektedir.	0	0,0	14	9,6	66	45,2	52	35,6	14	9,6	3,450	0,797
38	Program kazanımları toplumun genel beklentilerini yansıtmaktadır.	8	5,5	16	11,0	80	54,8	34	23,3	8	5,5	3,120	0,878

39	Program uygulanabilir bir niteliktedir.	2	1,4	18	12,3	64	43,8	50	34,2	12	8,2	3,360	0,853
40	Program değerlendirmesi programın başladığı andan itibaren, bitiminden belli bir süre sonraya kadar devam etmektedir.	2	1,4	10	6,8	48	32,9	76	52,1	10	6,8	3,560	0,779

Araştırmaya katılan öğretmenlerin öğretim programına yönelik tutumlara ilişkin ifadelere verdiği cevaplar incelendiğinde;

“Program kazanımları toplumun ihtiyaçlarından hareket edilerek düzenlenmiştir.” ifadesine öğretmenlerin, %5,5'i (n=8) hiç katılmıyorum, %6,8'i (n=10) katılmıyorum, %11,0'ı (n=16) tamamen katılıyorum, %28,8'i (n=42) katılıyorum; %47,9'u ise (n=70) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 1). Kazanımlar oluşturulurken toplumun ihtiyaç, kültür ve değerlerini yansıtmaya önem verilmelidir. Öğretmenlerin “program kazanımları toplumun ihtiyaçlarından hareket edilerek düzenlenmiştir.” ifadesine orta düzeyde ($3,330 \pm 0,955$) katıldıkları saptanmıştır.

“Program içeriği ile kazanımlar arasında bir tutarlılık vardır.” ifadesine öğretmenlerin, %4,1'i (n=6) hiç katılmıyorum, %8,2'si (n=12) katılmıyorum, %4,1'i (n=6) tamamen katılıyorum, %49,3'ü (n=72) katılıyorum; %34,2'si ise (n=50) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 2). Programın içeriği programda yer alan kazanımlarla ilişkili olmalıdır. Ankete cevap veren öğretmenlerimizin de “program içeriği ile kazanımlar arasında bir tutarlılık vardır.” ifadesine yüksek düzeyde ($3,410 \pm 0,860$) katıldıkları görülmüştür.

“Sosyal Bilgiler derslerinde anlatım öğretim ilkelerinden hareketle işlenmektedir.” ifadesine öğretmenlerin, %6,8'i (n=10) katılmıyorum, %11,0'ı (n=16) tamamen katılıyorum, %58,9'u (n=86) katılıyorum, %23,3'ü ise (n=34) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 3). Öğretimin başarısı büyük ölçüde öğretim ilkelerinin benimsenip uygulanmasına bağlıdır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin de anlatımın öğretim ilkelerine göre işlendiği ifadesine yüksek düzeyde ($3,740 \pm 0,743$) katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

“Program kazanımları öğrencilerin gelişim özelliklerine uygundur.” ifadesine öğretmenlerin, %2,7'si (n=4) hiç katılmıyorum, %17,8'i (n=26) katılmıyorum, %4,1'i

(n=6) tamamen katılıyorum, %34,2'si (n=50) katılıyorum, %41,1'i ise (n=60) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 4). Bir programda kazanımlar belirlenirken öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve fiziksel gelişimleri dikkate alınmalıdır. Anketin sonucuna baktığımızda öğretmenlerin “program kazanımları öğrencilerin gelişim özelliklerine uygundur.” ifadesine orta düzeyde ($3,190 \pm 0,873$) katıldıkları görülmektedir.

“*Program içeriğinde yer alan bilgiler öğrenci seviyesini yansıtmaktadır.*” ifadesine öğretmenlerin, %5,5'i (n=8) hiç katılmıyorum, %20,5'i (n=30) katılmıyorum, %6,8'i (n=10) tamamen katılıyorum, %30,1'i (n=44) katılıyorum, %37,0'ı ise (n=54) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 5). Bir programın içeriği düzenlenirken ve seçilirken öğrenci grubunun özellikleri dikkate alınmalıdır (Yaşar, 2012). Öğretmenlerin “program içeriğinde yer alan bilgiler öğrenci seviyesini yansıtmaktadır.” ifadesine orta düzeyde ($3,120 \pm 0,996$) katıldıkları anlaşılmıştır.

“*Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin dikkati konuya ve kazandırılacak davranışlara çekilmektedir.*” ifadesine öğretmenlerin, %2,7'si (n=4) hiç katılmıyorum, %8,2'si (n=12) katılmıyorum, %9,6'sı (n=14) tamamen katılıyorum, %45,2'si (n=66) katılıyorum; %34,2'si ise (n=50) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 6). Öğrenmede dikkatin önemi büyüktür. Öğrencinin dikkatinin gerekli uyarıcılara yönlendirilmesi gerekir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin de “Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin dikkati konuya ve kazandırılacak davranışlara çekilmektedir.” ifadesine yüksek düzeyde ($3,510 \pm 0,881$) katılarak bu özelliğin yerine getirildiğini belirtmişlerdir.

“*Program kazanımları konu alanının özellikleri ile paralellik taşımaktadır.*” ifadesine öğretmenlerin, %1,4'ü (n=2) hiç katılmıyorum, %6,8'i (n=10) katılmıyorum, %8,2'si (n=12) tamamen katılıyorum, %43,8'i (n=64) katılıyorum, %39,7'si ise (n=58) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 7). Programın kazanımları ait oldukları konu alanının özellikleri ile uyuşmalıdır. Araştırma sonuçlarından hareketle programın bu özelliği önemli ölçüde karşıladığı söylenebilir. Öğretmenlerin “program kazanımları konu alanının özellikleri ile paralellik taşımaktadır.” ifadesine yüksek düzeyde ($3,510 \pm 0,799$) katıldıkları saptanmıştır.

“Program değerlendirmesinde alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımlarına ağırlık verilmektedir.” ifadesine öğretmenlerin, %12,3'ü (n=18) katılmıyorum, %9,6'sı (n=14) tamamen katılıyorum, %42,5'i (n=62) katılıyorum; %35,6'sı ise (n=52) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 8). Son yıllarda eğitimde klasik yazılı sınavların yanında alternatif değerlendirmelere de yer verilmektedir. Anket sonuçlarına bakıldığında öğretmenlerin Sosyal Bilgiler programının değerlendirmesinde alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımlarının kullanıldığı ifadesine yüksek düzeyde (3,490 ± 0,832) katıldıkları görülmüştür.

“Sosyal Bilgiler dersi öğrencileri dersin kazanımlarından haberdar edilmektedir.” ifadesine öğretmenlerin, %5,5'i (n=8) katılmıyorum, %11,0'ı (n=16) tamamen katılıyorum, %53,4'ü (n=78) katılıyorum, %30,1'i ise (n=44) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 9). Hedeften haberdar etme basamağında öğrencilerin dersin sonunda ne öğreneceği nereye varacağı bildirilir. Öğrencilerin derse yönelik farkındalıklarının artırılmasında önemli bir yere sahiptir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri de *“Sosyal Bilgiler dersi öğrencileri dersin kazanımlarından haberdar edilmektedir.”* ifadesine yüksek düzeyde (3,700 ± 0,737) katıldıkları anlaşılmıştır.

“Program içeriği açık bir şekilde anlaşılmalıdır.” ifadesine öğretmenlerin, %6,8'i (n=10) hiç katılmıyorum, %11,0'ı (n=16) katılmıyorum, %5,5'i (n=8) tamamen katılıyorum, %34,2'si (n=50) katılıyorum; %42,5'i ise (n=62) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 10). Programın başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için öğretmenler tarafından kolayca anlaşılabilir olması gerekir. Anket sonuçlarına baktığımızda öğretmenlerin *“program içeriği açık bir şekilde anlaşılmalıdır.”* ifadesine orta düzeyde (3,210 ± 0,954) katıldıkları tespit edilmiştir.

“Sosyal Bilgiler derslerinde öğretime başlamak için gerekli önkoşul davranışlar belirlenmektedir.” ifadesine öğretmenlerin, %4,1'i (n=6) hiç katılmıyorum, %8,2'si (n=12) katılmıyorum, %6,8'i (n=10) tamamen katılıyorum, %43,8'i (n=64) katılıyorum; %37,0'ı ise (n=54) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 11). Öğretmenlerin programda öğrenmeyi kolaylaştıran ön koşul davranışlara yer verildiği ifadesine yüksek düzeyde (3,410 ± 0,892) katıldıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

“Program kazanımları öğretmenler tarafından açık ve anlaşılabilir niteliktedir.” ifadesine öğretmenlerin, %9,6'sı (n=14) katılmıyorum, %8,2'si (n=12) tamamen katılıyorum, %60,3'ü (n=88) katılıyorum; %21,9'u ise (n=32) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 12). Bir programın açık ve anlaşılır olması programın uygulayıcısı olan öğretmenler için büyük önem taşır. Araştırma sonucuna bakıldığında öğretmenlerin “program kazanımları öğretmenler tarafından açık ve anlaşılabilir niteliktedir.” ifadesine yüksek bir düzeyde ($3,670 \pm 0,762$) katıldıkları belirlenmiştir. Ulaşılan sonuca göre programın bu özelliği taşıdığı anlaşılmaktadır.

“Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin önceden sahip oldukları davranışlarla, yeni derste kazanacakları davranışlar ilişkilendirilmektedir.” ifadesine öğretmenlerin, %1,4'ü (n=2) hiç katılmıyorum, %12,3'ü (n=18) katılmıyorum, %11,0'ı (n=16) tamamen katılıyorum, %43,8'i (n=64) katılıyorum; %31,5'i ise (n=46) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 13). Öğrencilerin önceki bilgi ve deneyimlerinin kazandırılacak yeni davranışlarla ilişkilendirilmesi öğrenmeyi daha anlamlı ve kolay kılar. Araştırmaya katılan öğretmenler de “Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin önceden sahip oldukları davranışlarla, yeni derste kazanacakları davranışlar ilişkilendirilmektedir.” ifadesine yüksek düzeyde ($3,510 \pm 0,896$) katıldıkları sonucuna ulaşmıştır.

“Program içeriğindeki bilgilere bakıldığında, bu bilgilerin güncel ve geçerli olduğu görülmektedir.” ifadesine öğretmenlerin, %1,4'ü (n=2) hiç katılmıyorum, %8,2'si (n=12) katılmıyorum, %12,3'ü (n=18) tamamen katılıyorum, %32,9'u (n=48) katılıyorum; %45,2'si ise (n=66) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 14). Bir programın içeriğinde yer alan bilgiler yeri geldikçe güncellenmeli, değişen ve gelişen bilgileri yansıtmalıdır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin de programda bu özelliğin kullanıldığını belirten ifadeye yüksek düzeyde ($3,470 \pm 0,864$) katılım gösterdikleri anlaşılmıştır.

“Sosyal Bilgiler dersi bilgiyi aktarmaktan çok öğrencilere bilgiye ulaşmaları konusunda yol göstermektedir.” ifadesine öğretmenlerin, %4,1'i (n=6) hiç katılmıyorum, %12,3'ü (n=18) katılmıyorum, %5,5'i (n=8) tamamen katılıyorum, %41,1'i (n=60) katılıyorum; %37,0'ı ise (n=54) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 15). Yapılandırmacı yaklaşımda öğrenciye bilgi aktarmak yerine onların bilgiye ulaşmaları teşvik edilir. Ankete katılan öğretmenlerimizin “Sosyal Bilgiler

dersi bilgiyi aktarmaktan çok öğrencilere bilgiye ulaşmaları konusunda yol göstermektedir.” ifadesine orta düzeyde ($3,320 \pm 0,908$) katıldıkları belirlenmiştir.

“*Program değerlendirmesi öğretim içeriği, öğretim amaçları, öğretim materyalleri, öğretim yöntem ve teknikleri, öğretim ortamları, öğrenci performanslarını kapsamaktadır.*” ifadesine öğretmenlerin, %2,7'si (n=4) hiç katılmıyorum, %11,0'ı (n=16) katılmıyorum, %5,5'i (n=8) tamamen katılıyorum, %47,9'u (n=70) katılıyorum; %32,9'u ise (n=48) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 16). Programın değerlendirilmesinde, programın tüm öğelerinin değerlendirmeye katılması gerekir. Amaç, içerik, materyaller, yöntem ve teknikler, öğretim ortamı ve öğrenci performansı da program değerlendirmesinin içerisinde yer alması gereken önemli unsurlardandır. Öğretmenlerin program değerlendirmesinde tüm bu öğelerin hepsinin yer aldığına dair görüşe yüksek düzeyde ($3,420 \pm 0,862$) katıldıkları saptanmıştır.

“*Program kazanımları öğrenme alanlarını genel anlamda yansıtmaktadır.*” ifadesine öğretmenlerin, %2,7'si (n=4) katılmıyorum, %8,2'si (n=12) tamamen katılıyorum, %49,3'ü (n=72) katılıyorum, %39,7'si ise (n=58) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 17). Bir programda kazanımlar öğrenme alanlarına uygun olarak yazılmalıdır. Öğretmenlerin programın bu özelliği taşıdığı görüşüne yüksek düzeyde ($3,630 \pm 0,675$) katıldıkları tespit edilmiştir.

“*Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin konuyu kavrayabilmeleri için içerik açık, anlaşılabilir bir şekilde ifade edilmektedir.*” ifadesine öğretmenlerin, %8,2'si (n=12) hiç katılmıyorum, %11,0'ı (n=16) katılmıyorum, %9,6'sı (n=14) tamamen katılıyorum, %28,8'i (n=42) katılıyorum; %42,5'i ise (n=62) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 18). Öğretmenlerin “Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin konuyu kavrayabilmeleri için içerik açık, anlaşılabilir bir şekilde ifade edilmektedir.” ifadesine orta düzeyde ($3,210 \pm 1,037$) katıldıkları sonucuna varılmıştır.

“*Program içeriği öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak düzenlenmiştir.*” ifadesine öğretmenlerin, %2,7'si (n=4) hiç katılmıyorum, %20,5'i (n=30) katılmıyorum, %8,2'si (n=12) tamamen katılıyorum, %28,8'i (n=42) katılıyorum, %39,7'si ise (n=58) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 19). İçerik öğrencinin zihinsel ve bedensel gelişimi ile olgunluk ve hazırbulunuşluk düzeyi

göz alınarak hazırlanmalıdır. Öğretmenler programın bu özelliği orta düzeyde ($3,190 \pm 0,949$) yansıttığını belirtmişlerdir.

“*Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenciler soru sormaya ve cevap vermeye isteklendirilip, cesaretlendirmektedir.*” ifadesine öğretmenlerin, %2,7'si (n=4) hiç katılmıyorum, %5,5'i (n=8) katılmıyorum, %24,7'si (n=36) tamamen katılıyorum, %42,5'i (n=62) katılıyorum, %24,7'si ise (n=36) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 20). Derste öğrencilerin ilgileri doğrultusunda öğrenmeyi kolaylaştıracak sorulara yer verilmelidir. Araştırma sonucuna bakıldığında öğrencilerin soru sormaya ve cevap vermeye isteklendirilip, cesaretlendirildikleri söylenebilir. ($3,810 \pm 0,964$)

“*Program kazanımları öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde cevap vermektedir.*” ifadesine öğretmenlerin, %2,7'si (n=4) hiç katılmıyorum, %13,7'si (n=20) katılmıyorum, %6,8'i (n=10) tamamen katılıyorum, %28,8'i (n=42) katılıyorum, %47,9'u ise (n=70) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 21). Kazanımlar oluşturulurken öğrencilerin; ilgi, ihtiyaç ve beklentilerine dikkat edilmelidir. Öğretmenlerin “program kazanımları öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde cevap vermektedir.” ifadesine orta düzeyde ($3,230 \pm 0,871$) katıldıkları saptanmıştır.

“*Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerin etkileşim içinde birbirlerinden öğrenmelerine imkân sağlamaktadır.*” ifadesine öğretmenlerin, %4,1'i (n=6) hiç katılmıyorum, %9,6'sı (n=14) katılmıyorum, %11,0'ı (n=16) tamamen katılıyorum, %43,8'i (n=64) katılıyorum; %31,5'i ise (n=46) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 22). Vygotsky'e göre en iyi öğrenme, yarışmacı bir ortamdan ziyade etkileşim ve işbirliğinin olduğu ortamlarda gerçekleşir (Rochelle ve Teasley, 1994; akt: Acun, 2004). Araştırmaya katılan öğretmenlerin de Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin etkileşim içinde birbirlerinden öğrenmelerine imkân tanındığı düşüncesine yüksek düzeyde ($3,480 \pm 0,956$) katıldıkları anlaşılmıştır.

“*Program içeriğini oluşturan alt disiplinler birbirleri ile ilişkili olarak yansıtılmıştır.*” ifadesine öğretmenlerin, %1,4'ü (n=2) hiç katılmıyorum, %6,8'i (n=10) katılmıyorum, %2,7'si (n=4) tamamen katılıyorum, %43,8'i (n=64) katılıyorum, %45,2'si ise (n=66) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 23). Öğretmenlerin

“program içeriğini oluşturan alt disiplinler birbirleri ile ilişkili olarak yansıtılmıştır.” ifadesine yüksek düzeyde ($3,400 \pm 0,719$) katıldıkları belirlenmiştir.

“*Program değerlendirmelerinde objektif araçlar kullanılmaktadır.*” ifadesine öğretmenlerin, %1,4'ü ($n=2$) hiç katılmıyorum, %2,7'si ($n=4$) katılmıyorum, %4,1'i ($n=6$) tamamen katılıyorum, %54,8'i ($n=80$) katılıyorum; %37,0'ı ise ($n=54$) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 24). Programın etkili bir şekilde değerlendirilebilmesi için objektif araçların kullanılması gerekir. Araştırma sonucu elde edilen verilere bakıldığında öğretmenlerin “program değerlendirmelerinde objektif araçlar kullanılmaktadır.” ifadesine yüksek düzeyde ($3,580 \pm 0,683$) katıldıkları görülmüştür.

“*Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerin görüşlerini açık, özgür bir şekilde ifade etmelerine fırsat verecek demokratik ortamları sağlamaktadır.*” ifadesine öğretmenlerin, %4,1'i ($n=6$) hiç katılmıyorum, %1,4'ü ($n=2$) katılmıyorum, %34,2'si ($n=50$) tamamen katılıyorum, %39,7'si ($n=58$) katılıyorum; %20,5'i ise ($n=30$) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 25). Öğrencilerin duygu ve düşüncelerini rahatça söyleyebilmeleri için onlara uygun ortamlar sağlanmalıdır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin de Sosyal Bilgiler dersinde bu ortamın sağlanabildiği düşüncesine yüksek düzeyde ($3,990 \pm 0,990$) katıldıkları saptanmıştır.

“*Program kazanımları kendi aralarında birbirleriyle tutarlıdır.*” ifadesine öğretmenlerin, %8,2'si ($n=12$) katılmıyorum, %6,8'i ($n=10$) tamamen katılıyorum, %52,1'i ($n=76$) katılıyorum, %32,9'u ise ($n=48$) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 26). Öğretmenlerin “program kazanımları kendi aralarında birbirleriyle tutarlıdır.” ifadesine yüksek düzeyde ($3,580 \pm 0,741$) katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

“*Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin yansıtıcı düşünmesini, yaratıcı olmasını, bireysel ve grup problemlerini çözmelerini gerektirecek etkinliklere yönelik uygulamalar yapılmaktadır.*” ifadesine öğretmenlerin, %2,7'si ($n=4$) hiç katılmıyorum, %8,2'si ($n=12$) katılmıyorum, %6,8'i ($n=10$) tamamen katılıyorum, %43,8'i ($n=64$) katılıyorum, %38,4'ü ise ($n=56$) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 27). Öğretmenlerin “Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin yansıtıcı düşünmesini, yaratıcı olmasını, bireysel ve grup problemlerini çözmelerini gerektirecek

etkinliklere yönelik uygulamalar yapılmaktadır.” ifadesine yüksek düzeyde ($3,440 \pm 0,847$) katıldıkları belirlenmiştir.

“*Programın içeriği dikkate alındığında günlük yaşamla ilişkilendirilebileceği görülmektedir.*” ifadesine öğretmenlerin, %1,4'ü (n=2) hiç katılmıyorum, %8,2'si (n=12) katılmıyorum, %15,1'i (n=22) tamamen katılıyorum, %39,7'si (n=58) katılıyorum, %35,6'sı ise (n=52) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 28). İçeriğin günlük yaşamla ilişkilendirilebilir olması öğrencilerin bilgiyi daha kolay bir şekilde anlamalarına yardımcı olur ve öğrenmede kalıcılığı artırır. Ankete katılan öğretmenler de programın içeriğinin günlük yaşamla ilişkilendirilebilecek bir şekilde hazırlandığına ilişkin maddeye yüksek düzeyde ($3,590 \pm 0,892$) katılmışlardır.

“*Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenciler tartışma bitiminde ana temaları da belirleyerek, ortaya çıkan düşünceler konusunda genel özetler yapmaktadır.*” ifadesine öğretmenlerin, %1,4'ü (n=2) hiç katılmıyorum, %11,0'ı (n=16) katılmıyorum, %6,8'i (n=10) tamamen katılıyorum, %42,5'i (n=62) katılıyorum; %38,4'ü ise (n=56) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 29). Tartışma yönteminde ortaya çıkan sonuçlar kısaca özetlenmelidir (Demirel, 2000). Araştırmaya katılan öğretmenler de derste kullanılan tartışma yöntemindeki bu hususa dikkat edildiğini ifade etmişlerdir ($3,420 \pm 0,829$).

“*Program kazanımları öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine uygun olarak tasarlanmıştır.*” ifadesine öğretmenlerin, %2,7'si (n=4) hiç katılmıyorum, %15,1'i (n=22) katılmıyorum, %6,8'i (n=10) tamamen katılıyorum, %28,8'i (n=42) katılıyorum, %46,6'sı ise (n=68) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 30). Kazanımlar öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyine uygun olarak hazırlanmalıdır. Hazırbulunuşluk seviyesinin öğrenci için uygun olmaması öğrencinin yeni bilgiyi yapılandırmasında zorluk çekmesine neden olur (Kubat, 2015). Ankete katılan öğretmenlerin “program kazanımları öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine uygun olarak tasarlanmıştır.” ifadesine orta düzeyde ($3,220 \pm 0,883$) katıldıkları belirlenmiştir. Bu da dikkat çekici bir durumdur.

“*Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin bireysel farklılıklarına dikkat edilmektedir.*” ifadesine öğretmenlerin, %5,5'i (n=8) hiç katılmıyorum, %12,3'ü (n=18) katılmıyorum, %11,0'ı (n=16) tamamen katılıyorum, %28,8'i (n=42)

katılıyorum, %42,5'i ise (n=62) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 31). Öğrenme ve öğretme ortamında öğrenciler zihinsel, bedensel gelişim ile hazırbulunuşluk düzeyleri bakımından birbirinden farklılık gösterirler. Bu nedenle program düzenlenirken bu gibi bireysel farklılıklara dikkat edilmelidir. Araştırma sonucundaki bulgulara bakıldığında öğretmenlerin “Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin bireysel farklılıklarına dikkat edilmektedir.” ifadesine orta düzeyde (3,270 ± 1,000) katıldıkları saptanmıştır.

“Program değerlendirmelerinde programla ilgili tüm kişilerden (öğretmen, öğrenci, yöneticiler, veliler vb.) bilgi alınmaktadır.” ifadesine öğretmenlerin, %9,6'sı (n=14) hiç katılmıyorum, %28,8'i (n=42) katılmıyorum, %6,8'i (n=10) tamamen katılıyorum, %28,8'i (n=42) katılıyorum, %26,0'ı ise (n=38) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 32). Program değerlendirilirken öğrencinin yakın çevresindeki kişilerden bilgi alınmalıdır. Bu durum programın verimliliğinin artmasında olumlu bir etkiye sahiptir. Öğretmenlerin “program değerlendirmelerinde programla ilgili tüm kişilerden (öğretmen, öğrenci, yöneticiler, veliler vb.) bilgi alınmaktadır.” ifadesine orta düzeyde (2,950 ± 1,113) katıldıkları tespit edilmiştir.

“Program içeriğindeki konu alanları önceki öğrenmelerle ilişki kurulabilecek niteliktedir.” ifadesine öğretmenlerin, %1,4'ü (n=2) hiç katılmıyorum, %6,8'i (n=10) katılmıyorum, %8,2'si (n=12) tamamen katılıyorum, %35,6'sı (n=52) katılıyorum, %47,9'u ise (n=70) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 33). Öğretmenlerin “program içeriğindeki konu alanları önceki öğrenmelerle ilişki kurulabilecek niteliktedir.” ifadesine yüksek düzeyde (3,420 ± 0,795) katıldıkları görülmüştür.

“Sosyal Bilgiler derslerinde iletişim bütün öğeleriyle uygulanmaktadır.” ifadesine öğretmenlerin, %1,4'ü (n=2) hiç katılmıyorum, %8,2'si (n=12) katılmıyorum, %13,7'si (n=20) tamamen katılıyorum, %33,6'sı (n=49) katılıyorum, %43,2'si ise (n=63) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 34). Yapılandırmacı sınıflarda etkinliklerin uygulanmasında ve sürdürülmesinde iletişim önemli bir yere sahiptir. Öğretmen ve öğrenci birbirleriyle sürekli iletişim halinde olmaları gerekir. Öğretmenlerin %43,2'sinin kararsız kalması iletişim konusunda birtakım eksikliklerin olabileceğine dair bir işaret olabilir.

“Program kazanımları okullarımızda gerçekleştirilebilecek niteliktedir.” ifadesine öğretmenlerin, %2,7'si (n=4) hiç katılmıyorum, %9,6'sı (n=14) katılmıyorum, %4,1'i (n=6) tamamen katılıyorum, %41,1'i (n=60) katılıyorum; %42,5'i ise (n=62) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 35). Programlar öğretmenler tarafından okullarda uygulanmaktadır. Kazanımların okul ortamlarında rahatlıkla uygulanabilmesi gerekir. Öğretmenlerin *“program kazanımları okullarımızda gerçekleştirilebilecek niteliktedir.”* ifadesine orta düzeyde (3,340 ± 0,817) katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

“Program içeriğinde yer alan bilgilerin sunuluş sırası öğretim ilkelerine uygun bir şekilde düzenlenmiştir.” ifadesine öğretmenlerin, %5,5'i (n=8) hiç katılmıyorum, %20,5'i (n=30) katılmıyorum, %9,6'sı (n=14) tamamen katılıyorum, %42,5'i (n=62) katılıyorum, %21,9'u ise (n=32) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 36). Öğretmenlerin *“program içeriğinde yer alan bilgilerin sunuluş sırası öğretim ilkelerine uygun bir şekilde düzenlenmiştir.”* ifadesine orta düzeyde (3,300 ± 1,072) katıldıkları görülmektedir.

“Sosyal Bilgiler derslerinde kazanımlar öğretim ortamlarında gerçekleştirilmektedir.” ifadesine öğretmenlerin, %9,6'sı (n=14) katılmıyorum, %9,6'sı (n=14) tamamen katılıyorum, %35,6'sı (n=52) katılıyorum, %45,2'si ise (n=66) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 37). Öğretmenlerin *“Sosyal Bilgiler derslerinde kazanımlar öğretim ortamlarında gerçekleştirilmektedir.”* ifadesine yüksek düzeyde (3,450 ± 0,797) katıldıkları belirlenmiştir.

“Program kazanımları toplumun genel beklentilerini yansıtmaktadır.” ifadesine öğretmenlerin, %5,5'i (n=8) hiç katılmıyorum, %11,0'ı (n=16) katılmıyorum, %5,5'i (n=8) tamamen katılıyorum, %23,3'ü (n=34) katılıyorum, %54,8'i ise (n=80) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 38). Programda yer alan kazanımlar toplumun beklenti ve ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Ankete cevap veren öğretmenlerin programın kazanımlarının bu özelliği taşıdığı ifadesine orta düzeyde (3,120 ± 0,878) katıldıkları saptanmıştır.

“Program uygulanabilir bir niteliktedir.” ifadesine öğretmenlerin, %1,4'ü (n=2) hiç katılmıyorum, %12,3'ü (n=18) katılmıyorum, %8,2'si (n=12) tamamen katılıyorum, %34,2'si (n=50) katılıyorum, %43,8'i ise (n=64) kararsızım yanıtını

vermiştir (Çizelge 11, mad. 39). Öğretmenlerin “program uygulanabilir bir niteliktedir.” ifadesine orta düzeyde (3,360 ± 0,853) katıldıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

“Program değerlendirmesi programın başladığı andan itibaren, bitiminden belli bir süre sonraya kadar devam etmektedir.” ifadesine öğretmenlerin, %1,4’ü (n=2) hiç katılmıyorum, %6,8’i (n=10) katılmıyorum, %6,8’i (n=10) tamamen katılıyorum, %52,1’i (n=76) katılıyorum, %32,9’u ise (n=48) kararsızım yanıtını vermiştir (Çizelge 11, mad. 40). Bir eğitim sistemin başarısından emin olmak için, uygulanan programın ihtiyaçları karşılayıp karşılamadığını kontrol etmek amacıyla programlar sürekli olarak değerlendirilmeli ve değerlendirme sonuçları program geliştirme sürecine aktarılmalıdır (Gözütok, 2005). Ankete katılan öğretmenlerin program değerlendirme faaliyetinin süreklilik gösterdiği düşüncesine yüksek oranda (3,560 ± 0,779) katıldıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 12. Öğretim Programına Yönelik Tutumlarının Mesleki Kıdeme Göre Ortalamaları.

		Grup	N	Ort	Ss	F	P	Fark
1	Program kazanımları toplumun ihtiyaçlarından hareket edilerek düzenlenmiştir.	10 yıl ve altı	22	3,270	1,162	2,954	0,035	4 > 2
		11-15 yıl	48	3,080	1,007			
		16-20 yıl	38	3,320	0,873			
		21 yıl ve üstü	38	3,680	0,739			
2	Program içeriği ile kazanımlar arasında bir tutarlılık vardır.	10 yıl ve altı	22	3,360	1,002	0,620	0,603	
		11-15 yıl	48	3,290	0,798			
		16-20 yıl	38	3,470	0,893			
		21 yıl ve üstü	38	3,530	0,830			
3	Sosyal Bilgiler derslerinde anlatım öğretim ilkelerinden hareketle işlenmektedir.	10 yıl ve altı	22	3,640	0,790	0,406	0,749	
		11-15 yıl	48	3,710	0,683			
		16-20 yıl	38	3,840	0,754			
		21 yıl ve üstü	38	3,740	0,795			
4	Program kazanımları öğrencilerin gelişim özelliklerine uygundur.	10 yıl ve altı	22	2,910	1,019	2,257	0,084	
		11-15 yıl	48	3,120	0,841			
		16-20 yıl	38	3,470	0,830			
		21 yıl ve üstü	38	3,160	0,823			
5	Program içeriğinde yer alan bilgiler öğrenci seviyesini yansıtmaktadır.	10 yıl ve altı	22	2,910	1,342	3,471	0,018	3 > 2 4 > 2
		11-15 yıl	48	2,830	0,808			
		16-20 yıl	38	3,320	0,933			
		21 yıl ve üstü	38	3,420	0,948			
6	Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin dikkati konuya ve kazandırılacak davranışlara çekilmektedir.	10 yıl ve altı	22	3,450	1,335	0,269	0,848	
		11-15 yıl	48	3,580	0,821			
		16-20 yıl	38	3,420	0,758			
		21 yıl ve üstü	38	3,530	0,762			

7	Program kazanımları konu alanının özellikleri ile paralellik taşımaktadır.	10 yıl ve altı	22	3,270	1,241	1,285	0,282	
		11-15 yıl	48	3,500	0,652			
		16-20 yıl	38	3,680	0,662			
		21 yıl ve üstü	38	3,470	0,762			
8	Program değerlendirmesinde alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımlarına ağırlık verilmektedir.	10 yıl ve altı	22	3,640	0,902	1,588	0,195	
		11-15 yıl	48	3,330	0,859			
		16-20 yıl	38	3,680	0,739			
		21 yıl ve üstü	38	3,420	0,826			
9	Sosyal Bilgiler dersi öğrencileri dersin kazanımlarından haberdar edilmektedir.	10 yıl ve altı	22	3,550	0,912	0,428	0,733	
		11-15 yıl	48	3,750	0,601			
		16-20 yıl	38	3,680	0,739			
		21 yıl ve üstü	38	3,740	0,795			
10	Program içeriği açık bir şekilde anlaşılmaktadır.	10 yıl ve altı	22	2,820	1,220	2,051	0,109	
		11-15 yıl	48	3,330	0,808			
		16-20 yıl	38	3,370	1,051			
		21 yıl ve üstü	38	3,110	0,798			
11	Sosyal Bilgiler derslerinde öğretime başlamak için gerekli önkoşul davranışlar belirlenmektedir.	10 yıl ve altı	22	3,090	1,192	1,172	0,323	
		11-15 yıl	48	3,500	0,715			
		16-20 yıl	38	3,420	1,004			
		21 yıl ve üstü	38	3,470	0,762			
12	Program kazanımları öğretmenler tarafından açık ve anlaşılabilir niteliktedir.	10 yıl ve altı	22	3,910	0,921	1,628	0,186	
		11-15 yıl	48	3,710	0,544			
		16-20 yıl	38	3,680	0,739			
		21 yıl ve üstü	38	3,470	0,893			
13	Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin önceden sahip oldukları davranışlarla, yeni derste kazanacakları davranışlar ilişkilendirilmektedir.	10 yıl ve altı	22	3,270	0,767	2,518	0,061	
		11-15 yıl	48	3,330	0,907			
		16-20 yıl	38	3,790	1,018			
		21 yıl ve üstü	38	3,580	0,758			
14	Program içeriğindeki bilgilere bakıldığında, bu bilgilerin güncel ve geçerli olduğu görülmektedir.	10 yıl ve altı	22	3,450	1,011	1,813	0,147	
		11-15 yıl	48	3,330	0,808			
		16-20 yıl	38	3,740	0,795			
		21 yıl ve üstü	38	3,370	0,883			
15	Sosyal Bilgiler dersi bilgiyi aktarmaktan çok öğrencilere bilgiye ulaşmaları konusunda yol göstermektedir.	10 yıl ve altı	22	3,180	1,296	1,148	0,332	
		11-15 yıl	48	3,170	0,753			
		16-20 yıl	38	3,470	0,893			
		21 yıl ve üstü	38	3,420	0,826			
16	Program değerlendirmesi öğretim içeriği, öğretim amaçları, öğretim materyalleri, öğretim yöntem ve teknikleri, öğretim ortamları, öğrenci performanslarını kapsamaktadır.	10 yıl ve altı	22	3,450	1,262	0,266	0,850	
		11-15 yıl	48	3,330	0,694			
		16-20 yıl	38	3,470	0,830			
		21 yıl ve üstü	38	3,470	0,830			

17	Program kazanımları öğrenme alanlarını genel anlamda yansıtmaktadır.	10 yıl ve altı	22	3,640	0,790	0,424	0,736	
		11-15 yıl	48	3,670	0,559			
		16-20 yıl	38	3,680	0,739			
		21 yıl ve üstü	38	3,530	0,687			
18	Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin konuyu kavrayabilmeleri için içerik açık, anlaşılabilir bir şekilde ifade edilmektedir.	10 yıl ve altı	22	3,360	1,329	0,853	0,467	
		11-15 yıl	48	3,120	0,789			
		16-20 yıl	38	3,370	0,998			
		21 yıl ve üstü	38	3,050	1,161			
19	Program içeriği öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak düzenlenmiştir.	10 yıl ve altı	22	3,450	1,011	2,314	0,079	
		11-15 yıl	48	3,170	0,859			
		16-20 yıl	38	3,370	0,942			
		21 yıl ve üstü	38	2,890	0,981			
20	Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenciler soru sormaya ve cevap vermeye isteklendirilip, cesaretlendirmektedir.	10 yıl ve altı	22	3,820	1,140	0,437	0,727	
		11-15 yıl	48	3,710	0,683			
		16-20 yıl	38	3,950	0,957			
		21 yıl ve üstü	38	3,790	1,166			
21	Program kazanımları öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde cevap vermektedir.	10 yıl ve altı	22	3,270	1,077	0,227	0,877	
		11-15 yıl	48	3,170	0,630			
		16-20 yıl	38	3,210	0,777			
		21 yıl ve üstü	38	3,320	1,093			
22	Sosyal Bilgiler dersi öğrenciler etkileşim içinde birbirlerinden öğrenmelerine imkân sağlamaktadır.	10 yıl ve altı	22	3,360	1,177	2,106	0,102	
		11-15 yıl	48	3,290	0,944			
		16-20 yıl	38	3,790	0,777			
		21 yıl ve üstü	38	3,470	0,951			
23	Program içeriğini oluşturan alt disiplinler birbirleri ile ilişkili olarak yansıtılmıştır.	10 yıl ve altı	22	3,360	0,902	0,329	0,805	
		11-15 yıl	48	3,420	0,710			
		16-20 yıl	38	3,470	0,687			
		21 yıl ve üstü	38	3,320	0,662			
24	Program değerlendirmelerinde objektif araçlar kullanılmaktadır.	10 yıl ve altı	22	3,450	0,671	1,042	0,376	
		11-15 yıl	48	3,540	0,713			
		16-20 yıl	38	3,530	0,687			
		21 yıl ve üstü	38	3,740	0,644			
25	Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerin görüşlerini açık, özgür bir şekilde ifade etmelerine fırsat verecek demokratik ortamları sağlamaktadır.	10 yıl ve altı	22	3,820	1,140	1,403	0,245	
		11-15 yıl	48	3,920	0,871			
		16-20 yıl	38	4,260	0,724			
		21 yıl ve üstü	38	3,890	1,226			
26	Program kazanımları kendi aralarında birbirleriyle tutarlıdır	10 yıl ve altı	22	3,550	0,800	2,102	0,103	
		11-15 yıl	48	3,380	0,703			
		16-20 yıl	38	3,740	0,724			
		21 yıl ve üstü	38	3,680	0,739			

27	Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin yansıtıcı düşünmesini, yaratıcı olmasını, bireysel ve grup problemlerini çözmesini gerektirecek etkinliklere yönelik uygulamalar yapılmaktadır.	10 yıl ve altı	22	3,180	1,053	2,581	0,056	
		11-15 yıl	48	3,330	0,907			
		16-20 yıl	38	3,740	0,644			
		21 yıl ve üstü	38	3,420	0,758			
28	Programın içeriği dikkate alındığında günlük yaşamla ilişkilendirilebileceği görülmektedir.	10 yıl ve altı	22	3,910	0,811	4,611	0,004	1 > 4 3 > 4
		11-15 yıl	48	3,540	0,824			
		16-20 yıl	38	3,840	0,754			
		21 yıl ve üstü	38	3,210	1,018			
29	Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenciler tartışma bitiminde ana temaları da belirleyerek, ortaya çıkan düşünceler konusunda genel özetler yapmaktadır.	10 yıl ve altı	22	3,820	0,733	2,543	0,059	
		11-15 yıl	48	3,250	0,838			
		16-20 yıl	38	3,470	0,893			
		21 yıl ve üstü	38	3,370	0,751			
30	Program kazanımları öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine uygun olarak tasarlanmıştır.	10 yıl ve altı	22	3,180	1,296	0,553	0,647	
		11-15 yıl	48	3,120	0,789			
		16-20 yıl	38	3,370	0,883			
		21 yıl ve üstü	38	3,210	0,704			
31	Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin bireysel farklılıklarına dikkat edilmektedir.	10 yıl ve altı	22	2,910	1,269	1,383	0,250	
		11-15 yıl	48	3,250	0,934			
		16-20 yıl	38	3,420	1,004			
		21 yıl ve üstü	38	3,370	0,883			
32	Program değerlendirmelerinde programla ilgili tüm kişilerden (öğretmen, öğrenci, yöneticiler, veliler vb.) bilgi alınmaktadır.	10 yıl ve altı	22	2,730	1,316	0,576	0,632	
		11-15 yıl	48	2,880	1,214			
		16-20 yıl	38	3,050	1,064			
		21 yıl ve üstü	38	3,050	0,899			
33	Program içeriğindeki konu alanları önceki öğrenmelerle ilişki kurulabilecek niteliktedir.	10 yıl ve altı	22	3,270	0,985	0,806	0,492	
		11-15 yıl	48	3,420	0,767			
		16-20 yıl	38	3,580	0,683			
		21 yıl ve üstü	38	3,370	0,819			
34	Sosyal Bilgiler derslerinde iletişim bütün öğeleriyle uygulanmaktadır.	10 yıl ve altı	22	3,550	0,800	1,787	0,152	
		11-15 yıl	48	3,270	0,676			
		16-20 yıl	38	3,680	1,042			
		21 yıl ve üstü	38	3,580	0,948			
35	Program kazanımları okullarımızda gerçekleştirilebilecek niteliktedir.	10 yıl ve altı	22	3,360	1,093	0,969	0,409	
		11-15 yıl	48	3,250	0,729			
		16-20 yıl	38	3,530	0,762			
		21 yıl ve üstü	38	3,260	0,795			
36	Program içeriğinde yer alan bilgilerin sunuluş sırası öğretim ilkelerine uygun bir şekilde düzenlenmiştir.	10 yıl ve altı	22	3,090	1,269	1,370	0,255	
		11-15 yıl	48	3,290	1,148			
		16-20 yıl	38	3,580	0,826			
		21 yıl ve üstü	38	3,160	1,053			

37	Sosyal Bilgiler derslerinde kazanımlar öğretim ortamlarında gerçekleştirilmektedir.	10 yıl ve altı	22	3,450	0,800	0,203	0,894	
		11-15 yıl	48	3,500	0,772			
		16-20 yıl	38	3,470	0,893			
		21 yıl ve üstü	38	3,370	0,751			
38	Program kazanımları toplumun genel beklentilerini yansıtmaktadır.	10 yıl ve altı	22	3,270	0,985	0,654	0,582	
		11-15 yıl	48	3,000	0,875			
		16-20 yıl	38	3,110	0,727			
		21 yıl ve üstü	38	3,210	0,963			
39	Program uygulanabilir bir niteliktedir.	10 yıl ve altı	22	3,270	1,162	0,950	0,418	
		11-15 yıl	48	3,380	0,703			
		16-20 yıl	38	3,530	0,762			
		21 yıl ve üstü	38	3,210	0,905			
40	Program değerlendirmesi programın başladığı andan itibaren, bitiminden belli bir süre sonraya kadar devam etmektedir.	10 yıl ve altı	22	3,180	0,958	3,167	0,026	3 > 1 4 > 1
		11-15 yıl	48	3,500	0,583			
		16-20 yıl	38	3,790	0,843			
		21 yıl ve üstü	38	3,630	0,751			
41	Öğretim programına yönelik tutum	10 yıl ve altı	22	3,361	0,791	1,036	0,379	
		11-15 yıl	48	3,357	0,462			
		16-20 yıl	38	3,559	0,529			
		21 yıl ve üstü	38	3,417	0,573			

Araştırmaya katılan öğretmenlerin ankete verdikleri cevaplar incelendiğinde sonuçlarda mesleki kıdeme göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (Çizelge 12). Ancak sorular kendi içinde incelendiğinde aşağıda açıklaması verilen dört maddede farklılık tespit edilmiştir.

“Program kazanımları toplumun ihtiyaçlarından hareket edilerek düzenlenmiştir.” ifadesinin puan ortalamalarının mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=2,954$; $p=0,035<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Mesleki kıdemi 21 yıl ve üstü olanların puanları ($3,680 \pm 0,739$), mesleki kıdemi 11-15 yıl olanların puanlarından ($3,080 \pm 1,007$) yüksek bulunmuştur (Çizelge 12, mad. 1).

“Program içeriğinde yer alan bilgiler öğrenci seviyesini yansıtmaktadır.” ifadesinin puan ortalamalarının mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı görülmüştür ($F=3,471$; $p=0,018<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek

amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Mesleki kıdemi 16-20 yıl olanların puanları ($3,320 \pm 0,933$), mesleki kıdemi 11-15 yıl olanların puanlarından ($2,830 \pm 0,808$) yüksektir. Mesleki kıdemi 21 yıl ve üstü olanların puanları ($3,420 \pm 0,948$), mesleki kıdemi 11-15 yıl olanların puanlarından ($2,830 \pm 0,808$) yüksek olduğu gözükmemektedir (Çizelge 12, mad. 5).

“Programın içeriği dikkate alındığında günlük yaşamla ilişkilendirilebileceği görülmektedir.” ifadesinin puan ortalamalarının mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F=4,611$; $p=0,004<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Mesleki kıdemi 10 yıl ve altı olanların puanları ($3,910 \pm 0,811$), mesleki kıdemi 21 yıl ve üstü olanların puanlarından ($3,210 \pm 1,018$) yüksek bulunmuştur. Mesleki kıdemi 16-20 yıl olanların puanları ($3,840 \pm 0,754$), mesleki kıdemi 21 yıl ve üstü olanların puanlarından ($3,210 \pm 1,018$) yüksek çıkmıştır (Çizelge 12, mad. 28).

“Program değerlendirmesi programın başladığı andan itibaren, bitiminden belli bir süre sonraya kadar devam etmektedir.” ifadesinin puanları ortalamalarının mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=3,167$; $p=0,026<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Mesleki kıdemi 16-20 yıl olanların puanları ($3,790 \pm 0,843$), mesleki kıdemi 10 yıl ve altı olanların puanlarından ($3,180 \pm 0,958$) yüksektir. Mesleki kıdemi 21 yıl ve üstü olanların puanları ($3,630 \pm 0,751$), mesleki kıdemi 10 yıl ve altı olanların puanlarından ($3,180 \pm 0,958$) yüksek bulunmuştur (Çizelge 12, mad.40).

Araştırmaya katılan öğretmenlerin diğer öğretim programına ilişkin tutum maddelerine yönelik ortalamalarının mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p=0,379>0.05$) (Çizelge 12, mad. 41).

Çizelge 13. Öğretim Programına Yönelik Tutumlarının Cinsiyete Göre Ortalamaları.

		Grup	N	Ort	Ss	T	P
1	Program kazanımları toplumun ihtiyaçlarından hareket edilerek düzenlenmiştir.	Kadın	76	3,290	0,950	-	0,606
		Erkek	70	3,370	0,966		
2	Program içeriği ile kazanımlar arasında bir tutarlılık vardır.	Kadın	76	3,450	0,755	0,531	0,600
		Erkek	70	3,370	0,966		
3	Sosyal Bilgiler derslerinde anlatım öğretim ilkelerinden hareketle işlenmektedir.	Kadın	76	3,820	0,647	1,291	0,203
		Erkek	70	3,660	0,832		
4	Program kazanımları öğrencilerin gelişim özelliklerine uygundur.	Kadın	76	3,210	0,805	0,269	0,788
		Erkek	70	3,170	0,947		
5	Program içeriğinde yer alan bilgiler öğrenci seviyesini yansıtmaktadır.	Kadın	76	3,000	0,833	-	0,124
		Erkek	70	3,260	1,138		
6	Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin dikkati konuya ve kazandırılacak davranışlara çekilmektedir.	Kadın	76	3,580	0,821	1,031	0,304
		Erkek	70	3,430	0,941		
7	Program kazanımları konu alanının özellikleri ile paralellik taşımaktadır.	Kadın	76	3,470	0,721	-	0,603
		Erkek	70	3,540	0,879		
8	Program değerlendirmesinde alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımlarına ağırlık verilmektedir.	Kadın	76	3,340	0,873	-	0,022
		Erkek	70	3,660	0,759		
9	Sosyal Bilgiler dersi öğrencileri dersin kazanımlarından haberdar edilmektedir.	Kadın	76	3,710	0,797	0,203	0,840
		Erkek	70	3,690	0,671		
10	Program içeriği açık bir şekilde anlaşılmaktadır.	Kadın	76	3,110	0,858	-	0,190
		Erkek	70	3,310	1,043		
11	Sosyal Bilgiler derslerinde öğretime başlamak için gerekli önkoşul davranışlar belirlenmektedir.	Kadın	76	3,390	0,967	-	0,820
		Erkek	70	3,430	0,809		
12	Program kazanımları öğretmenler tarafından açık ve anlaşılabilir niteliktedir.	Kadın	76	3,740	0,681	1,085	0,284
		Erkek	70	3,600	0,841		
13	Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin önceden sahip oldukları davranışlarla, yeni derste kazanacakları davranışlar ilişkilendirilmektedir.	Kadın	76	3,580	0,997	1,013	0,308
		Erkek	70	3,430	0,772		
14	Program içeriğindeki bilgilere bakıldığında, bu bilgilerin güncel ve geçerli olduğu görülmektedir.	Kadın	76	3,500	0,792	0,498	0,620
		Erkek	70	3,430	0,941		
15	Sosyal Bilgiler dersi bilgiyi aktarmaktan çok öğrencilere bilgiye ulaşmaları konusunda yol göstermektedir.	Kadın	76	3,240	0,936	-	0,280
		Erkek	70	3,400	0,875		
16	Program değerlendirmesi öğretim içeriği, öğretim amaçları, öğretim materyalleri, öğretim yöntem ve teknikleri, öğretim ortamları, öğrenci performanslarını kapsamaktadır.	Kadın	76	3,320	0,927	-	0,109
		Erkek	70	3,540	0,774		

17	Program kazanımları öğrenme alanlarını genel anlamda yansıtmaktadır.	Kadın	76	3,550	0,719	-	0,149
		Erkek	70	3,710	0,617	1,452	
18	Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin konuyu kavrayabilmeleri için içerik açık, anlaşılabilir bir şekilde ifade edilmektedir.	Kadın	76	3,080	0,935	-	0,128
		Erkek	70	3,340	1,128	1,544	
19	Program içeriği öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak düzenlenmiştir.	Kadın	76	3,110	0,793	-	0,259
		Erkek	70	3,290	1,092	1,149	
20	Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenciler soru sormaya ve cevap vermeye isteklendirilip, cesaretlendirmektedir.	Kadın	76	4,000	0,730	-	0,013
		Erkek	70	3,600	1,134	2,553	
21	Program kazanımları öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde cevap vermektedir.	Kadın	76	3,210	0,736	-	0,751
		Erkek	70	3,260	1,003	0,322	
22	Sosyal Bilgiler dersi öğrenciler etkileşim içinde birbirlerinden öğrenmelerine imkân sağlamaktadır.	Kadın	76	3,530	0,916	-	0,539
		Erkek	70	3,430	1,001	0,616	
23	Program içeriğini oluşturan alt disiplinler birbirleri ile ilişkili olarak yansıtılmıştır.	Kadın	76	3,470	0,721	-	0,182
		Erkek	70	3,310	0,713	1,342	
24	Program değerlendirmelerinde objektif araçlar kullanılmaktadır.	Kadın	76	3,530	0,757	-	0,368
		Erkek	70	3,630	0,594	0,903	
25	Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerin görüşlerini açık, özgür bir şekilde ifade etmelerine fırsat verecek demokratik ortamları sağlamaktadır.	Kadın	76	4,240	0,746	-	0,002
		Erkek	70	3,710	1,144	3,294	
26	Program kazanımları kendi aralarında birbirleriyle tutarlıdır.	Kadın	76	3,710	0,649	-	0,022
		Erkek	70	3,430	0,809	2,331	
27	Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin yansıtıcı düşünmesini, yaratıcı olmasını, bireysel ve grup problemlerini çözmesini gerektirecek etkinliklere yönelik uygulamalar yapılmaktadır.	Kadın	76	3,470	0,824	-	0,601
		Erkek	70	3,400	0,875	0,524	
28	Programın içeriği dikkate alındığında günlük yaşamla ilişkilendirilebileceği görülmektedir.	Kadın	76	3,660	0,809	-	0,333
		Erkek	70	3,510	0,974	0,972	
29	Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenciler tartışma bitiminde ana temaları da belirleyerek, ortaya çıkan düşünceler konusunda genel özetler yapmaktadır.	Kadın	76	3,340	0,932	-	0,206
		Erkek	70	3,510	0,697	1,256	
30	Program kazanımları öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine uygun olarak tasarlanmıştır.	Kadın	76	3,130	0,900	-	0,213
		Erkek	70	3,310	0,860	1,252	
31	Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin bireysel farklılıklarına dikkat edilmektedir.	Kadın	76	3,370	0,877	-	0,236
		Erkek	70	3,170	1,116	1,191	
32	Program değerlendirmelerinde programla ilgili tüm kişilerden (öğretmen, öğrenci, yöneticiler, veliler vb.) bilgi alınmaktadır.	Kadın	76	2,870	1,181	-	0,387
		Erkek	70	3,030	1,035	0,868	
33	Program içeriğindeki konu alanları önceki öğrenmelerle ilişki kurulabilecek niteliktedir.	Kadın	76	3,370	0,780	-	0,375
		Erkek	70	3,490	0,812	0,890	

34	Sosyal Bilgiler derslerinde iletişim bütün öğeleriyle uygulanmaktadır.	Kadın	76	3,640	0,812	2,093	0,038
		Erkek	70	3,340	0,931		
35	Program kazanımları okullarımızda gerçekleştirilebilecek niteliktedir.	Kadın	76	3,320	0,804	-	0,683
		Erkek	70	3,370	0,837		
36	Program içeriğinde yer alan bilgilerin sunuluş sırası öğretim ilkelerine uygun bir şekilde düzenlenmiştir.	Kadın	76	3,470	1,000	2,045	0,043
		Erkek	70	3,110	1,123		
37	Sosyal Bilgiler derslerinde kazanımlar öğretim ortamlarında gerçekleştirilmektedir.	Kadın	76	3,550	0,755	1,597	0,113
		Erkek	70	3,340	0,832		
38	Program kazanımları toplumun genel beklentilerini yansıtmaktadır.	Kadın	76	3,000	0,766	-	0,080
		Erkek	70	3,260	0,973		
39	Program uygulanabilir bir niteliktedir.	Kadın	76	3,290	0,727	-	0,332
		Erkek	70	3,430	0,972		
40	Program değerlendirmesi programın başladığı andan itibaren, bitiminden belli bir süre sonraya kadar devam etmektedir.	Kadın	76	3,530	0,721	-	0,570
		Erkek	70	3,600	0,841		
	Öğretim programına yönelik tutum	Kadın	76	3,429	0,527	0,076	0,940
		Erkek	70	3,422	0,612		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin ankete verdikleri cevaplar incelendiğinde sonuçlar arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (Çizelge 13). Ama sorular kendi içinde incelendiğinde aşağıda açıklaması verilen altı maddede farklılık tespit edilmiştir.

“Program değerlendirmesinde alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımlarına ağırlık verilmektedir.” ifadesinin puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=-2.319$; $p=0.022<0,05$). Erkeklerin puanları ($x=3,660$), kadınların puanlarından ($x=3,340$) yüksek çıkmıştır (Çizelge 13, mad. 8).

“Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenciler soru sormaya ve cevap vermeye isteklendirilip, cesaretlendirmektedir.” ifadesinin puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($t=2.553$; $p=0.013<0,05$). Kadınların puanları ($x=4,000$), erkeklerin puanlarından ($x=3,600$) yüksektir (Çizelge 13, mad. 20).

“Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerin görüşlerini açık, özgür bir şekilde ifade etmelerine fırsat verecek demokratik ortamları sağlamaktadır.” puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlıdır ($t=3.294$; $p=0.002<0,05$). Kadınların puanları ($x=4,240$), erkeklerin puanlarından ($x=3,710$) yüksek bulunmuştur (Çizelge 13, mad. 25).

“Program kazanımları kendi aralarında birbirleriyle tutarlıdır.” ifadesinin puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=2.331$; $p=0.022<0,05$). Kadınların puanları ($x=3,710$), erkeklerin puanlarından ($x=3,430$) yüksek çıkmıştır (Çizelge 13, mad. 26).

“Sosyal Bilgiler derslerinde iletişim bütün öğeleriyle uygulanmaktadır.” ifadesinin puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlıdır ($t=2.093$; $p=0.038<0,05$). Kadınların puanları ($x=3,640$), erkeklerin puanlarından ($x=3,340$) yüksektir (Çizelge 13, mad. 34).

“Program içeriğinde yer alan bilgilerin sunuluş sırası öğretim ilkelerine uygun bir şekilde düzenlenmiştir.” ifadesinin puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı görülmüştür ($t=2.045$; $p=0.043<0,05$). Kadınların puanları ($x=3,470$), erkeklerin puanlarından ($x=3,110$) yüksek bulunmuştur (Çizelge 13, mad. 36).

Araştırmaya katılan öğretmenlerin diğer öğretim programına ilişkin tutum maddelerine yönelik ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır (Çizelge 13, mad. 41) ($p=0,940>0,05$).

5 SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri çerçevesince elde edilen bulgulara dayalı olarak yapılan sonuç ve önerilere yer verilecektir.

5.1 Sonuçlar

Elde edilen bulgular neticesinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Öğretmenlerin kazanımlarla ilgili olarak en yüksek düzeyde katıldıkları değerlendirmeyi “*kazanımların konu alanının özellikleri ile paralellik taşıdığı (3,510), açık ve anlaşılabilir nitelikte olduğu (3,670), öğrenme alanlarını genel anlamda yansıttığı (3,630) ve kazanımların kendi aralarında tutarlı olduğu (3,580)*” yönündeki maddeler oluşturmaktadır. Bu sonuçlar başka araştırmaların bulgularıyla da benzerlik göstermektedir. Nitekim MEB (2006) tarafından yapılan ankete katılan öğretmenler, programda yer alan kazanımların tutarlı olduğunu ve açık bir şekilde ifade edildiğini belirtmişlerdir. Dilmaç (2008) da kazanımların öğrenme alanlarıyla paralellik taşıdığını bulgusuna ulaşmıştır.

Öğretmenlerin kazanımlarla ilgili olarak nispeten düşük düzeyde katıldıkları değerlendirmeyi “*kazanımların öğrencilerin ihtiyaçlarına (3,230) ve hazırbulunuşluk düzeylerine uygun olduğu (3,220), toplumun genel beklentilerini yansıttığı (3,120)*” yönündeki maddeler oluşturmaktadır. Dilmaç (2008) da yaptığı araştırmada, programdaki kazanımların öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığını, toplumun değerlerine ve beklentilerine tam olarak uygun olmadığını belirtmiştir. Benzer sonuçlar Kılıçoğlu (2007)’nin yaptığı çalışmada da ortaya çıkmıştır. Kılıçoğlu’nun anketine katılan öğretmenler, kazanımların öğrencilerin gelişim düzeylerine tam olarak uygun olmadığı yönünde cevaplamışlardır.

Öğretmenlerin içerikle ilgili olarak yüksek düzeyde katıldıkları değerlendirmeyi “*derslerde öğrencilerin önceden sahip oldukları davranışlarla yeni derste kazanacakları davranışlar arasında ilişkilendirmenin olduğu (3,510), içerikteki bilgilerin güncel ve geçerli olduğu (3,470), günlük yaşamla ilişkilendirilebildiği (3,590), içeriğin kazanımlarla tutarlı olduğu (3,410)*” maddeleri yer almaktadır. Benzer sonuçlara diğer araştırmalarda da rastlanılmaktadır. Dilmaç (2008) yaptığı

araştırmada konuların günlük hayatla ilgili bilgileri kapsayıp çağdaş bilgiler içerdiği ve içeriğin hedeflerle tutarlı olduğu bilgilerine ulaşmıştır. MEB (2006) tarafından yapılan araştırmada da ünitelerin işlenişinde önceki öğrenmelerden yararlanıldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin içerikle ilgili olarak nispeten düşük düzeyde katıldıkları değerlendirmeyi “*Programın içeriğinin öğrenci seviyesi (3,120) ve gelişim özelliklerini yansıttığı (3,190)*” maddeleri yer almaktadır. Elde edilen sonuçlar başka araştırmaların bulgularıyla da benzerlik taşımaktadır. Kılıçoğlu’nun (2007) yaptığı araştırmaya katılan öğretmenler, içeriğin öğrenci seviyesi ve gelişim özelliklerine yeterince uygun olmadığını belirtmişlerdir. Aydın (2007) tarafından yapılan çalışmada da öğretmenler, içeriğin öğrenci davranışlarının üstünde olduğunu ve öğrencilerin hazırbulunuşluğunun da yeterince dikkate alınmadığını ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin öğretme-öğrenme süreci ile ilgili olarak yüksek düzeyde katıldıkları değerlendirmeyi “*Öğrencilerin görüşlerini rahatça ifade edebilecekleri demokratik ortamların sağlandığı (3,990), öğrencilerin yansıtıcı düşünmesi, yaratıcı olmasını sağlayacak etkinlikler yapıldığı (3,440), derslerde iletişimin bütün öğeleriyle uygulandığı (3,500), öğrencilerin etkileşim içinde birbirlerinden öğrendiği (3,480), öğrencilerin kazanımlardan haberdar edildiği (3,700)*” maddeleri oluşturmaktadır. Başoğlu (2009) da yaptığı araştırmada, derslerde öğrencilerin işbirliği ve grup çalışması gibi birbirlerinden öğrenmelerine imkân sağlayan etkinliklerin uygulandığını belirtmiştir. Aydın (2007) ‘ın yaptığı çalışmada da öğretmenler, programda grup çalışması gibi etkinliklere yer verildiğini, öğrenciler arasında dayanışmanın arttığını ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin öğretme-öğrenme süreci ile ilgili olarak nispeten düşük düzeyde katıldıkları değerlendirmeyi “*öğrencilere derste bilgiyi aktarmaktan çok bilgiye ulaşmaları konusunda yol gösterildiği (3,320), öğrencilerin bireysel farklılıklarına dikkat edildiği (3, 270)*” maddelerinden oluşmaktadır. Fettahoğlu’nun (2011) yaptığı araştırmada öğretmenler, derslerde bilgiyi aktarmak yerine bilgiye kendisinin ulaşması istenen öğrencilerin yeterince başarılı olmadığını ifade etmiştir. Kılıçoğlu (2007) ‘nun yaptığı araştırmada da öğretmenler, öğrencilerin bireysel farklılıklarının tam olarak dikkate alınmadığını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin değerlendirme ile ilgili olarak yüksek düzeye katıldıkları değerlendirmeyi “*Program değerlendirmelerinde objektif araçlar kullanıldığı (3,580), program değerlendirmesinin programın başından sonuna kadar devam ettiği (3, 560), alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına ağırlık verildiği (3, 490), program değerlendirmesinin programın tüm öğelerinin değerlendirmesinden oluştuğu (3, 420)*” maddeleri oluşturmaktadır. Öztürk (2009) yaptığı araştırmada programda proje ve grup değerlendirme ölçekleri ile öz değerlendirme teknikleri kullanıldığına yer vermiştir.

Öğretmenler değerlendirme ile ilgili maddelerden yalnızca “*Program değerlendirmelerinde programla ilgili tüm kişilerden (öğretmen, öğrenci, yönetici, veli vb.) bilgi alınmaktadır (2, 950)*” ifadesine orta düzeyde katılım göstermişlerdir. Bu da dikkat çekici bir durumdur. Benzer sonuç Öztürk ‘ün (2009) yaptığı çalışmada da ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler değerlendirme sürecinde velilerden görüş alınmadığı belirtmişlerdir.

5.2 Öneriler

1. Kazanımlar oluşturulurken öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyesi ve ihtiyaçlarına daha çok dikkat edilmelidir.
2. Kazanımların toplumun genel beklentilerini karşılmasına özen gösterilmelidir.
3. Programın içeriği öğrencilerin gelişim düzeylerine ve seviyelerine uygun olmalıdır.
4. Öğrencilerin bilgiye ulaşmadaki sorunlarını gidermek için araştırma yapma becerilerinin gelişimi sağlanmalıdır.
5. Program değerlendirmesi yapılırken öğretmen, öğrenci, veli gibi paydaşların görüşlerine başvurulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acun, İ. (2004). Web Tabanlı İşbirliğine Dayalı Öğrenim: Öğrenme İçin Sosyal Etkileşim. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 1-14.
- Akçalı, A. A., ve Aslan, E. (2012, Mayıs). Tarih Öğretiminin İyileştirilmesi Yolunda Alternatif Bir Yöntem: Sözlü Tarih. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 669-688.
- Akpınar, M., ve Kaymakçı, S. (2012, Mayıs). Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 605-626.
- Akyüz, Y. (2014). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Aşılıoğlu, B. (2007). Eğitim ile İlgili Kavramlar. Arslan, M. (Editör). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Aydemir, H. (2011). *İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Etkinliklerinin Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Aydın, S. (2007). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Müfredatının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Trabzon İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Baş, G. (2013). Öğretmenlerin Eğitim Programı Tasarım Yaklaşımı Tercih Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Edam*, 13(2), 965-992.
- Başoğlu, M. (2009). *Sosyal Bilgiler 6. ve 7. Sınıf Öğretim Programlarının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Bayrak, C. (2005). Ölçme Araçları ve Teknikleri. Gültekin, M.(Editör). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. Beşinci Baskı. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Bilgili, A. S. (Editör). (2008). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara. Pegem Akademi.
- Bümen, N. (2002). Program Geliştirme ve Ölçme Değerlendirmede Gelişim Dosyaları. *Ege Eğitim Dergisi*, 1(2), 120-125.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (6. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Can, G. (2005). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Gültekin, M. (Editör). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. Beşinci Baskı. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Coşkun, A. (2007). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Hakkında Öğretmen Görüşlerine İlişkin Nitel Bir Çalışma (Ankara İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çalışkan, U. (2014). *Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Bolu İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Çatak, K. (2008). *6. Sınıf Yeni Sosyal Bilgiler Öğretimi Programındaki Öğretme-Öğrenme Süreçlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri (Muğla İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Çelik, F. (2006). Türk Eğitim Sisteminde Hedefler ve Hedef Belirlemede Yeni Yönelimler. *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*(11), 1-15.
- Çetin, B. (2005). Portfolyo Değerlendirme: Tanımı, Özellikleri, Uygulanması, Üstünlükleri ve Sınırlılıkları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 175-187.
- Çetin, F. (2007). *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi (Meram İlçesi Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çiftçi, S. (2010). İlköğretim Birinci Kademe 4. ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Performans Görevlerine İlişkin Görüşleri. *İlköğretim Online*, 9(3), 934-951.
- Çoban, A. (2011). Temel Kavramlar. Ocak, G. (Editör), *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Yedinci Baskı. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demir, M. (2014). *Yeni Eğitim Sisteminde (4+4+4) 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi İle İlgili Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri (Balıkesir Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Demircioğlu, İ. H. (2004). Tarih ve Coğrafya Öğretmenlerinin Sosyal Bilimler Öğretiminin Amaçlarına Yönelik Görüşleri. *Bilig*(31), 71-84.
- Demirel, Ö. (1992). Türkiye'de Program Geliştirme Uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(7), 27-43.
- Demirel, Ö. (1998). Türkçe Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme. Topbaş, S.(Editör). *Türkçe Öğretimi*. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Demirel, Ö. (2000). *Plandan Uygulamaya Öğretme Sanatı*. Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2007). *Eğitimde Program Geliştirme*. Pegem A Yayıncılık.

- Dilmaç, Y. (2008). *Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulanabilirliği Hakkında Öğretmen Görüşleri (İstanbul, Avrupa Yakası Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. *Çanakkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Ece, B. (2007). *İlköğretim Birinci Kademe 2005 Sosyal Bilgiler Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Afyonkarahisar İl Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Ekinci, A. (2007). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Yapılandırmacı Yaklaşım Bağlamında Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Erdem, A. R. (2006). *Nasıl Öğretmeliyim: Öğretim Strateji, Yöntem ve Teknikleri*. Üniversite ve Toplum, 6(2). Web: <http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=274> adresinden 08.05.2015 tarihinde alındı.
- Erden, M. (Tarihsiz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Alkım Yayınevi.
- Erden, M. (2009). *Eğitimde Program Değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erişen, Y. (1998). Program Geliştirme Modelleri Üzerine Bir İnceleme. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 4(13).
- Ertürk, S. (1988). Türkiye'de Eğitim Felsefesi Sorunu. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(3), 11-16.
- Fettahoğlu, B. (2011). *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi Nitel Bir Çalışma (Gümüşhane İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Fidan, N. (2012). *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Pegem Akademi.
- Gelbal, S. (Editör). (2013). *Ölçme ve Değerlendirme*. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Guttek, G. L. (2011). *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Güven, B., ve İleri, S. (2006). Program Değerlendirme Kavramı ve Türkiye'de İlköğretimde Program Değerlendirme Çalışmalarına Kuramsal Bakış. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*(1-2).

- Kalaycıoğlu, E. (2007). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kan, A. (2007). Portfolyo Değerlendirme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 133-144.
- Kan, Ç. (2010). ABD ve Türkiye'de Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 663-672.
- Karakaya, N. (2007). İlköğretimde Drama ve Örnek Bir Uygulama. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1), 103-139.
- Kaya, Z. (2006). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. (2. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kaymakcı, S. (2009). Yeni Sosyal Bilgiler Programı Neler Getirdi? *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(5).
- Kılıçoğlu, G. (2007). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Kars İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Korkmaz, İ. (2010). Eğitim Programı: Tasarımı ve Geliştirilmesi. Doğanay, A. (Editör). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara. Pegem Akademi Yayınları.
- Korucuk, M. (2010, Mayıs). Etkili Okullarda Program Geliştirme. *Eğitişim Dergisi*. Web: <http://www.egitirim.gen.tr/site/arsiv/58-24/420-program-gelistirme.html> adresinden 09.09.2015 tarihinde alındı.
- Kubat, U. (2015). Beşinci Sınıf Fen Bilimleri Öğretim Programının İçerik ve Kazanım İlişkinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(11), 1061-1070.
- Kuyucu, İ. (2007). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Öğretim Programının Uygulanmasının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi (Selçuklu İlçesi Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu* (6.ve 7. Sınıflar). <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=39>. adresinden 09.11.2015 tarihinde alındı.
- Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (Kasım 2006). Temel Eğitim Destek Programı Öğretim Programlarının Değerlendirme Raporu (Sosyal Bilgiler Dersi). Ankara: Milli Eğitim Basımevi. Web: http://yegitek.meb.gov.tr/dosyalar/dokumanlar/mufredat_degerlendirme/degerlendirme_raporu6/sosyal_bilgiler.pdf adresinden 16 Aralık 2015 tarihinde alındı.

- Nalçacı, A., ve Ercoşkun, M. H. (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılan Materyaller. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*(11), 141-154.
- Özdemir, S. M. (2009). Eğitimde Program Değerlendirme ve Türkiye'de Eğitim Programlarını Değerlendirme Çalışmalarının İncelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 126-149.
- Özdemir, S. M. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı ve Değerlendirilmesi. Savran, M. (Editör). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İkinci Baskı. Ankara. Pegem Akademi.
- Öztürk, C. (Editör). (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, S. (2009). *İlköğretim Okullarında Yapılandırmacı Yaklaşım Doğrultusunda Hazırlanan 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Pektaş, S. (1991). Sosyal Bilim Programlarında İçerik. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 449-454.
- Sağlam, E. (2014). *5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle İlgili Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Sağlam, M. (2005). Öğretimi Etkileyen Etmenler. Gültekin, M.(Editör). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayınları. s. 92.
- Saracaloğlu, A. S., ve Kumral, O. (2011). Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi ve Eğitsel Eleştiri Modeli. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 27-35.
- Sarı, İ. (2006, Aralık). Akademik Tarih ve Tarih Öğretiminde Sözlü Tarihin Yeri ve Önemi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*(3), 109-125.
- Sözer, E. (1998). Sosyal Bilgiler Öğretiminde İlke, Strateji, Yöntem ve Teknikler. Can, G.(Editör). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Şahin, Ç. (2005). Aktif Öğretim Yöntemlerinden Beyin Fırtınası Yöntemi ve Uygulaması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1).
- Şimşek, N. (2011). Sosyal Bilgiler Dersinde Alternatif Ölçme Değerlendirme Araçlarının Kullanılması: Nitel Bir Çalışma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 149-168.
- Tezcan, M. (1999). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara.
- Türer, A. (2011). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Uslu, E. (2007). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğretmen ve İdareci Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi (Şırnak İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Yaşar, Ş., ve Gültekin, M. (2012). Anlamlı Öğrenme İçin Etkili Öğretim Stratejileri. Öztürk, C. (Editör). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Üçüncü Baskı. Ankara. Pegem Akademi.
- Yılmaz, K. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme. Öztürk, C. (Editör). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Üçüncü Baskı. Ankara. Pegem Akademi.
- Zembat, R. (2005). Okulöncesi Dönemde Eğitim Araç-Gereçleri. Sağlam, M. (Editör). *Özel Öğretim Yöntemleri*. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

EKLER

Ek 1: Anket Uygulama İzni

T.C.
BALIKESİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı: 99191664/605.01/1176022
Konu: Araştırma İzni

03/02/2015

VALİLİK MAKAMINA **BALIKESİR**

İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07.03.2012 tarih ve 2012/13 sayılı genelgesi
b) T.C. Balıkesir Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 27.01.2015 tarihli ve 27183868/302.14.03/1012 sayılı yazısı

Başvuru Sahibinin Adı Soyadı	Dilara DOĞAN		
Danışmanı	Yrd. Doç.Dr. Ahmet AKGÜN		
Kurumu/Üniversite/Görev Yeri	Balıkesir Üniversitesi		
Alan/Bölüm	Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı		
Tez,Araştırma veya Anketin Konusu	Sosyal Bilgiler Dersi 6. ve 7. Sınıflar Öğretim Programlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Balıkesir İli Örneği)		
Başvuru Tarihi	02.02.2015	Başvuru Sayısı	1115887
Çalışma Başlama Tarihi	04.02.2015		
Çalışma Bitiş Tarihi	13.06.2015		
Veri Toplama Araçları	Anket		
Araştırma Türü	Yüksek Lisans Tezi		

ÇALIŞMA YAPILACAK EĞİTİM KURUMLARININ LİSTESİ

S.No	Okulun Adı	S.No	Okulun Adı
1	Altteylül ve Karesi İlçelerine Bağlı Ortaokullar		

Bakanlığımıza bağlı okul ve kurumlarda yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik izinleri ilgi (a) genelge gereğince yukarıdaki bilgileri belirtilen çalışmanın, eğitim kurumlarında, okul/kurum müdürlüklerinin denetiminde yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Hüseyin AŞIK
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR
03/02/2015
Yusuf CENGİZ
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Eki :
Dilekçe ve Ekleri (10 Sayfa)

Ek 2: Anket

Evrak Tarih ve Sayısı: 27/01/2015-1012

EK-2

Sayın Öğretmenim;

Bu anket, "Sosyal Bilgiler Dersi 6 ve 7. Sınıflar Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" üzerine hazırlanan bir çalışma ile ilgilidir. Aşağıda verilen maddelere vereceğiniz cevaplar bu çalışmanın temelini oluşturacaktır. Anket sonuçları tamamen bilimsel amaçla kullanılacaktır. Bu nedenle ismini yazmanıza gerek yoktur. Her bir ifadeyi okuduktan sonra size verilen liste üzerine ayrılan yere işaretleyiniz. Lütfen işaretlenmemiş madde bırakmayınız.

Katkılarınız için teşekkür ederim.
Saygılarımla.

Dilara DOĞAN
BAÜ Sosyal Bilimler Enst.
Yüksek lisans öğrencisi

ANKET FORMU

1. Cinsiyetiniz:

(A) Kadın (B) Erkek

2. Mesleki kıdeminiz:

(A) 1-5 yıl (B) 6-10 yıl (C) 11-15 yıl (D) 16-20 yıl (E) 21 ve üstü

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum
1. Program kazanımları toplumun ihtiyaçlarından hareket edilerek düzenlenmiştir.					
2. Program içeriği ile kazanımlar arasında bir tutarlılık vardır.					
3. Sosyal Bilgiler derslerinde anlatım öğretim ilkelerinden hareketle işlenmektedir.					
4. Program kazanımları öğrencilerin gelişim özelliklerine uygundur.					
5. Program içeriğinde yer alan bilgiler öğrenci seviyesini yansıtmaktadır.					
6. Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin dikkati konuya ve kazandırılacak davranışlara çekilmektedir.					
7. Program kazanımları konu alanının özellikleri ile paralellik taşımaktadır.					
8. Program değerlendirmesinde alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımlarına ağırlık verilmiştir.					
9. Sosyal Bilgiler dersi öğrencileri dersin kazanımlarından haberdar edilmektedir.					
10. Program içeriği açık bir şekilde anlaşılabilir.					
11. Sosyal Bilgiler derslerinde öğretime başlamak için gerekli önkoşul davranışlar belirlenmektedir.					
12. Program kazanımları öğretmenler tarafından açık ve anlaşılabilir niteliktedir.					
13. Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin önceden sahip oldukları davranışlarla, yeni derste kazanacakları davranışlar ilişkilendirilmektedir.					
14. Program içeriğindeki bilgilere bakıldığında, bu bilgilerin güncel ve geçerli olduğu görülmektedir.					

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

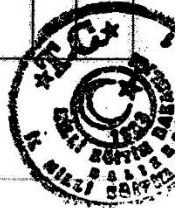

Ek 2-devam

Evrak Tarih ve Sayısı: 27/01/2015-1012

15. Sosyal Bilgiler dersi bilgiyi aktarmaktan çok öğrencilere bilgiye ulaşmaları konusunda yol göstermektedir.					
16. Program değerlendirilmesi öğretimi içeriği, öğretim amaçları, öğretim materyalleri, öğretim yöntem ve teknikleri, öğretim ortamları, öğrenci performanslarını kapsamaktadır.					
17. Program kazanımları öğrenme alanlarını genel anlamda yansıtmaktadır.					
18. Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin konuyu kavrayabilmeleri için içerik açık, anlaşılabilir bir şekilde ifade edilmektedir.					
19. Program içeriği öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak düzenlenmiştir.					
20. Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenciler soru sormaya ve cevap vermeye isteklendirilip, cesaretlendirilmektedir.					
21. Program kazanımları öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde cevap vermektedir.					
22. Sosyal Bilgiler dersi öğrenciler etkileşim içinde birbirlerinden öğrenmelerine imkân sağlamaktadır.					
23. Program içeriğini oluşturan alt disiplinler birbirleri ile ilişkili olarak yansıtılmıştır.					
24. Program değerlendirmelerinde objektif araçlar kullanılmaktadır.					
25. Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerin görüşlerini açık, özgür bir şekilde ifade etmelerine fırsat verecek demokratik ortamları sağlamaktadır.					
26. Program kazanımları kendi aralarında birbirleriyle tutarlıdır.					
27. Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin yansıtıcı düşünmesini, yaratıcı olmasını, bireysel ve grup problemlerini çözmesini gerektirecek etkinliklere yönelik uygulamalar yapılmaktadır.					
28. Programın içeriği dikkate alındığında günlük yaşamla ilişkilendirilebileceği görülmektedir.					
29. Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenciler tartışma bitiminde ana temaları da belirleyerek, ortaya çıkan düşünceler konusunda genel özetler yapmaktadır.					
30. Program kazanımları öğrencilerin hazırlanmışlık düzeylerine uygun olarak tasarlanmıştır.					
31. Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin bireysel farklılıklarına dikkat edilmektedir.					
32. Program değerlendirilmelerinde programa ilgili tüm kişilerden (öğretmen, öğrenci, yöneticiler, veliler vb.) bilgi alınmaktadır.					
33. Program içeriğindeki konu alanları önceki öğrenmelerle ilişki kurulabilecek niteliktedir.					
34. Sosyal Bilgiler derslerinde iletişim bütün öğeleriyle uygulanmaktadır.					
35. Program kazanımları okullarımızda gerçekleştirilebilecek niteliktedir.					
36. Program içeriğinde yer alan bilgilerin sunuluş sırası öğretim ilkelerine uygun bir şekilde düzenlenmiştir.					
37. Sosyal Bilgiler derslerinde kazanımlar öğretim ortamlarında gerçekleştirilmektedir.					
38. Program kazanımları toplumun genel beklentilerini yansıtmaktadır.					
39. Program uygulanabilir bir niteliktedir.					
40. Program değerlendirilmesi programın başladığı andan itibaren, bitiminden belli bir süre sonraya kadar devam etmektedir.					

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Ek 3: Anket Sahibinden İzin Alınması

Re: Tez Çalışmanız
Gökçe Kılıçoğlu
6.12.2014 (Cmt) 18:52
Gelen Kutusu
Kime: Dilara doğan <dilaradogan@live.com>;

Merhaba Dilara Hanım,
Ölçeği kullanmanızda herhangi bir sakınca yok. İyi çalışmalar diliyorum...

6 Ara 2014 17:11 tarihinde "Dilara Doğan" <dilaradogan@live.com> yazdı:
Sayın Gökçe Kılıçoğlu Hanımefendi,
BAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği anabilim dalında yüksek lisans öğrencisiyim. "6. ve 7. sınıflar sosyal bilgiler öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi" konulu tez çalışması yapmaktayım. İnternette siz de benzer bir konuda yaptığınız çalışmayı inceledim. İzniniz olursa anket ölçeğinizden kaynak belirterek kısmen yararlanmak istiyorum. Cevabınız olumlu olursa minnettar kalacağım.
Saygılarımla...

Dilara DOĞAN